

Επιστημονικόν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

ΕΤΟΣ ΣΤ' - ΤΕΥΧΟΣ 9^{ον} - 10^{ον}
ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1959

Τιμή τευχους Δρχ. 5
Συνδρομή δια μη μέλη 50

ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΠΙΚΕΙΜΕΝΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΝ

Ἀπροσδόκητος, τῷ ὄντι, ὑπῆρξεν, ὅχι μόνον διὰ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Στοιχ. καὶ τῆς Μέσης Παιδείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σύνολον τοῦ μοχθοῦντος καὶ ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν τῶν τέκνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ἡ παρουσιασθεῖσα ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δυναμένων νὰ ἔχουν ἔγκυρον γνώμην εἰς τὰ θέματα τῆς Παιδείας ἀρμοδίων κύκλων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπικειμένης μεταρρυθμίσεως τῆς Παιδείας.

Ὑπῆρξε δὲ ἀπροσδόκητος ἡ ἀντίθεσις αὕτη, διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ὁ ἴδιος ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως διεπίστωσεν ὅτι ἡ παρεχόμενη μόρφωσις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν εἶναι πλημελής καὶ ἐκ στόματος ἐπισήμων πνευματικῶν, πολιτικῶν καὶ ἄλλων παραγόντων, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἤκουεν ὅτι ἡ Παιδεία τῆς χώρας μας ἔχει ἀνάγκην ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ προσαρμογῆς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας, χωρὶς ποτὲ νὰ παρουσιασθῇ τις νὰ ἐκφέρῃ ἀντίθετον ἐπ' αὐτοῦ γνώμην, καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνέμενεν ὅτι πάντες θὰ ἦσαν σύμφωνοι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ὁ Ἡμερήσιος καὶ Περιοδικὸς τύπος, ἀνώτεροι κρατικοὶ λειτουργοί, ὀργανώσεις πάσης φύσεως πολλάκις ἐχαρκτήρισαν τὴν Παιδείαν ὡς ἀνοσοῦσαν καὶ ἐπεσήμαναν τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμέσου θεραπείας αὐτῆς. Ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα τῆς ἀνεπαρκoῦς μορφώσεως τῶν νέων μας θεωρεῖται ἀπ' ὅλους ἡ ἀδυναμία τῇ ἀντιμετωπίσεως τῆς ζωῆς ὑπ' ἐνὸς ἐκάστου ὡς ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔθνος καὶ ὡς κοινωνικοῦ ὁργανισμοῦ, δεδομένου ὅτι ἡ χώρα μας καθυστερεῖ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς τοιοῦτον σημείον, ὥστε μετὰ δυσκολίας εἰς τὰ στατιστικὰ δεδομένα νὰ προηγηθῇ ἐλαχίστων ὑποαναπτύκτων χωρῶν, παρ' ὅλην τὴν δόξαν τοῦ παρελθόντος, τὴν ὁποίαν ἐπικαλούμεθα ἐκάστοτε διὰ νὰ καλύψωμεν τὰς συγρόνους ἀδυναμίας μας.

Καὶ ἐνῶ πάντες οἱ δυνάμενοι νὰ ἔχουν ἔγκυρον γνώμην ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Παιδείας διεκήρυττον ὅτι ἡ Κυβέρνησις πρέπει νὰ προβῇ τὸ συντομώτερον εἰς τὴν μειαρρυθμισιν αὐτῆς, ἐπιβαλλομένην ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐποχῆς μας, σήμερον, ὅποτε εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ αἰτήματος, τῆς πραγματοποιήσεως τούτέστιν τῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν Παιδείαν. οἱ ἴδιοι, πάλιν, παράγοντες, μὲ ἰδιαίτερον πάθος σιγέφονται ἐναντίον ἀλλήλων μὲ κίνδυνον νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ αὕτη, γεγονὸς τὸ ὅποιον θὰ ζημιώσῃ ἀσφαλῶς τὸ ἔθνος ὁλόκληρον.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ μέχρι σήμερον παρεχόμενη παιδεία δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν Λαόν μας. Ἡ κλασικὴ παιδεία καὶ τὸ συντηρητικὸν πνεῦμα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγαλοῦντο καὶ ἐνέπνευσαν τὰς γενεὰς τῆς φυλῆς, αἱ ὁποῖαι, πραγματικῶς, ἐμεγαλοῦργησαν, σήμερον, δὲν ἱκανοποιοῦν πλήρως τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν. Αὕτη σκέπτεται κατὰ τρόπον διάφορον σήμερον καὶ τὸ πνεῦμα τῆς κινεῖται εἰς τὰ ἀσύλληπτα πλαίσια τοῦ διαστήματος, δημιουργουμένων οὕτω πολλῶν προβλημάτων διὰ τὴν λύσιν τῶν ὁποίων ἀναμφισβητήτως, δὲν δύναται πλέον νὰ ἐπαρκέσῃ μόνη ἡ ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀπόστασις ἐξεμηδενίσθησαν. ἡ δὲ ταχύτης εἰς αἱ χαρακτηριστικὴ ἰδιότης τῆς ἐποχῆς. Δὲν ἀπέχομεν πολὺ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης θὰ ταξιδεύῃ εἰς τὸ διάστημα καὶ θὰ μεταπηδᾷ ἀπὸ τὸν ἓνα ἀστέρα εἰς τὸν ἄλλον. Καὶ ἀφοῦ αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι ἀνέπτυξαν τὴν τεχνικὴν πρόοδον, ἡ ὁποία κατακτᾷ κυριολεκτικῶς τὴν ἀνθρωπότητα, διαίτ θὰ πρέπει νὰ κραιώμεν τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν μακρὰν ἀπὸ τὴν Τεχνικὴν κατὰ κτησιν, ἐμμένοντες εἰς τὴν Ἀγωγήν τῶν νέων ἐπὶ τῶν ἀρχῶν καὶ προγραμμάτων τοῦ παρελ-

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΝΙΚΗΣ ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ - ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ

Τὸ εκπαιδευτικὸ πρόβλημα παρουσιάσθηκε καὶ σήμερα στὸ εὐρὺ κοινὸ μὲ τὴν πυλὴά του μορφή, ἢ δηλ. πρέπει νὰ σπουδάζουν οἱ νέοι γράμματα ἢ τέχνες. Γιὰ νὰ μὴν ἀνατρέξουμε σιτοὺς πολὺ ἀρχαίους χρόνους, θυμίζουμε τὴ συζήτηση ποὺ ἔκαμε — μὲ τὸν ἑαυτὸ του — ἐπάνω σὶδ ἴδιο θέμα πρὶν ἀπὸ 2.000 περίπου χρόνια ὁ Λουκιανός. Τὸ «Ἐνύπνιον» τοῦ Λουκιανοῦ, ποὺ ἦταν τὸ κείμενο τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν τοῦ παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, εἶναι τὸ πρῶτο ἴσως βιβλίον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ τὸ πρῶτο δοκίμιο ἐπάνω στὸν χωρισμὸ τῆς μὲθόδου ὡς Παιδείας, μὲ τὴν ἔννοια τῆς Κλασσικῆς Παιδείας, καὶ ὡς Τέχνης, μὲ τὴν ἔννοια τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἀ-ὁ τὸ πνεῦμα τοῦ Λουκιανοῦ, ποὺ ἦταν ἡ ἰσχύς τῆς Παιδείας κατὰ τῆς Τέχνης, ξεκινᾷ μιὰ εκπαιδευτικὴ ἐποχὴ ποὺ κράτησε διὰ χιλιετίες, καὶ ἤλθε ἡ ὥρα νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀντίθεσιν αὐτῆς, ἐξελίξεώς της, ὁξυτάτη, στὰ διὰ καὶ μᾶς χρόνια.

Τὸ ἐρώτημα στὸ ὅς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους τοῦ Λουκιανοῦ ἦταν ὅχι τόσο ἂν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἡ Κλασσικὴ ἢ ἡ Τεχνικὴ Παιδεία, ἀλλὰ ποίος δρόμος ἀπὸ τοὺς δύο εἶναι καλύτερος γιὰ τοὺς νέους, ὁ ὅτι γιὰ δυνατότητα ἐνότητος μεταξὺ τῶν ἐν ὑπῆρχε θέμα. Ἡ Τέχνη δὲν ἐλογιζάτο οὐδὲν ὡς Παιδεία. Τὸ γιατί, εἶναι ζήτημα ποὺ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὶς τεχνικοοικονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθήκες τῆς ἐποχῆς.

Ἡ Τεχνικὴ, ὡς ἐφηρμοσμένη ἐπιστήμη ἢ βιομηχανία, δὲν εἶχε ἀνοπτιχθῇ. Ἡ ἐπεξεργασία τῆς ὕλης γινόταν μὲ στοιχειώδη χειροποίητα ἐργαλεῖα καὶ μὲ κινητήριον δύναμη τῆς μυϊκῆς. Ἡ δύναμη αὐτὴ ἦταν οἱ δοῦλοι καὶ τὰ ζῶα. Ἡ κοινωνικὴ τομὴ μεταξὺ δούλων καὶ ἐλευθέρων ἦταν τόσο βαθειά, ποὺ καὶ σοφοὶ ἢ ἀριστοκράτες ἂν μετέλιπταν κατὰ κακὴ τύχη σιτὴ μοῖρα τοῦ δούλου, ἀπὸ τὴν ἰδιότητά τους αὐτὴ καὶ μόνη, ἔχονταν τὴν ἀνθρώπινη κοινωνικὴ τους ὑπόστασιν. Γι' αὐτὸ δὲν μπορούσε οὐτε νὰ διανοηθῇ κανεὶς τὴν ἔννοια τῆς ἰσότητος τῆς παιδείας τῶν δούλων — δηλ. τῶν ἐργαζομένων — μὲ τὴν τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Ὁ δοῦλος ἐμάθαινε μὲ τὴν πείρα τὰς «βαναύσους» τέχνας, ποὺ ἐξυπηρετοῦσαν τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς τῶν κυρίων, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἐλευθέρους πολίτας προωριζέτο ἡ ἐλεύθερη παιδεία. Ἡ Παιδεία αὐτὴ ἐθεωρεῖτο ὡς πνευματικὴ ἀγωγή, ποὺ εἶχε προορισμὸ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαυσιν τῆς γνώσεως γιὰ τὴ γνώσιν ὡς εἶναι εἶδος Καλῶν Τεχνῶν. Εἶχε ἐπίσης ὡς συνοδευτικὸ σκοπὸ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἐλευθέρου δηλ. τοῦ ψηφίζοντος, πολίτου μὲ τὴν ἀναγκαίαν κριτικὴ ἱκανότητα καὶ κυρίως τὴ ρητορικὴ.

Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ δούλου σὲ μιὰ πνευματικῶς, ἀλλὰ ὅχι καὶ τεχνικῶς, ἀνεπτυγμένη κοινωνία ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸ φυσικῶς ἀναγκαῖον τὴν ἀπελευθέρωσιν

τόντος μόνον; Τοῦτο εἶναι ἄδικο καὶ ἐπιστημονικῶς ἀπαράδεκτον.

Ἐὰν αἱ μεταρρυθμίσεις στηριχθοῦν κατὰ κύριον λόγον εἰς τὰς πνευματικὰς καὶ μορφωτικὰς τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν πρὸ αἰῶνος, δὲν θὰ παράξωμεν οὐδὲν πέραν τοῦ νὰ ἀφῃσώμεν τὴν παιδείαν μας ἀπροσάρμοστον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ πνεῦμα τῶν καιρῶν. Ἐπιβάλλεται ὅλοι νὰ καταλάβουν διὰ τὸν κόσμον προχωρεῖ ἀκολουθῶν τὸν δρόμον τῆς προόδου καὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἀντιστετικῶς.

Οἱ ἀντιτιθέμενοι εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις ὅσον ὕψηλὰ καὶ ἂν ἴστανται οφείλουν νὰ ἀναμετρήσων τὰς εὐθύναις των. Ἐχουν ὑποχρέωσιν νὰ συμβάλουν εἰς τὸν ἐπιτυχῆ προγραμματισμὸν τῶν μεταρρυθμίσεων μὲ σκοπὸν, χωρὶς νὰ ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν παράδοσιν ἢ Παιδείαν μας, νὰ προσαρμωθῇ εἰς τὰς ἀνάγκαις τῆς ἐποχῆς ἢ ὁποία δυστυχῶς δὲν εἶναι ἐποχὴ τοῦ ἀδραμπεῖ ἀλλὰ τοῦ ἀδιαστημοπολοῦ.

Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὁ ὁποῖος διαθέτει ἀλάθητον αἰσθητήριον, πιστεύει διὰ καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν μεταρρυθμίσεων συντελεῖται σήμερον ἕνας ἀνταγωνισμὸς ἐπικρατήσεως ἀπόψεων, αἱ ὁποῖαι πλησιάζουν περισσότερον πρὸς τὰς προ-

σωπικὰς ἢ ἐπαγγελματικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἱκανοποιῶν μᾶλλον προσωπικοὺς ἐγωισμοὺς καὶ ὀλιγώτερον ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς μορφωτικῆς ἀπαιτήσεως καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς καταστάσεως τῶν τέκνων τοῦ μοχθοῦντος καὶ ἀγωνιζομένου διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς Λαοῦ μας.

Ἀνεμένομεν νὰ ἴδωμεν τοὺς ἀρμόδιους νὰ ἀντιμετωπίζων μὲ κατανόησιν τὰς ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένας μεταρρυθμίσεις καὶ νὰ τοὺς διακρίνῃ περισσότερον ἀντικειμενικὸν πνεῦμα. Ὁ δογματισμὸς γεννᾷ τὸν φόβον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ὁ ὁποῖος εὐλόγως διερωτᾷται: μήπως οἱ ἀνταγωνισμοὶ καὶ αἱ ποικιλοτρόπως ἐμφανιζόμεναι τάσεις ἐπιβολῆς προσωπικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν ἀπόψεων παρασύρουν τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν εἰς νομοθέτησιν μέτρων ἐπιζημιῶν διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῆς Παιδείας;

Παρὰ ταῦτα βασίμως ἐλπίζεται διὰ συντόμως θὰ παρακάμφθω αἱ ἀντιθέσεις καὶ διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων θὰ ἀναπληρωθῶν τὰ κενὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν Παιδείαν μας, συντόμως δὲ θὰ ἀνακητήσῃ ἡ χώρα μας τὸ ἀπολεσθὲν ἔδαφος εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ οἰκονομικὸν τομέα τοῦ παγκοσμίου ἀνταγωνισμοῦ.

του θὰ καθιστοῦσε δυνατὴ μόνον ἡ μηχανὴ Τὴν ἀπελευθερωτικὴ αὐτὴ ἔννοια τῆς βιομηχανίας καὶ τῇ σχέσει τῆς μὲ τὴ Δημοκρατίαν συνέλαβε ὁ Ἀριστοτέλης, λέγοντας πὼς τότε θὰ παύσουν νὰ ὑπάρχουν κίριοι καὶ δοῦλοι, ὅταν ἡ σὰίτα τοῦ ἐργαλείου θὰ ὑφαίνη μόνη τῆς. Στὸ ἀνιμετ. ξὺ ὁ δοῦλος, ποὺ θὰ ὕφαινε στὸν ἐργαλείῳ ἔπρεπε νὰ μαθαίνει καλὰ πὼς θὰ ἐχειρίζετο τὴ σ. ἴ-α καὶ τί-το-ε περισσότερο, ἐνῶ ὁ κύριος θὰ μποροῦσε νὰ φθάσῃ μὲ τὴν παιδείαν στὴ σύλληψη τοῦ Ἀριστοτέλους γιὰ τὴν ἔννοια τῆς χειροκίνητης σὰίτας, ὡς τοῦ μέσου τῆς δουλείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ, γι' αὐτὸ ἀκροβῆς, θεωροῦσε πολὺ ταπεινωτικὸ νὰ μάθῃ καὶ πὼς νὰ τὴν χειρίζεται. Ἐτσι ἡ ὠρελιμιστικὴ γνώμη καταδικάστηκε ὡς ὑποδίστολη καὶ ὡς μόλυνση τῆς ἀληθινῆς Παιδείας.

Δὲν ἦταν ἀπὸ πάντα αὐτὴ ἡ κατάσταση τῆς διαίρεσως μετὰ τὴν παιδείας καὶ ἐργασίας τόσο ὀξεῖα. Στους πλεονεκτήματα ἀγροτικῆς ἀγνοίας χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἀκόμα ἡ ἐπιτήδευσή στήν παιδεία καὶ στὶς κοινωνικὰς σχέσεις, ἡ ἐργασία γιὰ δούλους καὶ βιαιεῖς δὲν ἐθεωροῦτο ντροπὴ, ὁ κύριος μάλιστα ὑπερφανεύετο ὅτι ἦταν καλὸς τεχνίτης. Ἐπειτα στους πραγματικὸς κλασσικοὺς χρόνους, ποὺ ὁ δημιουργικὸς δυναμισμὸς ἦταν ἰσχυρὸς, οὔτε ὁ Σπ. κράτης ντρέπεται πὼς εἶναι σκυτοτομος, οὔτε ὁ Φειδίας πὼς σκονίζεται ἀπὸ τὸ πελέκημα τοῦ μαρμαρινοῦ. Ἡ κλασσικὴ Ἑλλὰς ἐδημιούργησε καὶ τὸν Σοφοκλῆ καὶ τὸν Θουκυδίδη ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ τὴν Ἀττικὴ λήκυθον καὶ τὸν Παρθενῶνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἡ διαίρεση μετὰ τῆς δημιουργίας τοῦ λόγου καὶ τῆς δημιουργίας τῶν χειρῶν ἐπρόβλεπε στους ἐλλογιμὸς χρόνους τῆς πυρκαμῆς τοῦ κλασσικοῦ πνεύματος, ὁ τότε, λόγω τῆς πυρκαμῆς ἀκροβῆς, ἄρχισε νὰ λατρεύεται τὸ τυποποιημένο παρελθὸν καὶ νὰ καλλιεργῆται ἡ ἔννοια τῆς κλασσικῆς παιδείας ὡς ἐρμηνείας τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ ἀπομνημονεύσεως τῶν γνώσεων ποὺ ἐδημιούργησε ἡ ἀρχαιότης. Οἱ γνώσεις αὐτὲς περιλάμβαναν τὰ πεδία τῆς φιλολογίας καὶ τῶν μαθηματικῶν, ποὺ στους ἐλληνοιστικὸς χρόνους κατετάγησαν στὰ γνωστὰ θεωρητικὰ μ.ι.θ.ματα, τὰ ὁποῖα ἐκληρονομήθησαν ἔκτοτε καὶ στὸν Δυτικὸ κόσμον μὲ τὴ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία.

Δὲν εἶναι σκοπὸς τοῦ παρόντος νὰ περιγραφῇ ἡ κατάκτηση αὐτῆς τοῦ Δυτικοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἢ κλασσικὴ παιδεία. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι γιὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς ἡ ἑλληνικὴ παιδεία εἰσῆλθε ὡς εἶδος πολυτελείας, προοριζόμενο γιὰ τὶς ἀνώτερες τάξεις, καὶ ὡς τέτοια ἐαυάνθισε στήν Ἀναγέννησιν, ἀπὸ τὴν ὁποία τὴν ξαναπῆραν μὲ ἄλλη μορφή οἱ Ἕλληνες. Οἱ πρῶτες δειλὲς ἱκτινὲς τοῦ λυκαυγοῦ τῆς νέας Δημοκρατίας ἐξεδηλώθησαν στήν ἔννοια τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξή, ἀλλὰ ὁ σεβασμὸς αὐτὸς ἦταν περιορισμένος ἀκόμα σ' ἓνα μικρὸ ἀριθμὸ ἀνθρώπων, ὅχι εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐδημιούργησε ὅμως τὴν ἀνάγκη τῆς ἀγωγῆς τοῦ νέου ἀνθρώπου, καὶ ὡς καταλληλότερο μέσο τῆς ἀνεκαλύψεως πὼς ἦταν ἡ ἑλληνικὴ παιδεία τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν. Ἐτσι ἐδημιουργήθη τὸ λεγόμενο ἀνθρωπιστικὸ—ἢ οἰμάνιστικὸ κατὰ τὴ συνήθειαν τῶν δυτικῶν—Γυμνάσιο, τὸ ὅ-οιο δὲν ἔλαβε παρὰ τὸ ἑλληνικὸ Γυμνάσιο μαζὶ

μὲ λατινικά. Οἱ Ἀγγλοσάξονες μάλιστα, καὶ ἰδιαίτερα οἱ Ἀμερικανοί, δὲν δισταζοῦν νὰ λένε πὼς ὡς τὸ 1900 ἡ παιδεία τους ἦταν ἀποκλειστικὰ ἑλληνικὴ, καὶ ἀ-όμα καὶ σήμερον ὀνομάζουν τὴ γενικὴ ἐκπαίδευση ἐλευθέρη παιδεία, δηλ. παιδεία τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν ἢ κλασσικὴ.

Τί ἐπέπρωτο νὰ συμβῇ στήν κλασσικὴ αὐτὴ παιδεία ὡς σπουδὴ τῶν ἀρχαίων καὶ ἀπομνημόνευσης τῶν παλαιῶν θεωρητικῶν γνώσεων, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ φαντασθῇ, ὅταν σκεφθῇ, τί συνεβῇ στήν τεχνικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐξέλιξη τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες μὲ τὶς συνεχεῖς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν σιτ. βιομηχανία, ποὺ εἶναι ἡ ἐνέργεια διαφορὰ μετὰ τὸν ἀρχαίον καὶ νέον κόσμον. Ἡ γνώση πολλαπλασιάσθηκε καὶ εἰσχωρήθηκε σὲ νέα πεδία, ἡ ἐργασία ἐπῆρε ἐντελῶς ἄλλη μορφή, ἡ διαίρεση μετὰ τὴν ἐλευθέρων καὶ δούλων ἐξυφανίστηκε, ἡ εἰς χρῆμα ἀξία τῶν τεχνικῶν ἐργῶν ὑψώθηκε ἐναντι τῆς τῶν πνευματικῶν, οἱ σχέσεις μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἄλλαξαν ἐκ θεμελίων, ἀκόμα καὶ οἱ ἀδιασπαστοὶ νόμοι τῆς λογικῆς πῆραν νέες διαστάσεις καὶ οἱ ἔννοιες τοῦ ὁραίου καὶ τῆς ἡθικῆς ἐτήρησαν νέα εὐρύτητα. Μιλοῦμε γιὰ εὐρύτητα καὶ ὄχι γιὰ βίβλος ἀξιών, διότι ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως δὲν ἄλλαξαν οἱ ἀνθρωπιστικὲς ἀξίες τῶν κλασσικῶν χρόνων, ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοινωνικῶν διαδῶν, ποὺ ἔγινε δυνατὸ νὰ χολοῦνται τὰ ὕλικά καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, τὰ παρ-ογόμενα ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὴ βιομηχανικὴ ἐπανάσταση, ἔγινε τεράστια μεγαλύτερος. Μὲ τὸν Τεχνικὸ Πολιτισμὸ ἐδημιουργήθηκε ἓνας Νέος Ἀνθρωπισμὸς μὲ πολλὴ εὐρυτερον ὁ ἴζοντα ἀπὸ πρὶν.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀλλαγὴ δὲν ἦταν ὅμως εὐκόλη. Οἱ θεσμοὶ ἀρνοῦν πάντα ν' ἀναπροσαρμοθοῦν, καὶ περισσότερη ἀπ' ὅλους ἀντοχὴ παρουσιάζει, μετὰ τὴ Θρησκείαν, ἡ Παιδεία. Τὸ κλασσικὸ σχολεῖο, τὸ Λατινικὸ ἢ τὸ δικό μας Ἑλληνικὸ σχολεῖο καὶ τὸ Γυμνάσιο, ἔμεινε ἐπὶ πολὺ ἀκόμα ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τὶς τεχνικὰς καὶ τὶς οἰκονομικὰς μεταβολὰς. Ἐίχε καθιερωθῇ ὡς σχολεῖο προπαρσκευαστικὸ ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ Πανεπιστήμιον, καὶ μὲ αὐτὸ τὸν σκοπὸ εἶναι νοητὸ ἕως σήμερον. Ἡ βιομηχανικὴ ὅμως ἐξέλιξη ἀπαιτοῦσε καὶ ἓνα νέο περιεχόμενο στήν παιδείαν τῶν νέων καὶ, ἀφοῦ τὸ παλαιὸ σχολεῖο ἦταν ἀπόρητο, ἐδημιούργησε κατ' ἀνάγκην ἓνα ἰδιαίτερον ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, παράλληλον μὲ τὸ τῆς κλασσικῆς παιδείας, τὸ σύστημα τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση δὲν ἦταν ἐν τούτοις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κατὰ τὸ νέο. Τὰ παιδιὰ ἠσχοῦντο στὰ ἔργα τῶν μεγάλων γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὑπῆρχε στοιχειωδῶς ὀργανωμένη ἀνθρώπινη κοινότης. Ἡ πρώτη μορφή τῆς ἐπαγγελματικῆς παιδείας εἶναι ἡ τῆς ἐποχῆς τοῦ καθαρώς ἀγροτικοῦ βίου—κυνήγι, κτηνοτροφία, γεωργία, οἰκοτεχνία—μὲ τὴν ἀπλὴ μαθητοσύνη τῶν παιδιῶν πλὰϊ στὸν πατέρα καὶ τὴ μητέρα, τοὺς συγγενεῖς ἢ τοὺς ἀρχηγούς τῆς φυλῆς. Ἀργότερον ἡ ἀνάπτυξή τῆς βιοτεχνίας στὰ ἐργαστήρια ἐδημιούργησε τὴ συστηματικώτερη μαθητοσύνη πλὰϊ στους προχωρημένους τεχνίτες, τοὺς γνωστοὺς μα-

στόρους τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Μεσαιωνικῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἀνάπτυξη ὅμως τῆς Βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἔκαμε συνθετώτερη καὶ θεωρητικώτερη τὴν ἐπαγγελματικὴ γνῶση καὶ ἀπαιτοῦσε τὴν ταχύτερη παραγωγή ἐξειδικευμένων τεχνιτῶν, ὑπαλλήλων καὶ γεωργῶν. Ἐτσι παρουσιάστηκαν τὰ πρῶτα ἐπαγγελματικά σχολεῖα — ἐμπορικά, γεωργικά, οἰκοκυρικά καὶ κοπιωδῶς τεχνικά — ἐνῶ συγχρόνως ἀναπτύχθηκε ἡ ὁργανωμένη μαθητεία διὰ τοὺς ἐργαζομένους νέους, ποὺ παίρνουν τὴν πρακτικὴν τους ἐξάσκηση στὸ ἐργοστάσιο, στὸ γορφεῖο ἢ τὸν ἀγρὸ καὶ τὴ συμπληρωματικὴ θεωρητικὴ κατάρτιση σ' ἓνα βραδυνὸ ἢ ἄλλο μερικτὴς ἀπασχολήσεως σχολεῖο. Στὸ ἀνώτερο στάδιο τῆς βιομηχανικῆς ἐξελιξέως ἀναπτύσσονται οἱ μέσες καὶ ἀνώτερες τεχνικὲς σχολὲς με πολλὰς ἐιδικότητες, καὶ αὐτὸν ἐπόμενο σταθμὸ ἡ τεχνικὴ παιδεία φθάνει τόσο ὑψηλά, ὥστε νὰ μὴν ἔχη ἄλλη θεωρητικὴ διάκριση ἀπὸ τὸ γυμνάσιο παρὰ τὴν πρόληψη. Σὲ χῶρες μάλιστα ὅπως ἡ Ἀμερικὴ καὶ τώρα τελευταῖα ἡ Ρωσία, δὲν ὑπάρχει αὐτὴ ἡ βασικὴ διάκριση μεταξὺ κλασσικῆς καὶ τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Στὲς ἀμερικανικὲς Ἀκαδημίαις καὶ τὰ High Schools τὰ κλασσικὰ μαθήματα καὶ οἱ ὠφελιμιστικὲς γνώσεις ἦσαν ἀγκαλιασμένες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βενιαμίν Φραγκλίνου.

Ἐτσι τὸ μέτρο τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας καὶ τῆς βουλῆσεως αὐτῆς πρὸς βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη εἶναι ἡ βαθμίδα τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως μέσα στὴν ἱεραρχία τοῦ σχολικοῦ συστήματος. Ἀλλες χώρες τοῦ κόσμου βρίσκονται ἀκόμα στὸ πρῶτο στάδιο καὶ ἄλλες στὸ τελευταῖο, ἀλλὰ ὁξύτερο τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας παρουσιάζεται στὲς χώρες ποὺ βρίσκονται στὸ μεταβατικὸν τοὺς στάδιο, ἀπὸ τοῦ ἀγροτικοῦ σιὸν βιομηχανικὸν πολιτισμό. Σ' αὐτὲς τὲς χώρες πλάϊ σὲ μεγαλοπρεπῆ Πολυτεχνεῖα καὶ τεχνικὲς σχολὰς ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν συγχρόνως τὰ ἀμφιβόλου ποιότητος ἐπαγγελματικά σχολεῖα, ἡ μαθητεία ὁργανωμένη ἢ ἀνοργανωτὴ, καὶ ἡ πρωτόγονη μαθήτευση τοῦ τοσπανόλου στὸ μανδρὶ τοῦ πιτέρου. Ἀκόμα ὁξύτερο εἶναι τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόβλημα στὲς χώρες αὐτές, ὅταν συμπέση, ὅπως εἶναι στὴν Ἑλλάδα, νὰ ἔχουν, ἐκτός ἀλλ' τὸ χάος τῆς μεταβατικῆς περιόδου, μιὰ μακρὰ πικράδα ἡ κλασσικῆς παιδείας, ποὺ ἐνῶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι πολὺτιμη, γίνεται ἑνας φραγμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς τεχνικῆς.

Ὁ ἀγὼν γιὰ τὴν εἴσοδο πρακτικῶν μαθημάτων στὰ Γυμνάσια ἦταν σφοδρὸς. Ἡ πρώτη ἐφοδος (19ος αἰὼν) ἔγινε ἀπὸ τὲς Φυσικὰς Ἐπιστῆμες, με ἀποτέλεσμα ἀργότερα τὴν ἵδρυση τῶν Πρακτικῶν Λυκείων. Σήμερον στὲς χώρες ποὺ βιάζονται νὰ ἐξελιχθοῦν, ἡ Φυσικὴ, ἡ Χημεία, ἡ Βιολογία κλπ. διδάσκονται πολλὰς ὥρες στὰ Γυμνάσια. Ἡ δευτέρα ἐφοδος ἦταν τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκονομικῶν σπουδῶν. Οἱ Ἐμπορικὲς Σχολαί, ὡς ἐπαγγελματικὲς, δὲν θεωροῦνται σχολεῖα τοῦ ὅπου τοῦ Γυμνασίου. Ὅσο ὅμως ὁ οἰκονομικὸς βίος ἀναπτύσσεται ἢ προσπαθεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ, τὰ οἰκονομικὰ καὶ ἐμπορικὰ μαθήματα δὲν θεωροῦνται πλέον κατώτερες τῶν ἄλλων γνώσεις καὶ εἰσάγονται στὰ Γυμνάσια. Μία τρίτη ἀλλαγὴ τῶν κλασσικῶν γυμνασίων ἔγινε — μεταπολεμι-

κῶς στὴν Εὐρώπῃ — με τὴν εἴσοδο προγραμματῶν νέων γλωσσῶν, χωρὶς πάντως οἱ κλασσικὲς γλώσσες νὰ παραγκωνισθοῦν πλήρως οὔτε εἰς αὐτὰ τὰ προπρογράμματα.

Ἡ τετάρτη καὶ πλέον δύσκολη ἐξέλιξη ἀφορᾷ τὴν κατάληψη μιᾶς θέσεως ἐντὸς τοῦ ὁργανωμένου σχολικοῦ συστήματος τῶν Γυμνασίων ἀπὸ τὴν Ἐπαγγελματικὴ καὶ Τεχνικὴ Ἐκπαίδευση. Ἡ ἀντίσταση εἶναι μεγαλύτερη σιὸν τομέα αὐτόν, διότι ἡ τεχνικὴ παιδεία δὲν γίνεται μόνον με τὸ κλασσικὸ μέσο διδασκαλίας, τὸ βιβλίον, ἀλλὰ συνεπάγεται χειρωνακτικὴ ἐργασία. Ἐχουν ὅμως αἱ βίβλους τέχναι» θέση στὰ Γυμνάσια; Εἶναι ὁρμητὴ καὶ δυνατὴ ἡ θέση τῆς Τεχνικῆς Παιδείας μέσα στὴν καρδιά τῆς κλασσικῆς; Αὐτὸ εἶναι τὸ βασικότερον ἐρώτημα ποὺ τίθεται σήμερον στὴ Μέση Παιδεία.

Τὸ παραπάνω ἐρώτημα πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς :

α) Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας — ποὺ ἔχει τὴ μεγαλύτερη σηματοῖα — ὁ Ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς, αὐτὸν ὁποῖο στηρίζεται ἡ κλασσικὴ παιδεία, εἶναι ἡ βάση τῶν σχολῶν τῆς αἰγωγῆς τῶν νέων ἐντὸς τῆς Δημοκρατίας. Οἱ ἔννοιαι τῆς ἐλευθερίας τοῦ αἰώμου, τῆς ἰσότητος, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἡθικῆς, τοῦ καλοῦ κλπ., ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι τὰ φιλοσοφικὰ θεμέλια τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ τὴ δυνατότητα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν αὐτῶν στὴ ζωὴ καὶ τὰ μέσα προσφορὰς τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς εὐρύτερον ἀριθμὸ ἀνθρώπων, κατέστησε προσεὶς ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς. Ὅσοι θεωροῦν τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν καταστροφικὴ δύναμη καὶ ἀντίθετο τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν, φαίνονται σὰν νὰ μὴν ἐννοοῦν τὴ βαθύτερη οὐσία τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τείνουν νὰ τὴν ἐξασθενίσουν, δημιουργώντας τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τοῦ καὶ τῆς νέας Τεχνικῆς. Στὴν αἰγωγή νὰθε νέον, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Ἑλλήνος, στὸ σημερινὸ χωρὶς δουλεία καθεστῶς, ἡ κλασσικὴ παιδεία εἶναι ἰπαραίτητη γιὰ νὰ θέσῃ τοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς καὶ τῆς τεχνικῆς γιὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ τὰ μέσα τῆς πραγματοποιήσεώς των. Οἱ δυὸ μορφὲς τῆς παιδείας εἶναι ἀλληλένδετες. Ὅσο περισσότερο προσοδεύει ὁ ἀνθρώπος τεχνικῶς, τόσο πρέπει νὰ προσδεύῃ καὶ ἠθικῶς γιὰ νὰ μὴ μεταχειρισθῇ τὴν τεχνικὴ δύναμη δι' ἀντικοινωνικοὺς σκοποὺς.

β) Ἀπὸ τὴν ἐιδικὴ ἀποψη τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ, τῆς ἐννοίας δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐνιαίας προσωπικότητος, δὲν εἶναι δυνατό νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ ὅλον Ἀνθρώπος τὸ οἰκονομικὸ στοιχεῖον, ἡ ἰδιότης του δηλ. ὡς ὄντος ζῶντος με τὴν ἀνάγκη τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ τῆς ἀπολαύσεως τοῦ καλοῦ. Ἐπομένως καθε νέος ἔχει ἀνάγκη νὰ μορφωθῇ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, διὰ νὰ ἐξισφαλίξῃ τὰ πρὸς τοῦτο μέσα μετὴν ἐργασίας. Ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς οἰκονομικῆς τῆς σημασίας, ἡ τεχνικὴ παιδεία εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν συμπλήρωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως. Ἡ δημιουργικὴ ἀνάγκη τῆς κατασκευῆς εἶναι μία τῶν τεσσάρων βασικῶν ψυχικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ παιδεία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἀνάγκη αὐτὴ καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ αἰώμου καὶ γιὰ νὰ μὴ χρησιμο-

ποιηθῇ τὸ ἐνστικτο τῆς δημιουργίας εἰς καταστρεπτικούς σκοπούς.

γ) Ἀπὸ τὴν καθαρῶς ἐπιστημονικὴ πλευρὰ ἐρωτᾶται, ἂν ἡ τεχνικὴ ἔγινε διδακτὴ ἐπιστήμη ἂν δηλαδὴ συνεκιντρώθη καὶ ἐσυστηματοποιηθῇ ἡ σχετικὴ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ πεῖρα εἰς βιβλία καὶ ἔχει ὄρους, γενικὲς ἀρχές, ὀργάνωση περιεχομένου καὶ σῶμα διδασκάλων, πὺν νὰ μποροῦν νὰ μεταδώσουν τὴ γνώση αὐτὴ στοὺς νέους. Ἡ ὑπαρξὴ Πολυτεχνείων καὶ τεχνικῶν σχολείων ἀποδεικνύει τὸ πρῶτο μέρος. Ὅσο γιὰ τὴ διδασκαλίαν, σύμφωνα μὲ τὴν πηλὴ ἔννοια περὶ δασκάλου, τοῦ ἐπιστήμονος δηλ. πὺν ξέρει τὸ περιεχόμενο τοῦ μαθήματός του πὺν θὰ διδάξῃ, ὑπάρχουν οἱ πιυχιοῦχοι τῶν ἀνωτέρων τεχνικῶν σχολῶν. Ὡς πρὸς τὴ νέα ἔννοια τοῦ δασκάλου, τοῦ παιδαγωγοῦ δηλ. πὺν ξέρει ὅχι μόνον τὸ μάθημα, ἀλλὰ καὶ τὸν μαθητὴ καὶ τὰ πῶς καὶ τὰ διατί τῆς διδασκαλίας, αὐτὸς στίς προχωρημένες χώρες, ὅπως στήν Ἑλλάδα, ἡ διδασκαλία εἶναι ἀκόμα ἐμπειρικὴ, ἀλλὰ γίνεται παντοῦ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπιστημονικοποίησίν της. Πάντως ἡ ἔλλειψη δασκάλων—παιδαγωγῶν τῆς τεχνικῆς παιδείας δὲν ἀποτελεῖ σημαντικό μειονέκτημα ἀπέναντι τῶν ἄλλων κλάδων, διότι καὶ στὰ κλασσικὰ σχολεῖα πολλοὶ κλάδοι δὲν ἔχουν ἀκόμα παιδαγωγικὴ κατάρτιση.

δ) Ἀπὸ τὴν καθαρὰ παιδαγωγικὴ ἀποψη, εἶναι γενικὰ παραδεκτὴ σήμερα ἡ παιδαγωγικὴ ἀρχὴ τῆς νέας παιδείας (Ρουσσώ, Πισταλότσι, Dewey, Montessori κλπ), ὅτι ἡ μάθηση πραγματοποιεῖται μὲ τὴν πράξιν καὶ ὅχι μὲ τὴν ἀπομνημόνευσιν τοῦ βιβλίου. Αὐτὸ σημαίνει πῶς ἡ ἴδια ἡ κλασσικὴ παιδεία ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς μεθόδου ἔγινε τεχνικὴ, δηλαδὴ ἐφηρμυσμένη θεωρία καὶ γιὰ τὸ παιδί καὶ γιὰ τὸν δάσκαλον. Ἡ εἰσαγωγή τῶν τεχνικῶν μαθημάτων στὸ Δημοτικὸ καὶ στὸ Γυμνάσιον, ὡς χειροτεχνίας καὶ Καλῶν Τεχνῶν (τὸ μάθημα τῶν βιομηχανικῶν τεχνῶν δὲν ἀναπτύχθηκε ἀκόμα στήν Ἑλλάδα) καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ σχολείου ἐργασίας ἀποτελοῦν τὴν εἴσοδον αὐτοῦ τοῦ κινήματος στήν παιδείαν. Ἀλλὰ ἐνῶ τὸ νὰ φτιάξῃ τὸ παιδί τοῦ γυμνασίου ἕνα τασάκι ἀπὸ πηλὸ δὲν θεωρεῖται μόλυνση τῆς κλασσικῆς παιδείας, θεωρεῖται ἀπὸ μερικοὺς κακό, ὡς ὠφελιμιστικόν, τὸ νὰ μάθῃ νὰ διορθώσῃ τὸ ραδιόφωνο ἢ τὴν ἡλεκτρικὴ ἐγκατάστασιν τοῦ σχολείου του. Γι' αὐτὸ εἴπαμε πᾶρα ἄνω πῶς μόνον ἡ πρόληψιν εἶναι τὸ ἐμπόδιον μεταξὺ κλασσικῆς καὶ τεχνικῆς παιδείας. Σήμερα κάθε γενικὴ γνώση εἶναι καὶ ἐπαγγελματικὴ καὶ κάθε ἐπαγγελματικὴ μάθησις εἶναι παιδαγωγοῦσα.

ε) Τέλος, ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς, γιὰ τὸ κράτος καὶ διὰ τοὺς γονεῖς, ὁ συνδυασμὸς τῆς κλασσικῆς καὶ τεχνικῆς παιδείας εἶναι ὁ οἰκονομικώτερος. Δὲν μπορεῖ ν' ἀπαιτηθῇ ἀπ' ὅλα τὰ παιδιά ὁ πλήρης συνδυασμός. Εἶναι φυσικὸν μαθητὴς πὺν προετοιμάζεται γιὰ θεωρητικὰ πανεπιστημιακὰ ἐπαγγελματὰ νὰ πάσῃ περισσώτερα θεωρητικὰ μαθήματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀντιστρόφως, ἀλλ' ἐὰν εἶναι ἀποδεκτὸ πῶς κάθε νέος πρέπει νὰ πάσῃ κλασσικὴ μόρφωση (ὅση μπορεῖ ν' ἀφομοιώσῃ), γιὰ νὰ γίνῃ καλὸς πολίτης καὶ ἀνώτερος ἄνθρωπος, καὶ συγχρόνως νὰ πάσῃ στὸ σχολεῖο καὶ τίς βάσεις τῆς ἐργα-

σίας, γιὰ νὰ γίνῃ χρήσιμος στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὸν τόπον του, τότε στὸ ἴδιον σχολεῖο πρέπει νὰ συνδυασθοῦν οἱ δύο αὐτὲς ἐκπαιδευτικοὶ σκοποὶ, διὰ νὰ μὴ σπαταλᾶται χρόνος, χρήματα καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια.

* *

Οἱ ἑλληνικὲς ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς κλασσικῆς καὶ τῆς τεχνικῆς παιδείας, καὶ γενικώτερον τῆς ἐπαγγελματικῆς, εἶναι τρεῖς. Ἡ πρώτη ἀντιπροσωπεύει τὴ γνώμην ἐκείνων πὺν θεωροῦν ἀπαραδέκτῃ ἐντὸς τοῦ σχολείου τῆς κλασσικῆς παιδείας τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Πιστεύουν πῶς ἡ κλασσικὴ παιδεία πρέπει νὰ μείνῃ γιὰ τοὺς ὀλίγους καὶ ἐκλεκτούς. Πολλοὶ προτείνουν νὰ γίνῃ τὸ κλασσικὸν σχολεῖο ἐπτατάξιον μὲ τριετὴ κατώτερον κύκλον (δηλ. τὸ παλαιὸν Ἑλληνικὸν σχολεῖον, πὺν εἶχε ἀτοκλειστικὸν σκοπὸν τὴ γοιμιατικὴν προπαρασκευὴν τοῦ νέου γιὰ τὸ κλασσικὸν Γυμνάσιον) καὶ μὲ τετραετὴ ἀνώτερον κύκλον διὰ τὴ βαθύτερην κλασσικὴν μόρφωσιν. Χάριν οἰκονομίας χρόνου σπουδῶν προτείνουν τὴν ἀφαίρεσιν ἐνὸς ἢ δύο ἐτῶν ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον γιὰ ὅσα παιδιά προορίζονται διὰ τὴν κλασσικὴν παιδείαν. Διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν προτείνουν νὰ ἰδρυθοῦν ἰδιαιτέραι ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, μὲ στοιχειώδη γενικὴν μόρφωσιν, γιὰ τοὺς ἐκτὸς τοῦ κλασσικοῦ σχολείου νέους, οἱ ὁποῖοι θὰ γίνοντο ἐργάτες διαφόρων βαθμίδων. Ἔτσι δημιουργοῦνται πάλι δύο κοινωνικὲς τάξεις καὶ δύο χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ἐντὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ δευτέρα ἀποψη ὑπεστήριξε κατ' ἀρχὴν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημοτικῆς εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς παιδείας. Ὑποστηρίζει τὴν εἰρεῖαν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ εἰς χωριστὰ σχολεῖα. Ὡς πρὸς τὴ μέση ἐκπαίδευσιν ἐπρότεινε μεταπολεμικῶς τὴν ἴρυσιν τριετοῦς κατωτέρου κύκλου μὲ πρόγραμμα γενικῆς παιδείας, χωρὶς τὸν κλασσικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἢ τοῦ Γυμνασίου, καὶ τριετοῦς ἀνωτέρου γυμνασιακοῦ κύκλου μὲ τρεῖς εἰδικεύσεις: φιλολογικοῖστορικῆς, θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐμπορικῶν. Ἐπρότεινε ἀργότερον τὸν πλήρη ἀποχωρισμὸν τῆς ἀνθρωπιστικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴν. Ζητεῖ τὴν ἰδρύσιν χωριστῶν σχολείων κατωτέρου τριετοῦς κύκλου γενικῆς μορφώσεως καὶ τὴν κατήργησιν τῶν δύο τριτῶν τῶν λειτουργούντων σήμερον κλασσικῶν γυμνασίων. Τὰ ὑπόλοιπα προτείνει νὰ μετατραπεῖν εἰς 20(1) φιλολογικὰ γυμνάσια καὶ 20 πρακτικὰ λύκεια, ἀλλὰ μὲ κλειστὸν ἀριθμὸν μαθητῶν. Τὰ 20 προτεινόμενα Λύκεια ξένων γλωσσῶν δὲν θὰ εἶναι Γυμνάσια, διότι δὲν θὰ ἐπιτρέπεται οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰ Πανεπιστήμια. Οἱ ἐμπορικὲς ἐπιστῆς σχολὲς καὶ τὰ ναυτικὰ γυμνάσια ὑποβιβάζονται εἰς τὰ συνήθη ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, χωρὶς τὸ δικαίωμα τῶν μαθητῶν εἰς περαιτέρω σπουδὰς, ὅπως ὄλων τῶν ἀποφοίτων τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως, οἱ ὁποῖοι ἀποκόπτονται ἀπὸ τὴν κλασσικὴν καὶ τὴν ἀνωτάτην παιδείαν.

Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ πραγματικότης καὶ ἡ σύγχρονη παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ὑποδεικνύουν τὴ λύσιν τῆς ἑνότητος. Ἡ πραγματικότης αὐτὴ εἶναι, ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικοτεχνικὴν πλευρὰν, ἡ κίνησις τῆς χώρας μὲ ταχὺ ρυθμὸν ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἀγροτικῆς οἰ-

κονομίας ποδός τὴν ἀνεπτυγμένη βιομηχανική, ἐξ οὗ προβάλλει ἡ ἀνάγκη δι' ἀντίστοιχὴ κίνησιν καὶ στροφὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀπὸ τὴν καθαρῶς ἐκπαιδευτικὴ πλευρὰ ἡ πραγματικότης στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὅτι ζῇ ἐντονα ἡ κλασσικὴ καὶ χριστιανικὴ παράδοση, συνοδευμένη μὲ μιὰ βαθειὰ δημοκρατικότητα στὴν παιδεία, ποὺ δὲν δέχεται φραγμούς, καὶ μὲ τὴν ἐπίμονη προτίμησιν τοῦ λαοῦ, τῶν γονέων καὶ τῶν παιδιῶν, γιὰ τὸ Γυμνάσιον, διότι ἔχει τίς περισσότερες δυνατότητες ἐξελίξεως καὶ τὸν ὑψηλότερον κοινωνικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ προσορισμό.

Τῇ λύσει τῶν δύο φαινομενικῶν ἀντιθέτων αὐτῶν προβλημάτων τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, καθιστᾷ δυνατόν ὁ συνδυασμὸς τῆς κλασσικῆς καὶ τεχνικῆς παιδείας βάσει τῶν φιλοσοφικῶν, ἐπιστημονικῶν, παιδαγωγικῶν καὶ οἰκονομικῶν σχέσεων ποὺ περιεγράφησαν παραπάνω. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ἀκόμα ὁλόκληρη ἡ χώρα καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ἀνεπτυγμένης ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ ἐνσωματωθῇ ὁλόκληρη ἡ τεχνικὴ παιδεία μὲ τὴν κλασσικὴν, ἀλλὰ ὑπάρχουν, λόγῳ τῆς μεταβιτικότητος τῆς συγχρόνου περιόδου τῆς ἱστορίας μας ὅλα τὰ ἐπίπεδα ἀναπτύξεως, ἀπὸ τὴν πρωτόγονη ἀγροτικὴ οἰκονομία ἕως τὴν ἀνεπτυγμένην τεχνική, εἶναι φυσικὸ πλᾶϊ στὸν νέο θεσμὸ τῆς γυμνασιακῆς τεχνικῆς παιδείας νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται ἐπὶ πολὺ ἀκόμα καὶ τὰ παλαιότερα συστήματα ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως—ἡ πρωτόγονη μυθιθεσία, ἡ βιοτεχνικὴ καὶ βιομηχανικὴ μυθιθεσία καὶ τὰ κατώτερα καὶ μέσσι ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα.

Συμφώνως μὲ αὐτὸ πρὲς νὰ διατηρηθῇ τὸ ἑξαιριστικὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον γι' ὅλα τὰ παιδιὰ. Τὸ σχολεῖον αὐτὸ ἀπετέλεσε μὲν ὅλην πρόοδον γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπέναντι τῶν Δυνάμεων. Πρέπει ὅμως νὰ εἰσαχθῶν αὐτὸ πρόγραμμά του ἡ ἐκπαίδευσις τεχνικοοικονομικῆς μορφώσεως καὶ περισσότερῃ στοιχείῳ ἐκ τῆς κλασσικῆς παραδόσεως, ἀφαιρουμένων ἄλλων ὑἱῶν περιττῶν λεπτομερειῶν. Ὡς πρὸς τὴ Μέση Ἐκπαίδευσις, ἕως οἷον καταστῇ δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν μέρει τῆς τουλάχιστον ὑποχρεωτικῆς, τὸ Γυμνάσιον πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαῖον καὶ ὡς πρὸς τοὺς λεγόμενους «κύκλους» — διότι εἶναι ἀχρηστὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς ὕλης— καὶ ὡς πρὸς τὴ σχέση γενικῆς παιδείας μὲ τὴν τεχνικὴν παιδείαν. Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν μαθητῶν ποὺ δὲν θὰ τελειώσουν τὸ Γυμνάσιον ἐπιβάλλεται ἡ χορήγησις ἀπολυτηρίου μετὰ τὴν πρώτην τριετή βιθμίδα τοῦ Γυμνασίου, ἡ ὁποία θὰ εἶναι βιθμὶς κοινῆς μορφώσεως γιὰ ὅλους μὲ κλασσικὴν παιδείαν καὶ ἐπαγγελματικὴν καὶ σχολικὴν προσανατολισμὸν. Με μὴ σχετικὴν τροποποίησιν τοῦ προγράμματος, θὰ ἀποτελῇ ἡ πρώτη γυμνασιακὴ βιθμὶς μίαν ἐνότητα γιὰ τοὺς ἀπολυομένους. Εἰς τὴ δευτέρῃ τριετῇ γυμνασιακὴ βιθμίδα, ποὺ θὰ ἀποτελῇ συνεχὲς σχολεῖον μὲ τὴν πρώτην, θὰ προσφέρωνται, διὰ τῆς ὁργανώσεως τμημάτων ἢ μαθημάτων ἢ μετετροπῆς Γυμνασίων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, διάφοροι κατευθύνσεις, ἀναλόγως τῶν κλίσεων τῶν μαθητῶν καὶ τῶν τοπικῶν καὶ γενικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας. Τέτοιαι ἐιδικεύσεις εἶναι σήμερον ἀναγκαῖαι, πλὴν τῆς τῶν ἐιδικῶν κλασσικῶν σπουδῶν καὶ τῆς τῶν ἐιδικῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ποὺ θὰ εἶναι κυρίως προπαρασκευαστικαὶ γιὰ τὰ Πανεπιστήμια, οἱ ἐιδικεύσεις τῶν τεχνικῶν σπουδῶν, τῶν οἰκονομικῶν, τῶν ξένων γλωσσῶν, τῆς οἰκτικῆς οἰκονομίας, τῶν

γεωργικῶν καὶ θαλασσίων βιομηχανιῶν καὶ τῶν ναυτικῶν ἐπαγγελμάτων. Ἡ κλασσικὴ παιδεία, ὡς ἡ γενικὴ παιδεία τοῦ Ἑλλήνου, θὰ προσφέρεται εἰς ὅλα τὰ τμήματα καὶ ὅλοι θὰ ἔχουν δικαίωμα περαιτέρω σπουδῶν, ἐφ' ὅσον θὰ εἶναι ἱκανοί.

Ἔτσι σώζονται τὰ Γυμνάσια καὶ διὰ τῆς ἐκ τῶν ἑσῶ διαφοροποιήσεως τῆς γυμνασιακῆς παιδείας λύεται κατὰ τὸν οἰκονομικώτερον, δημοκρατικώτερον καὶ παιδαγωγικώτερον τρόπο τὸ πρόβλημα τοῦ σημερινοῦ μονοπλεύρου Γυμνασίου καὶ δίδεται ἐλευθερία κινήσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴ νεολαία καὶ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν. Εἰς τῆς ἔργον θὰ εἶναι μετὰ τὴν Μέσης καὶ Ἀνωτάτης παιδείας νὰ δημιουργηθῇ διετὴς Ἀνωτέρα βαθμὶς καὶ ὡς προπαρασκευαστικὴ τῶν Πανεπιστημίων καὶ ὡς τελικὴ βαθμὶς διὰ τὰ ἡμιεπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα. Τοῦτο συνεπάγεται ὅμως ἀνοδο τῆς στάθμης τῶν Πανεπιστημίων ἀπὸ τῆς σημερινῆς κολλεγιακῆς τῶν μορφῆς εἰς ἀνώτατα ἰδρύματα ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης.

Δὲν θὰ πρέπει νὰ περιμένωμε οὔτε ν' ἀπαιτήσωμε τὴν ἄμεση ἐφαρμογὴν σὲ μεγάλη ἔκτασιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ νέου συνθέτου Γυμνασίου. Ὁλόκληρη ἡ ἐπαγγελματικὴ παιδεία δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐνταχθῇ ἀκόμα στὴ γυμνασιακὴν. Μόνον ἡ πλήρης ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς τῆς χώρας—ὅποτε δὲν θὰ ὑπάρχουν ἀνεδίδεκτοι χειρῶνακτες, ἀλλὰ μηχανικοὶ τεχνῖτες, οἱ ὅποιοι θὰ χρειάζωνται σοβερὴ θεωρητικὴ κατάρτισις—θὰ καταστήσῃ δυνατόν καὶ ἀναγκαίαν τὴν πλήρη συγχώνευσιν τῆς τεχνικῆς καὶ κλασσικῆς παιδείας.

Ἀλλὰ ἡ ἰδέα τῆς Ἑνότητος, ποὺ εἶναι ἡ γνησία κλασσικὴ ἑλληνικὴ ἀρχὴ τῆς παιδείας, εἶναι καιρὸς νὰ μὴ σταθερᾷ σὲ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον. Διαφορετικὰ δὲν μποροῦμε νὰ ἐπικαλούμεθα οὔτε τοῦ Θουκυδίδου τὴ διειρήνισιν γιὰ τὴν οὐσία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἐνότητος φιλοσοφίας καὶ ἐργασίας, οὔτε τοῦ Πλουτάρχου τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ τέλειος ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι «καὶ θεωρητικὸς τῶν ὄντων καὶ πρακτικὸς τῶν δεόντων».

Πιστεύομε πῶς ἤθε καὶ στὴν Ἑλλάδα ἡ «τεχνολογικὴ» ὥρα ν' ἀρχίσῃ νὰ ἐνσωματώνεται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς κλασσικῆς παιδείας τοῦ ἐλευθέρου πολίτου ἡ παιδεία τοῦ τεχνίτου τῆς σαφείας τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἄς δίνωμεν τὰ πρωτεῖα στὴν πράξιν καὶ δεξιότητα παρὰ στή γνῶσιν, στὴν ἀγωγή παρὰ στή διδασκαλίαν, ὑπεροχὴν σὲ νὰ εἶσαι κάτι παρὰ σὲ νὰ ἔχῃς κάτι.

Pestolotti

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Τού κ. ΗΛΙΑ ΞΗΡΟΤΥΡΗ
Δρος Παιδ(ω)ών, Έπ(ι)του Δημ. Σχολείων

Με τη λέξη **προσανατολισμός**, πού καθιερώθηκε στην ορολογία της Ψυχολογικής έπιστήμης έννοούμε την προσπάθεια νά γνωρίσουμε μέ πύό τρόπο καί μέ πιά μέσα θ' αναπτύξουμε στό μέγιστο δυνατό σημείο τίς λαγνθάνουσες δυνάμεις του παιδιού καί σύμφωνα μέ τή διάγνωση πού θά κάνουμε ν' αναζητήσουμε πρὸς ποιά κατεύθυνση μπορεί τό κάθε άτομο ν' αποδώσει μέ πληρότητα. Έτσι, τό άτομο θ' αναπτυχθῇ σάν ιδιαίτερη προσωπικότητα, ἀλλά καί θά διαθέσει τίς δυνάμεις του συγχρόνως γιά τό καλό τῆς κοινωνικῆς ὁλότητας. Ὁ ὁρισμός αὐτός του προσανατολισμοῦ ἔρχεται σέ συμφωνία πρὸς τό σκοπὸ γενικά τῆς ἀγωγῆς, πού δὲν μπορεί νά εἶναι ἄλλος, παρὰ ἡ ἀναπτυξη τῆς προσωπικότη-
τας στήν ὑπηρεσία τῆς ὁλότητας. Ἄν μάλιστα πα-
ραδεχθῶμε αὐτὴ τὴ θέση, ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ὁ προσανατολισμὸς τῶν δυνάμεων του κάθε παιδιοῦ πρὸς τό κοινὸ καλό.

Μ' ἄλλα λόγια, προσανατολιστικὸ εἶναι τό ἔργο του σχολείου καί τῆς ἀγωγῆς. Γι' αὐτὸ κι' ὅταν λέμε «σχολικὸ» προσανατολισμὸ πρέπει νά ἐννοῦμε ἕναν παιδαγωγικὸ προσανατολισμὸ, πού ἄρχίζει ἀπ' τὴν πρώτη μέρα πού τό παιδί θά εἰσαχθῇ στο δη-
μοτικὸ σχολεῖο. Μὲ τό σχολικὸ προσανατολισμὸ ἐν-
νοῦμε καί προωθοῦμε τίς προδιαθέσεις καί τίς ἱ-
αίτερες τάσεις του παιδιοῦ, πού ἀφοῦ τίς γνωρίσου-
με προκαταβολικά, μπορούμε νά κάνουμε μιὰ προ-
σωρινὴ **πρόγνωση** γιά τὴ μελλοντικὴ κατεύθυνση του ατόμου. Ἡ πρόγνωση ὅμως αὐτὴ οὔτε σίγουρη οὔτε ὁριστικὴ εἶναι. Ἀπλῶς μᾶς εἶναι χρήσιμη γιά νά μᾶς ὑποβοηθήσει στό ἔργο τῆς προωθήσεως τῶν δυναμικοτήτων του παιδιοῦ, γιατί διαφορετικὰ ὑπάρχει κίνδυνος ν' ἀχρηστευθοῦν ἐξ αἰτίας μας λαγνθάνουσες δυναμικότητες κάποιου παιδιοῦ

Ἀναφέραμε πύό πάνω, πὼς τό πρῶτο ἔργο του δασκάλου - παιδαγωγοῦ εἶναι νά γνωρίσει τό παιδί. Ἡ γνωριμία αὐτὴ θά γίνῃ μέ πολλὰ μέσα. Ἡ ψυ-
χολογικὴ διάσθηση π.χ. του παιδαγωγοῦ, πού εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πείρας του, ἔχει κι' αὐτὴ τὴ θέση τῆς στήν ἀνίχνευση τῆς παιδικῆς προσωπικότητας. Παράλληλα ὅμως, ὁ προσανατολισμὸς χρησιμοποιεῖ καινούργια μέσα, πού ἔχει θέσει σέ ἐφαρμογὴ ἡ σύγχρονη ψυχολογικὴ ἐπιστήμη. Τέτοια μέσα εἶναι τὰ Tests, τὰ εἰδικὰ ἐρωτηματολόγια κλπ. Ἀλλὰ κι' αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν. Τὸ πύό βασικὸ μέσο γιά τὴν ψυ-
χολογικὴ γνώση του παιδιοῦ εἶναι ἡ συστηματικὴ παρατήρηση. Μιὰ παρατήρηση πού τὰ δεδομένα τῆς θά καταγράφονται στό Δελτίον Ἀτομικότητας καί στόν Ἀτομικὸ Φάκελλο του κάθε παιδιοῦ. (¹)

Ἀντίθετα, ὅταν λέμε «ἐπαγγ-λματικὸ» προσανατολισμὸ στριζόμαστε σέ κάποιες σταθερὲς κλί-
σεις του παιδιοῦ, πού θά μᾶς χρησιμεύσουν σάν πυ-

ρίδα γιά τὴν ἐπαγγελματικὴ κατεύθυνσή του. Ἐδῶ δὲν πρόκειται πιά γιά πρόγνωση, ἀλλὰ γιά σταθερὴ **διάγνωση** τῶν δυνατοτήτων του παιδιοῦ. Ἐτσι εἴ-
μαστε ὑποχρεωμένοι νά διαχωρίσουμε ἡλικίες τῶν παιδιοῦν, στίς ὁποῖες οἱ πρῶτες προδιαθέσεις ἡ τά-
σεις των μεταμορφώνονται σέ κλίσεις ὁριστικῆς. Γιατὶ στήν ἀρχὴ τό ἄ-ομο ἐμφανίζεται μέ **προδια-
θέσεις, τάσεις**, προτιμήσεις ἄστατες κι' ἀμφίβο-
λες, πού ἀπὸ μιὰ ὁρισμένη ἡλικία σταθεροποιοῦνται καί γίνονται **κλίσεις**, στίς ὁποῖες μπορούμε νά στη-
ριχθῶμε μέ σιγουριά.

Μ' ἄλλα λόγια, μπορούμε νά διαχωρίσουμε δυὸ ἡλικίες του παιδιοῦ πού ἀντιστοιχοῦν στίς ἄστατες τάσεις του καί στίς μόνιμες κλίσεις του. Κι' οἱ ἡλι-
κίες αὐτές, σύμφωνα μέ τὰ δ-δομένα τῶν ψυχολογι-
κῶν ἐρευνῶν, εἶναι 6—14 ἡ 15 ἐτῶν ἡ πρώτη καί 19 ἡ 20 ἐτῶν ἡ δεύτερη. Στό πρῶτο χρονολογικὸ διάστημα ἀντιστοιχεῖ ὁ σχολικὸς προσανατολισμὸς καί στό δεύτερο ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς.

Σ' ἄλλες χώρες, ἐνῶ γίνεται β-σικὸς διαχωρι-
σμὸς τῶν ἡλικιῶν αὐτῶν, δὲν ἐπιμένουν στό διαχω-
ρισμὸ τῶν ὁριον «σχολικὸς καί ἐπαγγ-λματικὸς». Δὲν παίζουν μέ τίς λέξεις, γιατί ἔχουν ἐκκαθαρίσει τό περιεχόμενο τῶν ψυχολογι-κῶν ἡλικιῶν του παι-
διοῦ. Στὴ χώρα μας ὅμως, πού τῶρ ἀφυπνίζεται γιά ν' ἀτενίσῃ τό θέμα του προσανατολισμοῦ, εἶναι β-σικά ἀπαραίτητοι ὁ διαχωρισμὸς τῶν ὁριον, γιατί ἔτσι θ' ἀποφύγουμε καί τὴν παρερμηνεία του περιε-
χομένου τῶν ἡλικιῶν του παιδιοῦ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ σχολικὸς προσανατολισμὸς ἀντι-
στοιχεῖ στήν ἡλικία του παιδιοῦ 6—15 ἐτῶν, στήν ἡλικία δηλαδὴ πού τό παιδί ἐκδηλώνεται μέ προτι-
μήσεις καί τάσεις ἄστατες κι' εὐμετάβoλες, τό ἔργο του σχολείου εἶναι νά παιδαγωγῇ αὐτὲς τίς τά-
σεις. Νά τίς τόνωση, νά τίς προαγάγῃ, νά τίς προω-
θήσῃ, ὅσο αὐτὲς οἱ ἴδιες ἐκδηλώνονται ἔντονα, γιά νά μὴ ἀφανισθοῦν ἀπ' τὴν ἀγρανθήπωση καί τὴν ἀχρηστία. Στὴν πραγματικότητι ὁ σχολικὸς προσανατολισμὸς ἐπιδιώκει καί εἶναι ἡ ἀνάνεωση του πνεύματος τῆς ἀγωγῆς. Δὲ μπορεί ὅμως τό σχολεῖο νά στηριχθῇ στίς ἐκδηλώσεις αὐτὲς καί νά κατευθύνῃ ἐπαγγ-λματικὰ τό παιδί. Γιατὶ οἱ τάσεις αὐτὲς εἶναι περισσότερο γνωρίσματα τῆς ἡλικίας του παι-
διοῦ κι' ὄχι τῆς ιδιαίτερης προτιμήσεώς του. Φέρνω ἕνα παράδειγμα: Σὲ μιὰ ὁρισμένη ἡλικία (5—6 ἐτῶν) τό παιδί ἐκδηλώνει μιὰ ιδιαίτερη εὐχαρίστηση στήν ἱχνογράφηση. Σύντομα ὅμως ἡ εὐχαρίστηση αὐτὴ μπαίνει στό περιθώριο, γιά νά ἱκανοποιηθοῦν ἄλλες του τάσεις. Θά εἶναι παράλογο νά προσχα-
κτηρίσουμε τό παιδί μας γιά μελλοντικὸ καλλιτέχνη, ἀπ' τὴν ἐκδήλωση αὐτὴ μιᾶς ὁρισμένης περιόδου τῆς ἀναπτύξεώς του.

Ὁ ρόλος λοιπὸν του σχολικοῦ προσανατολισμοῦ εἶναι παιδαγωγικὸς καί προπαρασκευαστικὸς. Τὸ σχολεῖο θά προσέξῃ νά μὴ ἀφήσῃ ἀτροφικὲς τίς δυ-

(¹) Κοίταξε στό βιβλίο μας : «Ἐρευνες Πειραματικῆς Ψυχολογικῆς», Λάρισα, 1959.

νατότητες του κάθε παιδιού. Κι' όταν αυτό το πε-
τίχη, ο σχολικός προσανατολισμός θα προπροσκι-
νεί το σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό. Δεν
έχει λοιπόν έργο το δημοτικό σχολείο ν' αναφέρει
επαγγέλματα, να διαπιστώσει μελλοντικές επαγγελμα-
τικές απασχολήσεις των παιδιών, να προγραμματίσει
την κοινωνική μηχανή σύμφωνα με την αγοραστική
ζήτηση. Το έργο αυτό θ' αρχίσει δειλά - δειλά και
με επιφυλάξεις να γίνεται απ' την ηλικία των 12-15
χρόνων του παιδιού. Κι' ύστερα απ' τα 15 χρόνια
του παιδιού, θα μπορούμε να μπούμε στο οικόπεδο
του καθαρού επαγγελματικού προσανατολισμού.

Στην τελευταία αυτή περίοδο της ηλικίας του
παιδιού έχουμε δεδομένα και υποχρέωση να κατευθύ-
νουμε τους νέους μας σε τομείς γνώσεων διαφορετι-
κούς, που θα διευκολύνουν τον επαγγελματικό τους
προσανατολισμό και την επαγγελματική τους ευδοκί-
μηση. Τότε επιβάλλεται να ξεκαθαρίσουμε τα εξής
ζητήματα :

α) Με ποιό τρόπο θα καθορίσουμε τις ιδιαίτε-
ρες ικανότητες και κλίσεις του κάθε παιδιού.

β) Ποιό είδος σπουδών θ' αναπτύξει καλύτερα
τις λωιότερες κλίσεις του κάθε νέου.

γ) Πώς θα προσαρμόσουμε το μορφωτικό υλικό
σε κάθε πνευματικό τύπο.

δ) Ποιά ζήτηση έχει ή κοινωνική αγορά για το
κάθε επάγγελμα.

Με το ξεκαθάρισμα αυτών των ζητημάτων, θα
οργανωθεί και ή διαφοροποίηση των σχολείων της
Μέσης Παιδείας και θα προπαρασκευασθούν οι κα-
τάλληλοι εργάτες για τον κοινωνικό στίβο.

*Αλλωστε, το δημοτικό σχολείο και για έναν ακό-
μη λόγο δεν μπορεί ν' απασχοληθή με απαιτήσεις
της κοινωνίας για επαγγέλματα, ούτε καν να θίξη
θεμελεια επαγγελματικού προσανατολισμού. Το παιδί
των 6-12 χρόνων, όχι μόνο δεν αισθάνεται κλίσεις
επαγγελματικές, αλλά ούτε μπορεί να συλλάβη την
έννοια «επάγγελμα». Το παιδί της ηλικίας αυτής ζή
προσκολλημένο στο περιβάλλον των ενήλικων, μ'
αυτό διαλέγεται, συνειρμάζεται και αισθάνεται απα-
ραίτητη τη συμπαράσταση του περιβάλλοντος σ'
όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του. Μονον γύρω στην
ηλικία των 15 χρόνων, το παιδί μεταμορφώνεται σε
«εξαναστάτη», ζητά ή την ανεξαρτησία του και αρ-
χίζει να προγραμματίζει το μέλλον, σ' όλες τις εκ-
δηλώσεις της ζωής του, προσωπικά, δυναμικά, επη-
ναστικά. Στο σημείο αυτό ο παιδαγωγός θα συγ-
κρατήσει την έντονη δυναμικότητα του νέου, θα την
κατευθύνει και θα τη διοχετεύσει στην κατάλληλη
επαγγελματική και βιολογική πορεία.

*Αν υποστηρίζουμε τον εννιάμεσο κύκλο σπου-
δών (12 — 15 έτων), το κάνουμε, γιατί ή ηλικία αυ-
τή είναι ή κομμή της εξελισσόμενης προσωπικότη-
τας του παιδιού, όπου ή γνωριμία του παιδιού μπο-
ρεί να γίνει με πολλές πιθανότητες γνωστή. Βρισκό-
μαστε στο σημείο να μεταμορφώνονται οι προτιμή-
σεις σε κλίσεις κι' ή προσωπικότητα του παιδιού εί-
ναι διαφανής. Γι' αυτό κι' ο μεσσιός αυτός κύκλος
προβλέπει αλλαγή προσανατολισμών και κατευθύν-
σεων του παιδιού, ανάλογα με τα συμπτώματα που
θα παρουσιάσει το κάθε παιδί στην ανέλιξη του.

Γενικά, με την έννοια του προσανατολισμού
πραγματομένη στην πράξη, ή άγωγή από 2 πρόσωπα
γίνεται προσωπική, γίνεται άγωγή της προσωπικό-
τητας, με τη γνωριμία που επιτυγχάνει και το σεβα-
σμό που επιβάλλεται ύστερα απ' τη γνωριμία. Το
άτομο βρίσκει τη σωστή του θέση, μεταμορφώνεται
σε πρόσωπο. Αυτό το αίτημα της προσωπικότητας
του παιδιού, της φυσιολογικής του ατομικότητας εί-
ναι και ή μόνη γερή βάση που μπορεί να στηριχθή
μια πραγματική μόρφωση. Στην αρχή θα δυσκολευ-
θούμε, γιατί δεν μπορούμε να καθορίσουμε τις ατο-
μικές δυναμικότητες του παιδιού και να προδιαγρά-
ψουμε τη μελλοντική του ειδικότητα. Το παιδί είναι
εύπλαστο, δέχεται επιδράσεις και γι' αυτό οι ικανό-
τητες, ή ψυχική ιδιοσυστασία, ή χαρακτήρας, είναι
ασημάτιστα άκρη. Βρισκόμαστε στην περίοδο του
δημοτικού σχολείου, του σχολικού προσανατολισμού.
Γι' αυτό ζητούμε έναν προοδευτικό προσανατολισμό,
ξεκινώντας όχι απ' τα επαγγελματικά διαφέροντα
των παιδιών — πολύ μακριά —, αλλά απ' τις προ-
διαθέσεις και τις ικανότητές των, όπως εμφανίζονται
σ' ένα σχολικό περιβάλλον. Η διευκόλυνση στην εκ-
δήλωση των προσωπικών προτιμήσεων (σχολικός
προσανατολισμός), θα μάς οδηγήσουν στο σημείο
να προβάλουν από κάθε παιδί οι προσωπικές κλί-
σεις, οι κατευθύνσεις του προς ένα γνωστικό κέντρο
διαφέροντος (επαγγελματικός προσανατολισμός).

*Ένας τέτοιος προσανατολισμός, είναι πριν απ'
όλα «παιδαγωγικός» κι' έμμεσα «επαγγελματικός».
Δε ζητούμε πρόωγο προσανατολισμό, γιατί τότε δεν
θα στηριζόμαστε στα διαφέροντα και στις ικανότη-
τες κάθε ηλικίας του παιδιού. Ζητούμε μόνο να δώ-
σουμε, σε κάθε ηλικία, τις ευκαιρίες και τις δυνατό-
τητες στο παιδί να εκδηλώσει τις προτιμήσεις του
και να τις καλλιεργήσει, μέσα σ' ένα ευνοϊκό σχολικό
κλίμα. Κι' αυτό, τότε μόνο μπορούμε να το πετύ-
χουμε, αν ξεκινήσουμε απ' το **πραγματικό** παιδί κι'
όχι από κίνο που πλάθουμε με υποθέσεις. Η παιδα-
γωγική είναι μια επιστήμη πραγματική κι' όχι με-
ταφυσική. Άγωγή και προσανατολισμός δεν μπο-
ρούν να νοηθούν έξω απ' τη φύση, την ανθρώπινη
ένεργητικότητα, την έμπειρία και τις δυνατότητες
του παιδιού.

Το μέλλον ενός ανθρώπου είναι
γραμμένο στο παρελθόν του.

Η καλή πέτρα όσο και να πεταχθή,
άγκωνάρι θα μπη.

(Παροιμία)

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

Τοῦ κ. ἸΩΑΝΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

Πτυχιούγου τῶν Παιδ)ωδ)ν τοῦ Ἀνιμίου τοῦ Ἑδιμβούργου

Ἀφοῦ τὸ διδάσκειν εἶναι προσωπικὸ ζήτημα, ἡ ἐπιτυχία τῶν δασκάλων ἐξαρτᾶται πολὺ ἀπὸ τὸ τί εἶδος πρόσωπα εἴμεθα. Κιθῆγον λοιπὸν τῶν δασκάλων εἶναι νὰ ἀναπτύξουν ἐκτῆνες τὶς πλευρὰς καὶ ἰδιότητες τῆς προσωπικότητός των ποὺ εἶναι οἱ πιὸ χρήσιμες στὴν τέχνη νὰ διδάσκουν.

1. Ἡ ἀγάπη τοῦ δασκάλου στὰ παιδιὰ

Πάνω ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ δασκάλου πρὸς τὰ παιδιὰ. Ἄν τυχὸν ὁ δάσκαλος δὲν ἀγαπᾷ τὸ παιδί καὶ τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ διδασχθῇ καὶ συνηθίσῃ τοῦτο, τότε εἶναι ἀχρηστος γιὰ δάσκαλος. Ἄν τοῦ εἶναι δύσκολο νὰ διατηρῇ φιλικὰς μὲ τὰ παιδιὰ σχέσεις, τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ κακοῦ εἶναι νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἑαυτὸ του γιὰ πὶὸ λόγο συμβαίνει τοῦτο καὶ νὰ ἀναζητήσῃ ἔτσι τὴν αἰτία. Ἡ ἀγάπη ἀπορρέει ἀπὸ τὴν γνῶσι καὶ τὴν κατανόησι. Ὅπου δὲν ὑπάρχει γνῶσις δὲν ὑπάρχει ἀγάπη καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀγάπη δὲν ὑπάρχει γνῶσις. Ἡ γνῶσις γιὰ κάθε ζήτημα εἶναι ἐλαχίστη ὅταν ἀπουσιάζῃ ἀπὸ μέρους μας τὸ σχετικὸ πρὸς τοῦτο ἐνδιαφέρον. Ἡ μελέτη τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδὸς ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο βῆμα κάθε καρποφόρας διδασκαλίας. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα προσόντα τοῦ δασκάλου εἶναι ἡ ἱκανότης νὰ ἐνθυμῆται ἡ καὶ νὰ φαντάζεται πῶς τὸ παιδί βλέπει ἀπὸ τὴν δική του σκοπιά τὸν κόσμον ποὺ τὸ περιβάλλει.

Τὰ παιδιὰ αἰσθάνονται ἀσφαλῆ καὶ κατὰ συνέπεια διδάσκονται, ἐξελλίσσονται καὶ ἀναπτύσσονται κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπο *μόνον* ὅταν εἶναι βέβαια ὅτι οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ γονεῖς των τὰ κατανοοῦν, τὰ ἐπιδοκιμάζουν καὶ εὐρίσκονται στὸ πλευρό των μὲ ἕνα λόγον ἕφ' ὅσον ἀγαπῶνται ἀπ' αὐτούς.

2. Ἀγάπη πρὸς τὸ ἐπάγγελμα

Ἄν ὁ δάσκαλος ἐθισθῇ νὰ κατανοῇ καὶ ἀγαπᾷ τοὺς μαθητὰς του, θὰ ἔχῃ ἥδη ἐπιτελέσει τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ δασκαλικοῦ ἔργου του. Ὁφείλει συνεχῶς νὰ βελτιώῃ τὶς γνώσεις του γιὰ τὸ παιδί καὶ τὶς μεθόδους διδασκαλίας του καὶ νὰ παρακολουθῇ καὶ ἐνημερώνεται στίς σύγχρονες ἐξελιξεις τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας. Ἀτυχῶς, πολλοὶ δάσκαλοι δὲν φροντίζουν καθόλου γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτισί των μετὰ τὴν ἀποφοίτησί των ἀπὸ τὶς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας. Ἀρκοῦνται ἀπλῶς στὴν ἀνάγνωσι λίγων σχολικῶν βοηθητικῶν βιβλίων καὶ κάθε φροντίδα των σταματᾷ στὸ σημεῖον τοῦτο. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀτύχημα ὃχι μόνον γιὰ τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτοὺς ἴδιους. Ἡ τέρψις στὸ σχολικὸ μας ἔργον εἶναι ἴσως ἡ πιὸ ἀληθινὴ μόνιμη τέρψις ποὺ μποροῦμε νὰ γνωρίσωμε. Γιὰ νὰ εἴμεθα δὲ σὲ θέσι νὰ ἀπολαμβάνωμε τὸ ἔργον μας, πρέπει νὰ συνηθίσωμε νὰ ἐπιτελοῦμε αὐτὸ καλά. Οἱ μαθη-

ταὶ ἀγατοῦν καὶ ἐκτιμοῦν τὸν δάσκαλον ποὺ γνωρίζουν τὴν ὕλη τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπιτελεῖ γενικὰ τὸ ἔργον του ὅπως πρέπει. Ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκτελοῦν καλὰ τὴν ἀντιθεμένην σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὸ δάσκαλον ἐργασία καὶ ἀναποῦν ἐνδεέως τὸν δάσκαλον ποὺ εἶναι ἱκανὸς νὰ τοὺς βοηθῇ στὴν ὁρμὴ ἐκτέλεσι τῆς σχολικῆς ἐργασίας των. Ἀγατοῦν ἰδίως τὸ δάσκαλον ποὺ πάντοτε ἐπεξηγεῖ ἐπακριβῶς τὸ εἶδος τῆς ἀντιθεμένης σ' αὐτοὺς ἐργασίας καὶ τοὺς κάνει ἔτσι ἱκανοὺς νὰ ζοῦν τὴν γὰρ, χωρὶς καμμία ἄλλη βοήθεια στὴν ἐκτέλεσι τῆς ἐργασίας των.

Ἡ ὅλη στάσις τοῦ δασκάλου στὸ σχολικὸ του ἔργον ἐπηρεάζει ἀνάλογα τὴν στάσι τῶν μαθητῶν ἀναφορικὰ μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐργασίας των. Ἄν λ.χ. διέρχεται ἐπὶ τροχάδην καὶ μὲ ὁσο τὸ δυνατόν λιγώτερο κόπον ἕνα μάθημα, ὡς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ θὰ πράξουν τὸ ἴδιον. Ἄν, ἀφ' ἑτέρου, ὁ δάσκαλος ἐπιδεικνύει ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ μάθημα τοῦτο καὶ ἀνυπομονεῖ καὶ οἱ μαθηταὶ του νὰ τὸ ἐκτελέσουν μὲ προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον, εἶναι βέβαιοι ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ θὰ ἐπιδειξοῦν ἀνάλογον ἐνδιαφέρον καὶ θὰ πράξουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ τὴν ἐπιτυχὴ αὐτοῦ ἐκμάθησι.

Ὁ ἐνθουσιώδης δάσκαλος δημιουργεῖ ἐνθουσιώδη τάξι καὶ ὁ χλιαρὸς δάσκαλος χλιαρὴ τάξι. Τὸ ἀληθινὸ ἐνδιαφέρον τοῦ δασκάλου γιὰ τοὺς μαθητὰς του καὶ τὸ σχολικὸν ἔργον του δημιουργεῖ γιὰ τοὺς μαθητὰς ἀτμόσφαιραν εἰλικρινείας στὴν αἰθουσα τῆς διδασκαλίας. Ἄν πιστεύῃ σ' ὅ,τι πράττει καὶ ἐργάζεται φιλότιμα καὶ οἱ μαθηταὶ θὰ πιστεύσουν ἐπίσης στὴν ἐργασία των καὶ θὰ ἐργάζονται μὲ προθυμίαν καὶ ζῆλον. Ἡ ἀγάπη λοιπὸν τοῦ δασκάλου πρὸς τὸ δασκαλικὸν ἔργον καὶ τοὺς μαθητὰς εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος γιὰ τὴν εὐδαιμονία καὶ τὴν ἐπιτυχία του σὰν δασκάλου καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πρᾶξι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον μεγάλης χριστιανικῆς ἀρχῆς τῆς ἀγάπης.

3. Πνεῦμα δικαιοσύνης

Ὅπως ἡ βροχὴ πίπτει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ἔτσι καὶ συμπάθεια τοῦ δασκάλου πρέπει νὰ κατανέμεται ἐξ ἴσου σ' ὅλους τοὺς μαθητὰς του, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἄτακτοι καὶ ὀχληροί. Θὰ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι οἱ πιὸ δύσκολοι καὶ ἄτακτοι μαθηταὶ αἰσθάνονται ἐντονότερα τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ συμπαιθείας τοῦ δασκάλου των, διότι ἡ ἄτακτη συμπεριφορὰ ἐνὸς μαθητοῦ στίς 90 οἱ 10 τῶν περιπτώσεων προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα ἐνὸς ἐνηλίκου νὰ τοῦ παρήσχη τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σεβισμὸν ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ὁμαλὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξι.

Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ αἰσθάνονται, ὅτι ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία τοῦ δασκάλου των κατανέ-

μεται ὀρθά καὶ δίκαια μεταξύ των. Τὰ παιδιὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ συγχωροῦν πολλὰ ἁμαρτήματά μας· ποτὲ ὁμως δὲν ἀγαποῦν καὶ ἐμπιστεύονται πρόσωπα πού, κατὰ τὴν γνώμην των, τὰ μεταχειρίζονται χωρὶς δικαιοσύνη. Ἡ ἀδικία σκοτώνει τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας των. Θέτει τὰ παιδιὰ σὲ ἀμηχανία, τὰ κάνει νὰ μὴ ξεύρουν «πὺ βρίσκονται» καὶ τί μπορεῖ νὰ τοὺς συμβῇ τὴν ἐπαύριον.

Δὲν εἶναι ὁμως εὐκόλο σὰν δάσκαλοι νὰ εἴμεθα δίκαιοι καὶ νὰ κατανέμωμε τὴν ἀγάπην καὶ προσοχὴν μας ἐξ ἴσου μεταξύ 40 ἢ 50 μαθητῶν. Ἡ ἀκριβὴς τῶν μαθητῶν γνώσις καὶ ἡ ὑπαρξὶς καλῶν ἀπὸ μερῶν μας προθέσεων εἶναι ἀπαραίτητη. Τὰ παιδιὰ ὁμως ἀνακαλύπτουν σύντομα ἂν πράγματι ἔχωμε ἢ ὄχι καταβάλλει, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν τίς προσπάθειες πού πρέπει καὶ σὲ περίπτωσιν πού ὁ δάσκαλος κάνει ὅτι μπορεῖ, οἱ μαθηταὶ ἐκτιμοῦν τὴν καλὴν του θέλῃσιν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ δάσκαλος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀγαπᾷ ὀρισμένους μαθητὰς περισσότερο τῶν ἄλλων. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ὁμως τῆς μεροληψίας αὐτῆς, ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ἔχη συνείδησιν τοῦ γεγονότος τούτου, νὰ γνωρίζῃ τὰ αἷτια τῶν συμπτωμάτων καὶ ἀντιπαθειῶν του καὶ νὰ προσπαθῇ μὲ κάθε τρόπο νὰ τὶς ἐλέγξῃ.

4. Χιοῦμορ

Ὁ καλὸς δάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι τύπος εὐθυμοῦς καὶ μὲ αἰσθησὶν χιοῦμορ. Πρέπει νὰ μπορῇ νὰ περιγελά τὸν ἑαυτὸν του γιὰ τὰ τυχόν σφάλματά του. Εἶναι γελοῖον οἱ δάσκαλοι νὰ προσποιοῦνται ὅτι τὰ ξεύρουν ὅλα, ὅτι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐκτελοῦν τὸ κάθε τι καὶ ὅτι ποτὲ δὲν διαπράττουν σφάλματα. Ποτὲ ὁμως δὲν πρέπει νὰ περιγελοῦν τοὺς μαθητὰς των διότι ἐλάχιστοι ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν τέτοια συναισθηματικὴν ὀριμότητα, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀνέχονται τὸν περίγελον τῶν ἄλλων καὶ πρὸ παντὸς τῶν ἐνηλίκων. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ κάθε εἰρωνεία καὶ σπασμὸν στίς σχέσεις του μὲ τοὺς μαθητὰς του. Αἰθουσα διδασκαλίας χωρὶς γέλιο καὶ εὐθυμία ἀποβαίνει δυσάρεστος καὶ χλιαρὸς χώρος. Τὸ μετρημένο γέλιο ὑποβοηθεῖ τὴν διδασκαλίαν. Ὑποβοηθεῖ στὴ δημιουργίαν φιλικῶν σχέσεων μεταξύ δασκάλου καὶ μαθητῶν· τούτου δὲ ἐπιτυγχανομένου ἡ αἰθουσα διδασκαλίας ἀποβαίνει εὐχάριστος τύπος διαμονῆς. ὅπου ἡ ἐργασία βαίνει ὁμαλὰ καὶ χαρωπὰ.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΑΓΩΓΗ

Ἡ λειτουργία τῆς μαθήσεως καὶ ὁ δάσκαλος εἶναι ἀρρηκτα συνδεδεμένα. Κυλὸς δάσκαλος εἶναι ὅχι ἐκεῖνος πού δίδει στοὺς μαθητὰς του ἑτοιμὰς γνώσεις, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού ὁδηγεῖ μὲ ἐπιδεικτικότητα τοὺς μαθητὰς νὰ αὐτενεργοῦν καὶ νὰ ἀνακαλύπτουν ἑαυτοὶ μόνοι των τίς σχετικὰς γνώσεις. Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ἐδίδασκον ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν προσφέρεται ἑτοιμῇ τὴν ἀνακαλύπτει κανεὶς μόνος του. Ὁ διδασκόμενος ἔχει ἀνάγκη κεντρισμοῦ· ὁ δάσκαλος δὲν εἶναι τὸ πρόσωπο πού παρέχει τὰ ἀπαραίτητα ἐρεθίσματα πού κάνουν τὸ παιδί ἱκανὸ νὰ συμμετάσχη ἐνεργὰ στὴν διδασκαλίαν.

Οἱ ἡγέτες τῆς παιδείας ἐπινοοῦν νέα παιδαγωγικά προγράμματα, ἀλλ' ὁ δάσκαλος εἶναι ἐκεῖνος πού

καθοδηγεῖ καὶ ἐμπνέει τοὺς μαθητὰς. Ὁ δάσκαλος, ἐπιτελῶντας τὰ καθήκοντά του μὲ ὑπομονή, μάχεται κατὰ τῆς ἀμάθειας καὶ τῶν παρανοήσεων. Μεταδίδει τὴν δικήν του χαρὰ νὰ ζῇ καὶ νὰ μαθαίνει καθὼς μοιράζεται μὲ τοὺς μαθητὰς του τίς πλούσιες ἐμπειρίες τοῦ βίου του. Ἀνάβει τὴν δάδα τῆς γνώσεως πού ἀργότερα μπορεῖ νὰ φωτίσῃ ὁλόκληρο τὸ ἔθνος του ἢ ἀκόμη καὶ τὴν οἰκουμένην. Γεννᾷ τὴν ἀγάπην γιὰ μάθησιν, μὲ τὴν προσωπικὴν μὲ τοὺς μαθητὰς ἐπαφὴν του, **καθ' ὃν χρόνον** τοὺς βοηθεῖ στὴν ἀποκτησὶν γνώσεων. «Ἄν εἶσαι φιλομαθὴς θὰ γίνῃς καὶ πολυμαθὴς» ὅπως εἶπε καὶ ὁ Δημόκριτος. Ὁ δάσκαλος ἀποτελεῖ ἐπίσης καὶ τὸ προτύπιο τῆς δημοκρατίας. Τὰ παιδιὰ πρέπει ὄχι μόνο νὰ διδάσκονται γιὰ τὴν δημοκρατίαν, ἀλλ' **ἐπίσης**, κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς φοιτήσεώς των στὸ σχολεῖο, νὰ διδεται σ' αὐτὰ ἡ εὐκαιρία νὰ ζοῦν στὴν πράξιν τὸν δημοκρατικὸν τρόπο ζωῆς. Ὁ δάσκαλος ἐπωμίζεται τὸ βαρὺ τοῦτο ἔργο τῆς ἀγωγῆς. Ἡ ἀξία τοῦ δασκάλου δὲν προσμετρεῖται σὲ ὥρες ἐργασίας. Ἡ **διδασκαλία** εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸ ἄθροισμα πολλῶν. στὴν αἰθουσα τῆς διδασκαλίας, ἐπιτελουμένων πράξεων. Περιλαμβάνει ἐπίσης τὴν ὅλην ἐπίδρασιν πού ὁ δάσκαλος ἀσκεῖ ἐπὶ τῶν μαθητῶν του ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου. Ὁ ἀληθινὸς δάσκαλος κατέχει τὴν δημιουργικὴν ἱκανότητα τοῦ καλλιτέχνη, τὴν ἀκριβὴν στάσιν τοῦ ἐπιστήμονος καὶ τὴν πλήρη δεξιότητα τοῦ τεχνίτη.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ἄν καὶ εἶναι πιθανὸν νὰ ὑπάρχῃ ἀπόστασις μεταξύ τῶν περισμάτων τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ τῆς ἐφαρμογῆς των στὴν πράξιν, καθήκον τοῦ δασκάλου εἶναι νὰ παρακολουθῇ πάντοτε καὶ νὰ γνωρίζῃ τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν στὸ πεδίον τῆς ψυχολογίας. Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ :

- 1) Καθοδηγῇ τοὺς μαθητὰς.
- 2) Κεντρίζῃ τοὺς μαθητὰς νὰ μαθαίνουν.
- 3) Βοηθῇ τοὺς μαθητὰς νὰ ἀναπτύσσουν καλὰς συνήθειες
- 4) Βελτιώσῃ τὴν τεχνικὴν τῆς διδασκαλίας καὶ
- 5) Γνωρίζῃ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τίς ἰδιότητες πού εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ νὰ διδάσκῃ μὲ ἐπιτυχίαν. Τὶς πέντε αὐτὰς ψυχολογικὰς ἀποφείς τῆς διδασκαλίας θὰ συζητήσωμε σύντομα.

1. Εἶναι πρωταρχικῆς σπουδαιότητος ὁ μαθητὴς νὰ συμμετέχῃ ἐνεργὰ στὴ μάθησιν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ εἶναι ἐλάχιστη ἂν ὁ διδασκόμενος τηρῇ παθητικὴν στάσιν κατὰ τὴν ἀποκτησὶν τῶν γνώσεων. Ὁ δάσκαλος παρέχει ἀπλῶς τὴν ὅλην, ἐνθαρρύνει καὶ κατευθύνει κάθε ἐνέργειαν μαθήσεως πρὸς τὴν πραγμάτωσιν παιδαγωγικῶν σκοπῶν πού ἔχουν κάποια ἀξία σὲ μία δημοκρατικὴ κοινωνίαν.

2. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ διαφέροντος καὶ τῆς χαρᾶς εἶναι βασικὴ γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν μάθησιν, σὲ οἰανδήποτε ἡλικίαν ἢ ἐπίπεδον ἀναπτύξεως. Ἡ σύγχρονη ψυχολογία τονίζει τὴν ἀξίαν πού παίζει ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησις κατὰ τὴν ὥραν τῆς μαθήσεως. Ὁ δάσκαλος, συνεπῶς, θὰ φροντίξῃ νὰ

διαγείρη το ενδιαφέρον του μαθητού του με το να προσέχη κάθε μαθητή του σαν άτομο και με το να προσαρμόζη τας μεθόδους και την ύλη της διδασκαλίας κατά τέτοιο τρόπον ώστε οι μαθηταί να υλοτώνται χαρά και ικανοποίησι από τις ενέργειες για μάθησι. Ο σκοπός δέν είναι να φέρουμε την εργασία σε επίπεδο παιχνιδιού, αλλά να προσδώσωμε στη μάθησι κάτι από την ατμόσφαιρα του παιχνιδιού. Η μάθησις είναι σοβαρή εργασία, της οποίας θα επιλαμβανώμεθα με ενδιαφέρον και χαρά χωρίς να ξεχνούμε τον θεμελιώδη σκοπό της.

3) Οι συναισθηματικές εμπειρίες των μαθητών που είναι προϊόν των συνθηκών που επικρατούν κατά την μάθησι, αντικατοπτρίζουν την επίδρασι του δασκάλου ως ατόμου. Η στάσις που τηρεί το κάθε άτομο στα διάφορα προβλήματα της ζωής του δέν είναι απλά προϊόντα ατομικής πείρας. Είναι το αποτέλεσμα καθημερινού τρόπου ζωής στην οικογένεια, το σχολείο και την κοινωνία, και επηρεάζει την διαγωγή του ατόμου μέσα και έξω από το υλοκογενειακό περιβάλλον. Οι συνήθειες τις οποίες τα παιδιά αναπτύσσουν οφείλονται, εν μέρει τουλάχιστον, στην επίδρασι των διδασκάλων και του παραδείγματος του δασκάλου. Έργο του δασκάλου είναι να βοηθή τον τρόφιμο να αναπτύξη την ατομικότητά του, να διατηρήση την ιδιαιτερότητα του, και να μορφωθή δημοκρατικά. Θεωρητικά η καθόλου άγωγή σκοπον έχει να βοηθήσει τους τροφίμους να αναπτύξουν σε όλη την έκτασι των δυνατοτήτων των τις συνήθειες εκείνες που τους βοηθούν να ζήσουν θετικά σε δημοκρατικά πλαίσια. Ο δάσκαλος πρέπει να καταβάλη κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να αναπτύξη στους μαθητάς του τις συνήθειες που στηρίζονται στη γνώση και εφαρμογή των θεμελιωδών αρχών του δημοκρατικού βίου.

4) Η προσφορά της ύλης της διδασκαλίας μπορεί να ακολουθήση λογική ή ψυχολογική πορεία. Η διάταξις της ύλης, είτε σαν ενότητες είτε σαν μεμονωμένα κεφάλαια, αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους παράγοντες στην όλην σωμάτωσι της. Η λογική πορεία ακολουθεί μια αλληλουχία ένυπαρχουσα στην ύλη του μαθήματος. Η ψυχολογική πορεία αρχίζει με την εξέτασι του τροφίμου, του ποσού των γνώσεων που ήδη κατέχει και της πνευματικής αυτού ωριμότητος και οδηγεί αυτόν, ανάμεσα από καλά μελετημένους σταθμούς, στην εκτίμησι των προς εκμάθησι γενικών αφηρημένων έννοιων και κανόνων. Η λογική πορεία ήμπορεί να μην περιλαμβάνει την ψυχολογική, αλλά η ψυχολογική ήμπορεί και συχνά περιλαμβάνει την λογική.

Βαθειά γνώσι των προβλημάτων της πορείας του φαινομένου της μαθήσεως αποκτούμε με την εφαρμογή ψυχολογικών αρχών σχετικά με την πνευματική ετοιμότητα του παιδιού για μάθησι. Μπορεί κανείς να ακολουθή διαφορετική πορεία που η κάθε μία έχει δική της ψυχολογική βάση. Τουτό είναι αλήθεια όσον αφορά την μάθησι των αριθμητικών έννοιων, γεωμετρίας, ξένων γλωσσών, φυσικής και χημείας και άλλων πεδίων γνώσεως. Δέν υπάρχει πλήρης συμφωνία μεταξύ των παιδαγωγικών όσον αφορά την ψυχολογικήν αξία της κάθε μεθόδου διδασκαλίας. Περ' όλα αυτά, κάθε παιδαγωγός που

συνιστά μια ώρισμένη μέθοδο στηρίζει την εκλογή του σε ψυχολογικές βίσεις που κατά τη γνώμη του είναι ορθές.

5) Η επιτυχής διδασκαλία βασίζεται στους παρακάτω παράγοντες: την νοημοσύνη, τον βαθμό της παρατηρητικότητος και την κοινωνικήν αμύλλα. Ο δάσκαλος που έχει υψηλό βαθμό νοημοσύνης, που είναι ταχύς και όξυν παρατηρητής και που ενδιαφέρεται πραγματικά για τον άνθρωπο εφαρμόζει κατά κανόνα επιτυχώς, στην αΐθουσα της διδασκαλίας, τις γενικές ψυχολογικές αρχές. Ανεξάρτητα του αν διδάσκη μαθητές υψηλής, μετρίου ή χαμηλής νοημοσύνης, ο δάσκαλος ο ίδιος πρέπει να έχει υψηλό βαθμό νοημοσύνης ούτως, ώστε να είναι ικανός να αντιλαμβάνεται και έννοι τις αντιδράσεις των μαθητών του. Άλλες επίσης ιδιότητες που σχετίζονται με την προσωπικότητα του δασκάλου είναι η αρετή της υπομονής και της φιλοπονίας.

Ο δάσκαλος που έχει οξύατη παρατηρητικότητα αντιλαμβάνεται και κατινοεί ευχερестера τις αντιδράσεις του κάθε μαθητού του. Έτσι μπορεί και προλαμβάνει διάφορες αταξίες στην αΐθουσα της διδασκαλίας που θα διετάρασσαν την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία της διδασκαλίας. Πολύ συχνά οι αταξίες και η έλλειψις συνεργασίας δεσπόζουν στην αΐθουσα της διδασκαλίας, διότι ο δάσκαλος ή άγνοεί τους διάφορους εν ενεργεία παράγοντες που συντελούν στην ελαττωματική προσαρμογή των μαθητών ή δέν ενδιαφέρεται όσο πρέπει για τις συνήθειες και αντιδράσεις του κάθε μαθητού σαν ατόμου. Κινηκον λοιπόν του δασκάλου είναι να γνωρίζη την ψυχολογία του παιδός, για να μπορή έτσι να αντιλαμβάνεται όχι μόνο τις ανεπιθύμητες αντιδράσεις των παιδιών αλλά και τα βαθύτερα αίτια που προκαλούν αυτή την διαγωγή του παιδιού.

Ο κοινωνικά ικανός δάσκαλος έχει την δύναμι να εφαρμόζη την ψυχολογία, όταν διδάσκη, με πολύ λεπτούς τρόπους και να προπαρασκευάζη τους μαθητάς για τον κοινωνικό τρόπο ζωής. Συνεργάζεται αρμονικά με τα άλλα άτομα τους μοθητάς του, τους συναδέλφους του, τους προϊσταμένους του και τα μέλη της κοινότητός του. Γι' αυτό τον λόγο, η κοινωνική ικανότης του δασκάλου είναι μια από τις πολύτιμες ιδιότητες που οφείλει να καλλιεργή και προαγάγη όσο μπορεί. Ο βαθμός όμως της επιτυχίας, ακόμη και του κοινωνικά ικανού δασκάλου, εξαρτάται από τις εκάστοτε συνθήκες που επικρατούν στην αΐθουσα της διδασκαλίας κατά την μάθησι.

ΠΟΙΟΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Προσωπικές ιδιότητες. Ο καλός χαρακτήρας είναι η πρώτη ιδιότης. Το παράδειγμα διδάσκει αποτελεσματικώτερα από τους λόγους. Είναι επομένως πρόδηλον ότι η στάσις και η όλη διαγωγή του δασκάλου άσκει επί των μαθητών μεγάλην επίδρασι. Η ανάπτυξις της προσωπικότητος των μαθητών εξαρτάται από την προσωπικότητα του δασκάλου. Ο δάσκαλος που πράττει κατ' έξιν το ορθόν, είναι βέβαιον ότι κερδίζει τον σεβασμό των μαθητών του και αποτελεί παράδειγμα προς μίμησιν.

Η νοημοσύνη, ή καλή υγεία, ή επιμελημένη έξωτερική εμφάνισις, ή ευχάριστος τόνος φωνής, ή

υπομονή και επίπροσηγορία του αποτελούν μερικές από τις πολλές ιδιότητες που απαιτούνται για την θετική και αποτελεσματική διδασκαλία. Δάσκαλος με ελαττωματική όραση ή ακοή, με σωματικές αναπηρίες (χωλός κτλ.) δεν μπορεί ν' αποβή όσο πρέπει ωφέλιμο στους μαθητές. Και αν ακόμη είναι από ιδιοσυγκρασίας και επιστημονικής απόψεως κατάλληλος για δασκάλους, η επιτυχία του με τους μικρούς μαθητές θα αποβή δύσκολη, αν όχι αδύνατη, εξαιτίας των διαφόρων σωματικών αναπηριών του. Ο τόνος της φωνής, το λεκτικό και η όλη γλωσσική δεξιότης του επιδρούν τα μέγιστα επί των μαθητών. Οι μαθηταί η μιμούνται η ελικρίνουν. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να αποδίδεται η πρόνοια επί των ιδιοτήτων αυτών προσοχή κατά την φοίτησιν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, ούτως, ώστε ο δάσκαλος της αύριον να αποκτά την πρόνοια δεξιότητα στην ομιλία του και προσελκύει επομένως την προσοχή και τον σεβασμό των μαθητών του.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ἡ προσωπικότης εἶναι ἡ συνισταμένη πολλῶν δυνάμεων καὶ παραγόντων, καθὼς ταῦτα διαμορφοῦνται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος. Συνκεκριμένα προσωπικότης ἐνὸς ἀτόμου εἶναι ἡ συνισταμένη τῆς σωματικῆς του ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως καὶ δομῆς, τῶν πνευματικῶν ἱκανοτήτων, τῆς συναισθηματικῆς ἢ μὴ ἰσορροπίας, τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς του καὶ τοῦ τρόπου πού ἀντιδρᾷ σὺν τοῖς ποικίλους ἐρεθισμοῦς τοῦ περιβάλλοντος οἱ ὁποῖοι ἐπιδροῦν ἐπὶ τοῦ ἀτόμου.

Στὴν αἰθούσα τῆς διδασκαλίας, ἡ προσωπικότης τοῦ δασκάλου ἀσκεῖ μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ὑφίσταται συνεχῶς προκλήσεις ἀπὸ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν. Ἡ συναισθηματικὴ σταθερότης τοῦ δασκάλου ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα προσόντα του. Οἱ δάσκαλοι ὀφείλουν νὰ ἀσχοῦνται συνεχῶς στὴν ἀπόκτησιν ἱκανότητος γιὰ αὐτοέλεγχον, γιὰ νὰ μποροῦν ἔτσι νὰ ἀναπτύξουν καὶ στοὺς μαθητὰς τὴν ἱκανότητα αὐτή. Ὁ πρῶτος δάσκαλος, ὁ ἀντικειμενικὸς σὲ κρίσεις του, ὁ ἱκανὸς στὸν ἐλεγχὸν τῶν ἀψιθυμιῶν καὶ τῶν ἄλλων βλαπτικῶν συναισθηματικῶν του καταστάσεων, μπορεῖ νὰ ἀποβῇ εὐπροσήγορος σὲ σχέσεις του με τοὺς μαθητὰς καὶ καὶ τοὺς συναδέλφους του. Ὁ καλὸς δάσκαλος λησμονεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ ἀναλύσκει τὴν ζωτικότητα, τὰ τάλαντα καὶ τὸν χρόνον τοῦ στὴν ὑπηρεσία τῶν ἄλλων, κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν καθόλου πρόοδον τῶν μαθητῶν.

ΤΑ ΚΛΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ὁ καλὸς δάσκαλος ἀπαιτεῖ :

1. **Σωματικὴ εὐρωστία :** Θὰ προσπαθῶ νὰ διατηρῶ τὸ σῶμα μου ὑγιὲς καὶ ρωμαλέον.

2. **Πνευματικὴ ρώμη :** Θὰ μελετῶ καθημερινὰ γιὰ νὰ διαφυλάττω τὸ πνεῦμα μου ἀγρυπνο καὶ σὲ συνεχεῖ κίνησιν καὶ δράσιν.

3. **Ψυχικὴ καλοήθεια :** Θὰ ἐπιζητῶ τὴν γνῶσιν τοῦ ὁρθοῦ καὶ θὰ διωβῶ σύμφωνα μ' αὐτό. Θὰ ἀποφεύγω τὴν ἀπόκτησιν κακῶν συνηθειῶν πού φθείρουν, καταστρέφουν καὶ ἐκμηδενίζουν τὸ ἄτομον.

4. **Ἀντιρροπὴ :** Θὰ μάθω τὴν τέχνη νὰ βο-

ηθῶ τὸν πλησίον μου, πράττοντας ἀγαθὰ πράξεις στὸ σχολεῖο, τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία.

5. **Κοινωνικὴ ἡγεσία :** Θὰ τάσσωμαι πάντοτε μετὰ τὸ δρθὸν καὶ τὸ δίκαιο.

6. **Μόρφωσις :** Θὰ πληρῶ τὸ πνεῦμα μου μετὰ ὑψηλὰς ἰδέας καὶ στοχασμοῦς μετὰ τὸ νὰ παρατηρῶ τὴν ἁρμονία καὶ τὸ κάλλος τοῦ σύμπαντος, νὰ διαβάζω ἀριστα βιβλία καὶ νὰ συναναστρέφωμαι ἀριστα πρόσωπα.

Θὰ καλλιεργῶ στὸν ἐνυτὸ μου δυνατὴ βούλησιν, ἐσωτερικὴν ἰσορροπίαν, εὐπροσηγορία καὶ γλωσσικὴν δεξιότητα.

Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ γνῶθι σαυτὸν, γνωρίζοντας πάντα τὰς ἀδυναμίας καὶ προτιμήσεις του. Ὅφειλε πάντοτε νὰ ἐφαρμόζῃ τὰς ψυχολογικὰς ἀρχὰς τῆς μαθήσεως πού τὸν βελτιοῦν σὰν δάσκαλον καὶ ἡγέτη. Νὰ μὴ ἀρκεῖται μόνο στὴν ἀπόκτησιν τῆς δεξιότητος πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν διδακτικῶν μεθόδων, ἀλλὰ σκοπὸς καὶ φιλοδοξία του θὰ εἶναι νὰ ἀναγίγῃ **τὴν διδασκαλίαν** σὲ τέχνην μετὰ εὐρύτατον σκοπὸν καὶ βαθύτατες ἐπιδράσεις.

Ἡ διδασκαλία εἶναι τέχνη, τέχνη τόσο ὑψηλὴ καὶ δύσκολη ὥστε, ἕνα ἄτομον μπορεῖ νὰ ἀναλώσῃ μακρὰ τοῦ βίου του περίοδον, χωρὶς νὰ μπορέσῃ νὰ γνωρίσῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν του ἢ τὰς περιορισμένους γνώσεις του τὰ σφάλματα του καὶ τὴν ἀπόστασιν πού τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ ἰδεώδες. Πρέπει νὰ σπουδάσῃ κανεὶς πολὺ γιὰ νὰ καταλάβῃ ὅτι ξεύρει λίγα. Ποτὲ ἄλλοτε στὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν δὲν ὑπῆρξε περίοδος πού ἡ σημασία τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς δάσκαλος εἶναι τόσο μεγάλῃ, ὅσο κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Τοῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ὑπῆρξεν ἐποχὴ πού λαοὶ τόσων ἑκατομμυρίων νὰ ἐπιθυμοῦν διακαῶς τὴν μόρφωσιν καὶ νὰ ἀναγνωρίζουν γενικὰ τὴν ἀνάγκη μιᾶς δημοκρατικῆς ἀγωγῆς.

Ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία μιᾶς καλῆς ἀγωγῆς δὲ εἶναι νὰ κάμῃ ἀνδρῶ-
πους λογικοὺς.

(Rousseau)

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 6 § 1
τοῦ Α. Ν. 1092/1988

Ἐκδότης : Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος
Πρόεδρος : ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κατοικία : Ἰονίων Νήσων 15 (Υμηττός)

Υπεύθυνος Τυπογραφείου
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου ἸΩΑΝ. ΚΑΜΠΑΝΑ
Ν. Σακουλίδης, Μικρομυλὴ 10 Ἀθήναι

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Υπὸ ΚΩΝ)ΤΙΝΟΥ Γ. ΜΑΝΤΑ
 *Επιθεωρητοῦ Στοιχ. *Εκπ)σεως Σάμου

Υπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πρόβλημα τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν εἶναι πρόβλημα παιδείας», ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος Ἰανουαρίου - Φεβρουαρίου 1959 τοῦ «Επιστημονικοῦ Βήματος τοῦ Διδασκάλου» ἐκθέσεις τοῦ *Επιθεωρητοῦ Β' Περιφέρειας Ἀρτης, ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως Ἡπείρου.

Πρόκειται περὶ ἐνὸς κειμένου, τὸ ὁποῖον, ἐντὸς τῶν πλαιοῦν τῆς ὑπηρεσιακῆς τυπικότητος, δίδει μὲ παρηγορίαν πιστὴν, κατὰ τὸ δυνατόν, εἰκόνα τῆς ἐπικρατοῦσης καταστάσεως, συναφῶς πρὸς τοὺς παράγοντας ποὺ τὴν ἐπηρεάζουν καὶ τὴν καθορίζουν. Μίαν εἰκόνα, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ὑπευθύνου ἐπὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἔδωσαν καὶ ὅλοι οἱ προκατόχοι τοῦ κ. Ἡλιοπούλου διὰ τῶν ἐκάστοτε ἐκθέσεων τῶν πρὸς τὰς προϊσταμένας τῶν ἀρχῶν.

Υπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ιδιότητα τοῦ προκατόχου εἰς τὴν παρακειμένην Α' Περιφέρειαν Ἀρτης, τὴν ὁποῖαν ἀπασχολεῖ τὸ αὐτὸ—ἴσως καὶ μεγαλύτερον—ὄξυ πρόβλημα, κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ ἐκφέρωμεν τὰς ἀπόψεις μας ἐξ ἀμέσου καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων.

Ἡ ἐκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ τῆς καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ὡς διαπίστωσης δηλονότι μιᾶς ἐκρύπτου καταστάσεως, ἀποτελεῖ ἀποκαλυπτικὴν μαρτυρίαν διὰ τοὺς ἀρμόδιους, πρὸς οὓς ἀπευθύνεται, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα Ἕλληνα διατελοῦντα τυχὸν ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συνθηκῶν τῆς ὄρεινῆς ὑπαίθρου. Τὸ γεγονός ἐστὶν ὅτι ὁ Ο.Η.Ε. περιέλαβε μεταξὺ τῶν ὑποαναπτύκτων χωρῶν καὶ τὴν Ἡπειρον, καταδεικνύει τὴν σκοπιμότητα τοῦ ζητήματος.

Παρὰ ταῦτα ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ ὅλου προβλήματος, κατ' ἐπίφασιν ρεαλιστικός, ἐγείρει βασιμους ἐπιφυλάξεις, ὀφειλομένας πιθανὸν εἰς ἀνισοβαρῆ στάθμισιν τῶν ὑπεισερχομένων παραγόντων καὶ περαιτέρω εἰς μίαν ἑλλειπὴ δικτύωσιν τῶν αἰτιολογικῶν συσχετίσεων.

Κατ' ἀρχὴν δὲν θὰ εἶχε τις ἀντίρρηση νὰ συμφωνήσῃ μὲ ὅ,τι φαίνεται ν' ἀποτελῇ τὸ τελικὸν πόρισμα τῆς ἐκθέσεως, ὡς τοῦτο διατυπώνεται ἐν ἐπικεφαλίδι, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς περιοχῆς ἐξαρτᾶται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς Παιδείας, μολονότι ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὸ ἀξίωμα περὶ τῆς παντοδυναμίας τῆς ἀγωγῆς διαγράφονται ὅρια τινά, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν καθυρῶς πνευματικὸν τομέα. Μάλιστα εἰς ἀγόνους περιοχάς, οἷα ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ τῆς Ἀρτης, μὲ ἀνανάπτυκτον οἰκονομίαν τὸ ἐπιτακτικὸν πρόβλημα τῆς ἡμέρας εἶναι πρωτίστως πρόβλημα ἐπιβιώσεως καὶ κατόπιν, ὀτιδήποτε ἄλλο.

Ὅπως δὲποτε, ἀνεξαρτήτως τῶν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον αἰσίων ἀποτελεσμάτων, οὐδεμία ὀλιγω-

ρία δικαιολογεῖται διὰ τὸν ἐντεταλμένον τῆς ἐκπαιδεύσεως ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ ἐξεύρῃ τοὺς καλλιτέρους δυνατοὺς τρόπους ἐπιδόσεως τῶν προβλημάτων τῆς περιοχῆς του. Τοιαῦτα δὲ εἶναι κυρίως : ἡ ἐπάρκεια σχολείων, διδασκητῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἡ ὀλικὴ καὶ τακτικὴ φοίτησις τῶν μαθητῶν. Συνιστοῦν ταῦτα τοὺς ἐξωτερικοὺς ὁρους λειτουργίας τοῦ μηχανισμοῦ τῆς παιδείας, οἱ ὁποῖοι σημεῖωτέον δὲν ἐταρκοῦν πάντοτε διὰ μίαν πραγματικὴν ἀντήσιν τῆς, ἐὰν τὸ γενικώτερον κλίμα δὲν τὴν εὖ νοεῖ. Τοῦτο φαίνεται νὰ ὑπαινίσσεται ἡ ἐκθεσις ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας καὶ διὰ τὴν ὄρεινὴν Ἡπειρον, ἐὰν συγχρόνως δὲν ἐπιτευχθῇ ἡ λήψις ριζικωτέρων μέτρων. Πλὴν διὰ τὴν περιοχὴν ταύτην καθίσταται προβληματικὴ ἡ πλήρωσις καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων καὶ τοῦτο ἀνεξαρτήτως τῆς καλῆς θελήσεως τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐξουσίας.

Ἐπιβάλλεται ὁθεν ἡ ἀναζήτησις τῶν αἰτίων τῆς τοιαύτης ιδιομορφίας. Ἡ κακοδαιμονία, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην διασπορὰν τῶν κατοίκων. Χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ἐπιγραμματικότητά της εἶναι ἡ φράσις τοῦ κειμένου «ἀπὸ τῆς Ἀρτης μέχρι τῶν Ἀγνώντων ἓνα μόνον χωρίον ὑπάρχει, πολυώνυμον καὶ πολύμορφον». Συνέπεια ὁλεθρία τῆς τοιαύτης διασπορᾶς εἶναι πρωτίστως ἡ λόγῳ τῶν μεγάλων ἀποστάσεων καὶ εἰς βαθμὸν μεγάλον ἀτακτος φοίτησις τῶν μαθητῶν. Διὰ τὸν συντάξαντα τὴν ἐκθεσιν ἡ τοιαύτη δημογραφικὴ σύνθεσις τῆς περιοχῆς, ὀφείλεται κυρίως εἰς μίαν ὀρισμένην νοοτροπίαν τῶν κατοίκων, ἔχουσαν τὰς ρίζας της εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, εἰς τὴν στενόκαρδον ἀντίληψιν τῶν περὶ ἰδιοκτησίας. Αὐτὸς ὑποστηρίζεται εἶναι ὁ λόγος τῆς ἀπομονώσεως τῶν κατοίκων καὶ τῆς προτιμήσεως τῆς κτημερινῆς ἀποστολῆς τῶν τέκτων τῶν πρὸς τὸ σχολεῖον ἀπὸ «τὴν δις ἢ τρεῖς ἢ ἔστω καὶ δεκάκις τοῦ ἔτους μετακίνησιν αὐτῶν ἐκ τοῦ χωρίου πρὸς τὸν ἀγρὸν κατὰ τὸν χρόνον τῆς σπορᾶς καὶ τοῦ θερισμοῦ».

Μία τοιαύτη νοοτροπία ὑφίσταται πράγματι, ὡς εἴμεθα εἰς θέσιν ἐταρχέστατα νὰ γνωρίζωμεν ἐξ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ἐξαστίαν 1952 - 1958 καὶ εἰς χαλεπωτέρας τῶν σήμερον ἡμέρας, ὅτε διήλθομεν πλειστάκις πεζῇ, σπιθαμῇ πρὸς σπιθαμῇ, τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ ἡγήσασθαι μὲν τὰς ἀνάγκας καὶ τὸν πόνον τῶν κατοίκων.

Οὐδεὶς ἐπίσης ἀμφισβητεῖ τὸ ἀληθές τοῦ ἀξιώματος ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἀργεῖται ἐμφανιζόμενος, ἀφ' ἧς στιγμῆς οἱ ἄνθρωποι σχηματίζουν ὀργανωμένας συμβιωτικὰς κοινότητας. Ἐν προκειμένῳ ἡ σύμπτυξις χωρίων εἰς πολλὰς περιοχάς, ἀς γνωρίζωμεν, Ἀνω Καλεντίνην, Τετρούκωμον, Γρέβια, Μεσόλυγον, Σκουληκαριὰ κ. ἄ., θὰ ἐσήμαινεν ἀναμφιβόλως βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς. Ἀλλ' εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι

δτι, από τής επικρατήσεως γαλήνης, μεταπολεμικῶς, εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ ἀσφαλῶς καὶ πρότερον, οὐδεὶς παρέλειψε (Νομάρχαι, ὑπάλληλοι, διδάσκαλοι) νὰ πράξῃ εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθήκον του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

Πλὴν ἐνταῦθα ὑπαισθάνονται καὶ ἄλλοι ἰσχυροὶ παράγοντες. Ἰδίως δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται ὁ ρόλος τῆς ἱδιαζούσης μορφολογίας τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ἀναποσπαστῶς πολλάκις συνδεδεμένου μετ' αὐτῆς οἰκονομικοῦ συντελεστοῦ.

Δι' ὅσους ἔχουν «ζήσει» τὸ δῶμα τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν, ἡ διαβίωσις εἰς τὰς ἀγροικίας, ἤδη, ἀποτελεῖ, ἐν πολλοῖς, κατάστασιν ἀνάγκης.

Διότι πολλοὶ ἐκ τούτων ἐξαρτῶνται ἀμέσως καὶ καθημερινῶς ἐκ τοῦ μηδαμικοῦ αὐτῶν κλήρου ἀγόνου γῆς, ὁ ὁποῖος διαλυμβάνει τὴς μοναδικὰς δι' αὐτοὺς πηγὰς πλούτου εἰς φυτικὰς καὶ ζωϊκὰς ὕλας. Κατὰ ταῦτα ὁ ἀναγκαστικὸς ἐγκλωβισμὸς τῶν εἰς νεκροὺς δι' αὐτοὺς χώρους χωρὶς τὴν ἐξασφάλισιν ἀναλόγων πόρων ζωῆς, θὰ ἐσθίμηνε κατωδίνῃ εἰς τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον. Αὐτὸς φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ὁ λόγος τῆς ἐγκαταλείψεως εἰς τινὰ μέρη (Φάγκον, Μενίδι), τῶν νεοδημιῶν ἐκ κρατικῆς ἀγωγῆς κατοικίων τῶν — μικροσκοπικῶν καὶ ἀπροσφόρων ἄλλωστε — καὶ τῆς ἐπινόδου τῶν εἰς τὰς ἀπομεμονωμένας ἀγροικίας.

Ἡ ὅλη λοιπὸν ἐκρηγνύουσα κατάστασις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθῇ διὰ λόγων καὶ παραίνεσεων τῶν διδασκάλων, ἢ μὴ μόνον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς εὐρυτέρου οἰκονομικογεωργικοῦ προγράμματος, τοῦ κράτους, παρέχοντος τὰ μέσα μὲς ἀνεκτῆς διαβιώσεως. Τότε οἱ κάτοικοι ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ καταναγκασμοῦ θὰ διακρίνουν τὸ πραγματικὸν συμφέρον τῶν καὶ θὰ πάρουν τὴν ὁδὸν τὴν ἀγνοῦσαν ἐκ τοῦ λόγου εἰς τὰ χωρία. Τοῦτο ἤδη συνέβη εἰς τὰς περιοχὰς ἐκείνας ἐξ ὧν διηλθεν ἀμαξίτη ὁδός. Ἐκεῖ καὶ οἰκίαι ἀνεγέρθησαν καὶ μικροπαντοπωλεῖα ἀνεδείχθησαν, σχηματισθέντων τῶν πρῶτων στοιχειωδῶν πολιτιστικῶν πυρήνων (Ἄνω Καλεντίνη, Κάτω Ἀθιμάνιον, Μηλιανὰ κ. ἄ.).

Πέραν τούτων ὁρθῶς φαίνεται νὰ ἔπραξαν οἱ προκατόχοι τοῦ κ. Ἡλιοπούλου εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν, καὶ οἱ φιλότιμοι Διδάσκαλοι τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς, προβαλόντες εἰς τὴν ἰδρυσιν σχολείων καὶ τὴν ἐλέκτασιν τοῦ δικτύου τῶν διδαστηρίων, ὅπου τοῦτο ἐπεβλήτετο, εὐρεθέντες πρὸ μὲς διαμορφωμένης καταστάσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανομήν τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ἐπεκυλίσθησαν τὸ ἐπιχείρημα ἐνὸς ἀβεβαίου μέλλοντος, ἐγκαταλείποντες τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς ὑπαίθρου εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγραμματοσύνης.

Ἀντίκρουσαν μὲ πραγματικὸν ἐθνικὸν πόνον τοὺς ἡρωϊκοὺς αὐτοὺς Ἡπειρώτας, οἱ ὅποιοι μᾶς ἔρχονται κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ εἰκοσιεῖνα, ἀλώβητοι ἀπὸ κιβδηλοῦς μορφᾶς πολιτισμοῦ, καὶ ἔδωσαν πρωταρχικὴν σημασίαν εἰς τὴν διὰ παντὸς τρόπον παροχὴν στοιχείων ἐθνικῆς παιδείας. Ἀποτέλεσμα ἅπτον τῆς τοιαύτης τακτικῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀξίησις τῶν φοιτητῶν μαθητῶν, ἀνευ ἀστυνομικῶν μέτρων. Εἰς μόνην τὴν Α'. περιφέρειαν Ἀρτης οἱ φοιτῶντες ἀπὸ 5.009 τὸ 1952 ἀνῆλθον εἰς 5.643 τὸ 1957.

Ἡ ἐπιτροπὴ παιδείας δταν ὁμιλῇ περὶ συμπτύξεως σχολείων εἰς πολυτάξια, ἀσφαλῶς δὲν ὁμιλεῖ διὰ σχολεῖα χωρίων, ἀτινα ἀπέχουν μακρυνὰς ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν, ἀνευ συγκοινωνίας καὶ διαχωρίζονται ἀπὸ χειμάρων, παγετῶνων καὶ δυσκόλων διὰβάσεων. Ὅμιλεῖ διὰ σχολεῖα παρέχοντα εὐκολίαν ἐπικοινωνίας. Θὰ ἦτο ἀπαραδέκτον διὰ τὸν σύγχρονον πολιτισμόν, καὶ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν γίνεται ἀγὼν διὰ τὸν περιορισμὸν τῆς ἀγραμματοσύνης, μαθηταί, δι' οὓς τότε συνελέγομεν τρόφιμα ἐκ τῆς πεδινῆς περιοχῆς, ἵνα παρέχωμεν φαγητὸν καὶ ἤδη ἡ Νομαρχία Ἀρτης ἔχει ὁργανώσει συσσίτια διὰ τῆς παροχῆς γεύματος, νὰ ὑποχρεοῦνται νήστες καὶ ἀνυπόδητοι, ἐν μέσῳ ἀτραπῶν καὶ παγετῶνων καὶ δυσκόλων διαβάσεων, νὰ διανύωσιν ἀποστάσεις, ἐξηγνητὴν καὶ κεκμηκότας νὰ εὐρωσι σχολεῖον, μὲ μόνον δικαιολογητικὸν τὸν μάταιον ἐξαναγκασμὸν τῶν γονέων τῶν, νὰ συμπτύξωσι χωρία.

Τὴν ἀνάγκην τῆς πυκνώσεως τοῦ δικτύου τῶν σχολείων ἀνεγνώρισε καὶ τὸ Σὸν Προϊστάμενον Ὑπουργεῖον καὶ ἀνήγγειλε τὴν ἰδρυσιν ἑκατοντάδων νέων καθ' ὅλον τὸ κράτος καὶ μάλιστα καὶ ἀρειτῶν νέων εἰς τὴν Α'. περιφέρειαν Ἀρτης, κατόπιν, ἀσφαλῶς, νέων προτάσεων τοῦ διαδεχθέντος ἡμᾶς εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν συναδέλφου κ. Μουζικίτου, ὅστις ὡς ἀποδεικνύεται, διεπίστωσε καὶ οὗτος τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπὶ πυκνώσεως τῶν σχολείων, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν μαθητῶν. Ὡστε τὸ ἐπικρατήσαν πνεῦμα τῶν προκατόχων δὲν ὑπῆρξε «δυστύχημα» οὔτε ἀπετέλεσεν αἰτίαν διασπορᾶς τῶν κατοικίων. Ὑπῆρξεν εἰσλογία διὰ τοὺς μαθητάς. Καὶ διὰ νὰ συνυψώσωμεν: Κατ' οὐσίαν τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας, ὡς πρόβλημα πολιτισμοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀνοικτὸν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Ἡ σύμπτυξις τῶν ἀγροικιῶν εἰς χωρία ὁρθῶς ὑποδεικνύεται καὶ ὑπεδειχθῇ παρα πίντων ἀνέσθεν — δὲν εἶναι τι νέον — ὡς βασικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν περαιτέρω προώθησιν τοῦ ζητήματος.

Ἡ ἐνέργεια πάντως αὕτη ἐκφεύγει τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῶν δυνατοτήτων ἡμῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀποστολὴ ἐξικνεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην μόνον μέχρι τοῦ διὰ τῆς πειθοῦς «συνετισμοῦ» τῶν κατοίκων, ὡς ἐγένετο μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν προκατόχων καὶ τῶν προκατόχων αὐτῶν.

Πᾶσα προσπάθεια ἐκβιασμοῦ τῶν κατοίκων διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς αὐτῶν ἀποξενώσεως ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀγῶν τῆς παιδείας, ἀτελεσφόρητος καὶ αὕτη πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐθνικὸν ἀμάρτημα ἀπέναντι δυσμοιρῶν Ἑλλήνων, δεινῶς χειμαζομένων ἄλλωστε ἀπὸ τὴν στέρησιν καὶ ἐτέρων στοιχειωδῶν ἀναγκῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ Ἐκθεσις ὁμιλεῖ περὶ υἱοθετηθείσης οἰκονομικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Ἡπείρου καὶ ἡ εἰδησις αὕτη δεῖξει νὰ χαιρετισθῇ μὲ αἰσιοδοσίαν ὡς θέτουσα τὰς βίσεις τῆς μόνης ὁρθῆς ἐπιλύσεως τῆς παιδείας. Ἡ τελευταία παράγραφος εἰς τὴν ὁποίαν ἐρωτᾶται ἡ «Ἐπιτροπὴ Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως Ἡπείρου», ἐὰν ἡ ἀνασυγκρότησις αὕτη μέλλῃ νὰ συντελεσθῇ συντόμως ἢ θὰ βραδύνῃ, ὁπότε πρέπει νὰ συνεχισθῇ ὁ ρυθμὸς ἀνεγέρσεως διδαστηρίων μᾶς εὐ-

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ, Ο ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΜΑΘΗΤΗΣ & Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Του κ. ΓΕΩΡ. ΚΟΥΤΣΑΒΛΗ
Δημοδιδασκάλου Α' Λεβαδείας

1. Ο μαθητής αναπτυσσόμενη προσωπικότητα

Η μαθητική τάξη του σύγχρονου σχολείου πρέπει να είναι τόπος, όπου τα παιδιά ν' αναπτύσσονται σε προσωπικότητες. Για να κατορθωθεί αυτό, πρέπει ο δάσκαλος, σε κάθε βήμα του, να έχει μπροστά του το σκοπό της αγωγής, που είναι ταυτόχρονα, σκοπός του σχολείου και της σχολικής τάξεως, όπως των έθεσε στις παραδόσεις του, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο σεβαστός μας καθηγητής κ. Σπυρ. Καλλιάρχης: «Σκοπός της αγωγής της νεολαίας είναι, να βοηθή ο παιδαγωγός ενήλικος τὸν ἀνήλικον, ὥστε οὗτος νὰ ἀνεύρῃ ποτὲ διὰ τῶν ἰδικῶν του δυνάμεων κατ' αὐτενέργειαν τὸν ἰδιαιτερόν αὐτοῦ προορισμόν καί, βαδίζων ἀόκνως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, ἥτις εἶναι ἡ πραγμάτωσις τῆς ἰδέας τῆς πνευματικῆς προσωπικότητός του, νὰ κρίνεται, σὺν τῷ χρόνῳ, διακρίτερον ἄξιος τοῦ ὀνόματος τούτου».

Ο μαθητής, λοιπόν, σὺν προσωπικότητα ἀναπτυσσόμενη μέσα στὴν σχολικὴ τάξη, ἄλλοτε ν' ἀναπτύσσῃ ἀτομικὴ ζωὴ, νὰ ἐργάζεται μόνος του ἀπηλλαγμένος τοῦ δεσμοῦ τῆς τάξεως, πὺ τὸν συνδέει με τοὺς ἄλλους συμμαθητὲς του, ἄλλοτε νὰ ζῇ κοινωνικὸ βίον, συνδεδεμένος με τὰ ἄλλα παιδιά, ὅπως οἱ διάφορες ὁργανώσεις κ' οἱ σύλλογοι πὺ ὑπάρχουν στὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Ἔτσι, θὰ ἔχωμε καλλιέργεια ἀτομικοῦ χαρακτήρα, με σύγχρονη ἐξυπηρέτηση τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος.

Ἐνας ταιριασμένος τρόπος διδασκαλίας ἀναπτύξεως τῆς παιδικῆς μαθητικῆς προσωπικότητος, πὺ καλλιεργεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸ ἐγὼ τοῦ παιδιοῦ, μέσα σὲ πλούσιο κοινωνικὸ βίον—ὅπως εἶναι ἡ συνεργαζόμενη μαθητικὴ τάξη—εἶναι ὁ τρόπος ἐπεξεργασίας τοῦ μαθήματος με διευθύνοντα μαθητὴ.

Ο τρόπος αὐτός, ἔχει τὴν καταγωγή του καὶ ἀνήκει στὴ μεγάλη καὶ σπουδαία παιδαγωγικὴ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρου πνευματικῆς ἐργασίας, πὺ πρῶτος τὴν ἐκήρυξε καὶ τὴν ἔβαλε στὴ διδακτικὴ τοῦ νέου σχολείου ὁ μέγας Γερμανὸς παιδαγωγὸς Caudig.

Με τὴν εἰσαγωγή τῆς ἀρχῆς αὐτῆς στὴ διδασκαλία, θέλησε ὁ Γερμανὸς παιδαγωγὸς νὰ κάμῃ τὸ δάσκαλο - παιδαγωγό, βοηθὸ τοῦ παιδιοῦ στὴν ἐργασία

.....
ρίσκει ἐντελῶς συμφώνους. Ἀλλὰ τότε πρὸς τί αἱ προηγηθεῖσαι αἰτιάσεις διὰ τοὺς προκατόχους καὶ διδασκάλους, οἵτινες ἀνήγειραν, ἐπεξέτειναν, καὶ ἐπεσκέυασαν τόσα διδακτήρια με μόνην τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τῶν κατοίκων καὶ εἰς ἐποχὴν πὺ αἱ παρεχόμεναι κρατικαὶ πιστώσεις δὲν ὑπερέβαινον, δι' ὅλην τὴν περιφέρειαν, τὰς 50 — 70 χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος;

γὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν γνώσεων. Μέσα στὴν τάξη, σ' ὅλη τὴ σχολικὴ ζωὴ, ὁ μαθητὴς σὺν ἀναπτυσσόμενη προσωπικότητα νὰ ἐργάζεται με αὐτενέργεια ἐλεύθερα, νὰ εἶναι τὸ κύριον πρόσωπο, καὶ ὁ δάσκαλος νὰ ἔχῃ τὴ θέσιν τοῦ ἀκρατῆ - συνομιλητῆ - βοηθοῦ.

2. Εἰκόνα συνεργαζόμενης τάξεως με διευθύνοντα μαθητὴ

Ἡ μορφή πὺ παίρνει ἡ τάξη, με διευθύνοντα μαθητὴ, εἶναι τέτοια, πὺ νὰ παρομοιάζῃ με πειθαρχημένη συνέλευση συλλόγου. Οἱ μαθηταὶ κάθονται ἔτσι, ὥστε, κατὰ τὴ συζήτησιν, βλέπονται μεταξύ τους καὶ εἶναι συνδεδεμένοι με τὸν ἐλεύθερον διδακτικὸν διάλογον.

Ο ἐκάστοτε διευθύνων μαθητὴς, ἡ μαθήτρια, εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀριστοὺς ἢ τίς ἀριστες τῆς τάξεως, καὶ ἐκλέγεται ὁ ἱκανώτερος τῶν συμμαθητῶν, με τὴν ἐνκρῆν τῆς ἐργασίας. Εἶναι γνώστης τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων, ὅπως καὶ ὁλόκληρῃ ἡ τάξη. Με σοβαρότητα ἐκτελεῖ τὴν πορεία διευθύνει τὴν ἐργασίαν, δίνει τὸ λόγο με τὴ σειρά στοὺς συμμαθητὰς του, πὺ θέλουν νὰ μιλήσουν καὶ νὰ ἐκφράσουν τὴ γνώμη τους, γὰ τὸ θέμα πὺ συζητεῖται, ἐπαναφέρει τὴν τάξη, ἀν ξεφύγῃ κατὰ τὴ συζήτησιν ἀπὸ τὸ θέμα. Σὲ περίπτωσιν διαφωνίας, λέγει τὴ δική του γνώμη καὶ τελικὰ, ἀπευθύνεται πρὸς τὸ δάσκαλον, πὺ κλείνει τὴ συζήτησιν τοῦ ἐπιμάχου θέματος.

Οἱ μαθηταὶ ἀμιλλῶνται στὴ σωστὴ διατύπωση τοῦ λόγου καὶ στὴ συμμετοχὴ τῆς συζητήσεως. Ἀπευθύνουν ἐρωτήσεις, περιγράφουν, διηγοῦνται, ἐρευνοῦν σὲ βιβλία, προβάλλουν ἢ ἐξηγοῦν ἀπορίες τῶν ἄλλων, παρατηροῦν, κρίνουν καὶ ἐλέγχουν ἐλεύθερα τὴν ἐργασία. Σκέπτονται καὶ ἐνεργοῦν ἀπαλλαγμένοι ἀπ' τὴν παρουσία καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ δασκάλου, πὺ παρακολουθεῖ, σὺν ἀκρατῆς καὶ συνομιλητῆς, ἀγρυπνὸς τὴν ἐργασία καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ ἐπέμβῃ, διὰ τὴν ἀνάγκη τὸ καλῆσιν.

3. Παιδαγωγικὴ ἀξία τοῦ τρόπου με διευθύνοντα μαθητὴ

Οἱ παιδαγωγικὲς ὠφέλειες, με τὴν εἰσαγωγή στὴ διδασκαλίαν τοῦ τρόπου αὐτοῦ εἶναι ἀξιοπρόσεκτες καὶ σοβαρές:

- α) Πρῶτα - πρῶτα, κυριαρχεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρου πνευματικῆς ἐργασίας καὶ αὐτενέργειας καὶ οἱ γνώσεις πὺ ἀποκτοῦν τὰ παιδιά μένουσι μόνιμοι καὶ σταθεροί, γὰτὶ ἀποκτώνται με δικὸν τους κόπον καὶ με δική τους ἐρευναν, παρατήρησιν καὶ ἐνέργειαν.
- β) Τὸ παιδί, βρίσκει σὲ ἀδιάσπαστη πνευματικὴν κίνησιν καὶ διέγερσιν, με ἀσκῶσιν ὅλων τῶν αἰσθησέων του, καὶ συνηθίζει στὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐνσω-

μηχανική εργασία. Τò αντίθετο συμβαίνει, όταν παίρνει τις γνώσεις απ' τὸ στόμα τοῦ δασκάλου. Τότε συνηθίζει στὴν πνευματικὴ τεμπελιά, γιατί ἐργάζεται μηχανικά.

γ) Τὸ παιδί, όταν τελειώσει τὸ θέμα ποὺ διευθύνει, συζητῇ καὶ ἐπεξεργάζεται, γεμίζει ἀπὸ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση καὶ βλέπει μ' ἀγάπη, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας του.

δ) Ἀσκαί τοὺς μαθητὰς στὴν τέχνη νὰ διευθύνουν καὶ νὰ μιλοῦν ἐλεύθερα σὲ πλήθος προσώπων, καὶ καλλιεργεῖ θαυμασία κοινωνικὴ ἐνέργεια, πράγμα ποὺ παραμελεῖται μὲ τοὺς ἄλλους γνωστοὺς τρόπους.

ε) Ὁ τρόπος αὐτός, ἔχει μεγάλη κοινωνικὴ σημασία, γιατί προετοιμάζει τὰ παιδιά γιὰ τὸ μετασχολικὸ τους βίο. Τὰ παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου θὰ στραφοῦν πρὸς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ εἶναι φυσικό, ὡς πολῖτες πιά, ἐπαγγελματίες καὶ μέλη τῆς κοινωνίας, ν' ἀνήκουν σὲ διαφόρους συλλόγους καὶ σωματεία. Παρατηροῦμε σήμερα στὶς συγκεντρώσεις τῶν συνελεύσεων τῶν συλλόγων αὐτῶν νὰ σπανίζουν οἱ διευθύνοντες, καὶ ἄλλοι χριστοὶ νὰ παίρνουν μέρος στὴ συζήτηση τῶν θεμάτων τους. Τὰ παιδιά τῶν σχολικῶν τάξεων ποὺ δέχτηκαν τὸν τρόπο διδασκαλίας μὲ διευθύνοντα μαθητὴ, θὰ εἶναι οἱ αὐριανοὶ πολῖτες, ποὺ θὰ μποροῦν, μὲ τέχνη καὶ μ' ἀρετὴ, νὰ προσδρεύουν, νὰ διευθύνουν καὶ νὰ μιλοῦν ἐλεύθερα καὶ ἀβίαστα πάνω σὲ διάφορα πολιτιστικὰ θέματα σὲ συελεύσεις συλλόγων καὶ σ' ἄλλες παρόμοιες συγκεντρώσεις.

4. Παρατηρήσεις ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ - κίνδυνος

Ἡ ἀρίστη εἰκόνα συνεργαζομένης τάξεως μὲ διευθύνοντα, ἐπιτυγχάνεται μόνον, ἂν ἀσκηθῇ, μ' ἐπιμονὴ ἢ τάξη στὸν τρόπο αὐτόν, ἀπὸ τίς μικρότερες βαθμίδες, μὲ τὴν ἀρμόζουσα ἐπιμέλεια. Τότε, θ' ἀποδίδῃ ὅσο ἀνέρχεται, ἱκανοποιητικώτερα ἀποτελέσματα.

Ἡ Ε.Σ.Δ. σὲ κατώτερες τάξεις, προπαρασκευάζει ἀρίστα τὴν τάξη σὲ συνεργαζόμενη Κοινότητα, ὥστε στὶς ἀνώτερες, νὰ δεχθῇ μὲ πολὺ καλὲς συνθήκες τὸν τρόπο μὲ διευθύνοντα μαθητὴ.

Μεγάλον ρόλον παίζει ὁ μικρότερος τοῦ σημερινοῦ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ ἡ τοποθέτηση τῶν θρανίων σὲ σχῆμα Π, ὥστε εἰς μαθηταὶ νὰ βλέπωνται μ' εὐκολία, μεταξὺ τους στὴ συζήτησιν.

Παρατηρήσαμε ὅτι, ἡ συζήτηση μὲ διευθύνοντα μαθητὴ, ἀπ' τὴ μιά μεριά εὐχόρυστοσε τοὺς μαθητὰς, ποὺ τὴν ζητοῦσαν σὰν ἀνάγκη πιά, καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη τοὺς ὠφελοῦσε, γιατί καλλιεργοῦσε τίς γλωσσικὰς τοὺς ἱκανότητάς, ἀνέπτυξε τὸ θάρρος καὶ τὴν πρωτοβουλία, τοὺς ἐπλούτιζε μὲ ἀφθόγους γνώσεις καὶ τὸ σπουδαιότερον, τοὺς ἀσκοῦσε στὴν καλὴ συμπεριφορά.

Ὁ τρόπος αὐτός περιλαμβάνει καὶ μερικὸς κινδύνους. Ὑπάρχουν παιδιά, ποὺ ρέπουσιν στὴ φλυαρία καὶ μπορεῖ ὁ διευθύνων μαθητὴς νὰ παρασυρῇ, νὰ πλανηθῇ σὸ ἀπειρο καὶ νὰ κινδυνεύσῃ ἡ ἐργασία ν' ἀποβῇ ἄγονη πραγματολογικῶς, ἀπὸ ἀπόψεις ποσοῦ καὶ ποιοῦ τῆς ὁλης. Στὶς στιγμὰς αὐτὰς, ὁ δάσκαλος, ποὺ κρατᾷ τὸ πηδάλιόν τῃς ἐργασίας, μὲ καλὸν καὶ ἐπιδέξιον χειρισμόν, χωρὶς ν' ἀπογοητεύσῃ καὶ τραυματίσῃ, ἐπαναφέρει τὴν συζήτησιν δεξιῶντας τὸ μαθητὴν ποὺ διευθύνει.

Κίνδυνος, ἐπίσης εἶναι τὰ ὑπερβολικὰ ζωηρὰ καὶ μ' ἐγώσημόν παιδιά, ποὺ μπορεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ ἐκτρέψουν τὸν διευθύνοντα καὶ τὴν τάξιν σὲ κενὰ καὶ ἄσκοπες συζητήσεις, νὰ συντελέσουν καὶ στὴν καταπίεσιν τῶν ἄλλων παιδιῶν. Ὅμως αὐτὰ ὅλα, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προσέξῃ καὶ νὰ διορθώσῃ ὁ ἀγρυπνὸς χειριστὴς δάσκαλος. Ἡ φιλικὴ τεῦ σύστασις καὶ ὁ φιλικὸς ἔλεγχος καὶ κριτικὴ τῆς τάξεως τοὺς συγκρατεῖ καὶ τοὺς κάνει καὶ αὐτοὺς πολῦτιμους βοήθους.

Εἶναι φυσικό, πολλές φορές, ἀπὸ αὐθόρμητες ἐρωτήσεις, νὰ ἐκτραπῇ ὁ διευθύνων καὶ ἡ τάξις σὲ ἀτελεύτητες προχειρολογίες καὶ ἐσφαλμένους γνώμης. Αὐτὰ θὰ συμβοῦν καὶ κατάλληλα θ' ἀντιερούμεν, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, ὅσο περνάει ὁ καιρὸς, θὰ φθάσωμε νὰ δημιουργήσωμε μιά τάξιν μαθητικὴν, ποὺ τὰ παιδιά νὰ διαγωνίζωνται στὴ διατύπωσιν σεβαστῶν ἀκρίβειων καὶ ἐμυλίων πάνω σὲ θέματα ἀξίας λόγου.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, νὰ μὴν ἀποτελέσῃ κανόνα καὶ ἀκαπτη ὑπόδειξις, γιατί τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς τίς ἀρχὰς καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ δημιουργικοῦ νέου σχολείου, ἀλλὰ νὰ προστεθῇ στυὺς ἄλλους γνωστοὺς, ὥστε, μὲ τὰ ὅσα παραπάνω ἐκθέσαμε πλεονεκτήματά του, νὰ ὠφεληθῇ, ποικίλλῃ καὶ διανθίσῃ τὴ σχολικὴ ἐργασία.

5. Ἀποτελέσματα

Πειραματισθῆκαμε, πολλές φορές, σὲ νέα διδακτικὰ συστήματα. Τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ τρόπου ἐπεξεργασίας τοῦ μαθήματος μὲ διευθύνοντα μαθητὴ, ὅπως τὰ εἶδαμε στὴν Ε' καὶ ΣΤ' τάξιν, τοῦ Α'. Δημοτικοῦ Σχολείου —προτύπου— Λεβαδείας, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φανοῦν ἀμέσως. Ὑπομονὴ καὶ κόπος ἀπ' τὸ μέρος τοῦ δασκάλου, καὶ ἀσκητὴ ἀπ' τὴν πλευρὰ τῶν μαθητῶν. Ἔτσι ἔγινε καὶ μείναμε κατάπληκτοι ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ μὲ τὴν ἐπαγωγικὴ—μεθοδικὴ καθοδήγησιν τοῦ δασκάλου, τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα τοῦ μαθητοῦ.

Ὡς τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔξαμήνου, ἡ ἐλευθερία στὸν διευθύνοντα καὶ τὴν τάξιν δίνονται σιγά-σιγά, μὲ περιστολὴν καὶ φειδῶ. Ἡ σχολαστικὴ ἀσκησις καὶ ἡ συνήθεια, σὲ πῶς νὰ παίρνουν τὸ λόγο καὶ νὰ μιλοῦν. Ἡ ἀσκησις καὶ ἡ συνήθεια νὰ στρέφουν τὴν προσοχήν τους καὶ νὰ παρακολουθεῖν τὸ συμμαθητὴ τοὺς ποὺ μιλάει, συνετέλεσαν τόσο πού, σὲ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους. οἱ μαθηταὶ νὰ διευθύνωνται ἀπὸ μαθητὴν καὶ νὰ συνεργάζωνται τόσο καλά, ὥστε ὁ δάσκαλος νὰ παρακολουθῇ καὶ σπάνια ν' ἀναμιγνύεται. Σ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δεύτερου σχολικοῦ ἔτους ἀσκήθησαν στὴν ἐλεύθερην πνευματικὴν ἐργασίαν, τόσο οἱ διευθύνοντες, ὅσο καὶ οἱ μαθηταί, ὥστε νὰ ὑπερβαῖν τίς προσδοκίας μας καὶ νὰ προκαλῇ τὸ θαυμασμόν μας. (1)

Θέλουμε νὰ πιστεύωμε ἔτι, μὲ τὴν ἐργασίαν μας

(1) Γεωργίου Κουτσοβῆ : «Μορφὴ ἐπανηπτικῆς ἐργασίας Φυσ. Πειραματικῆς στὴν Στ' τάξιν τοῦ προτύπου Λεβαδείας».

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ, ἔτος Ζ', τεῦχος 1, σελ. 28. Ἡ ὑποδειγματικὴ αὕτη ἐργασία, μὲ διευθύνοντα μαθητὴν, πραγματοποιήθηκε τὸ Μάϊο τοῦ 1956, σὲ παιδαγωγικὸ συνέδριον τῶν δασκάλων τῆς περιφερείας Λεβαδείας, ποὺ τὴν παρακολούθησαν καὶ ὁ σεβαστός μας Γεν. Ἐπιθεωρητὴς κ. Εὐάγγ. Παπαϊωάννου.

ΑΓΡΟΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΖΟΥΒΑΛΑ
Μετεκπαιδευμένου διδασκάλου

Εἰσαγωγή

Ἡ δημιουργικὴ δράσις καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς ἀγρότιδος εἶναι πρόβλημα σοβαρὸν τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἐρεῦνης καὶ μελέτης ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους κρατικοὺς παρήγοντας, ὥστε ἡ σημερινὴ ἀγρότις κορασίς, ἣτις αὖριον θὰ γίνῃ σύζυγος καὶ μητέρα νὰ λάβῃ τὸν ὀρθὸν δρόμον τῆς ζωῆς, νὰ ἐφοδιασθῇ μὲ τὰ κατάλληλα καὶ ἀπαραίτητα ἐφόδια διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν της.

Ἡ σημερινὴ νεάνις καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς προκειμένης εἰσηγήσεως ἡ ἀγρότις κορασίς, πρέπει νὰ τύχῃ ἀναλόγου προσοχῆς καὶ μερίμνης πρὸς τὸ λειτούργημα τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον θὰ κληθῇ νὰ ἐπιτελέσῃ.

Εἶναι εἰς ὅλους μας γνωστὸς ὁ ρόλος τῆς γυναίκος ὡς κόρης, ἀδελφῆς, συζύγου καὶ μητέρας εἰς τὴν οἰκογένειαν, κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος, διότι αὕτη κρύβει μίαν τεραστίαν δημιουργικὴν δύναμιν, ἣτις ὅταν χρησιμοποιηθῇ ὀρθῶς δύναται ν' ἀποβῇ ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἀντιθέτως ὅταν ἡ δύναμις αὕτη, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἐπρόϊκισε τὴν γυναῖκα, λάβῃ ἀντίθετον κατεύθυνσιν καὶ πολλάκις συμβαίνει τοῦτο, λόγῳ τῆς μὴ ἐπαρκoῦς μορφώσεως καὶ ὑγιoῦς καυτοδηγήσεως, δύναται νὰ φέρῃ ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

Ἐὰν ρίψωμεν μιὰ ματιὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, θὰ διαπιστώσωμεν τὸν μεγάλον ρόλον τὸν ὁποῖον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἔπαιξεν ἡ γυναῖκα εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων ἐπ' ὠφελείᾳ ἢ βλάβῃ αὐτῶν. Εἶναι τρανὴ καὶ αὐταπόδεκτη ἀλήθεια, ὅτι εἰς ἐποχὰς καὶ κοινωνίας πού ἡ γυναῖκα ἐστέκετο εἰς τὸ ὕψος της, ἦταν ἐποχαὶ καὶ κοινωναὶ φωτισμέναι καὶ πολιτισμέναι. Εἶναι μέγας καὶ σημαντικὸς ὁ ρόλος τῆς γυναίκος καὶ ὅταν ἀκίμη δὲν ἐμφανίζεται ἐπὶ σκηνῆς, ἀλλὰ ἐνεργεῖ ἀπὸ τὰ παρασκήνια, διότι καὶ τότε ἐισδίδει μυστικὰ καὶ ἀθόρυβα μέσα εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν χωρὶς νὰ ὑποπτεύεται κανεὶς τὴν ὑπαρξίν της. Ὅλοι οἱ κοινωνιολόγοι ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ αἰτία τῆς σημερινῆς κρίσεως πού διέρχεται ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἡ γυναῖκα, λόγῳ τῆς παρεκλίσεως αὐτῆς ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν της.

Ἐνας μέγας κοινωνιολόγος εἶπε, ὅτι δὲν ἔμπο-

αὐ-ή, κατετοπίσαμε ἔσο μᾶς ἦταν δυνατό, τοὺς ἀναγνώστες μας, ὥστε κι' οἱ ἴδιοι νὰ ἐφαρμόσουν τὸν τρόπο αὐτὸ μὲ διευθύνοντα μαθητὴ, χωρὶς δισταγμό, τόσο γιὰ τὴν εὐκολία στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ὅσο καὶ γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν ἀποτελεσμάτων του.

Κι' ἄς ἔχωμε ὑπ' ὀψή μας δι, κάθε ὀρθὸς καὶ ἐπιστημονικὸς τρόπος διδασκαλίας, ἀξιοποιεῖται καὶ φέρνει ἀριετα ἀποτελέσματα στὰ χέρια τῆς ἀληθινῆς διδασκαλικῆς προσωπικότητος, πού μαζί, μὲ τ' ἄλλα προσόντα, τὴ διαπνέει ἡ θερμὴ κι' ἀπέραντη πρὸς τὸ παιδί ἀγάπη.

ρεῖ νὰ διαπραχθῇ ἔγκλημα καὶ μάλιστα ἔγκλημα φρικαστικό, ἂν εἰς αὐτὸ τὸ ἔγκλημα δὲν συνεργήσῃ ἡ γυναῖκα καὶ κάτι χειρότερα, ἂν ἡ γυναῖκα δὲν σταθῇ εἰς αὐτὸ ἡ πρωταρχικὴ αἰτία.

Δὲν εἶναι τῆς παρούσης εἰσηγήσεως θέμα νὰ ἀναφέρωμεν χειροπιαστὰ γεγονότα ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς καλῆς καὶ κακῆς χρησιμοποίησεως τῆς δημιουργικῆς δράσεως τῆς γυναίκος, διὰ τὴν πρόοδον ἢ καταστροφὴν τῆς κοινωνίας. Ἐκεῖνο ὅμως πού διαπιστοῦται ἀπὸ τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν κρίσιν πού διερχόμεθα εἶναι, ὅτι ἡ γυναῖκα εἶναι ἡ καρδιά τοῦ κοινωνικοῦ οργανισμοῦ καὶ δὲν προσπαθήσαμε νὰ τὴν μορφώσωμεν ὅπως ἔπρεπε, ὥστε τὸ μυστικὸ τῆς κοινωνικῆς χαρᾶς καὶ εὐτυχίας τοῦ κράτους πού κρατᾷ εἰς τὰ χέρια της, νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτοῦ.

Τὸ δῶρον αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖον ἡ φύσις ἐπρόϊκισε τὴν γυναῖκα, πῶς θέλομεν νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ αὕτη πρὸς εὐτυχίαν τῆς κοινωνίας, ὅταν οὐδέποτε καὶ οὐδένα ἀπησχόλησε σοβαρῶς τὸ θέμα, τῆς μορφώσεως τῶν κορασίδων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν;

Αὗται ὅταν ἐξέρχονται ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διανύουσιν τὸ 12ον ἢ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, τὸ — πιὸ κρίσιμο ἔτος — ἐγκαταλείπονται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀγραμμάτων καὶ ἀμορφῶτων ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, γονέων των, οἱ ὅποιοι τὰς χρησιμοποιοῦν διὰ νὰ ἐργάζωνται οὕτοι ἀνετώτερα.

Αὕτη αὖριον θὰ κληθῇ νὰ γίνῃ σύζυγος, μητέρα, κοινωνικὸς παράγων, χωρὶς τὰς ἀπαραιτήτους γνώσεις.

Διὰ τοῦτο χρειάζεται σήμερον νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας, ἐφ' ὅσον πιστεύωμεν, ὅτι ἡ γυναῖκα εἶναι παράγων εὐτυχίας καὶ νὰ μορφώσωμεν αὐτὴν διὰ καταλλήλων μαθημάτων, νὰ τὴν ἐφοδιάσωμεν μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια, ὥστε νὰ ἀνταποκριθῇ καὶ ἐκπληρῶσῃ τὸν προορισμὸν της.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἤρχισε τὸ κράτος νὰ ἰδρύῃ διαφόρους ἀγροτικὰς σχολὰς ὑπαγομένας εἰς διάφορα ὑπουργεῖα, ὡς Ὑπουργεῖον Γεωργίας, Ἐργασίας, Προνοίας, Βιομηχανίας κ.λ.π.

Αἱ βάσεις ὅμως καὶ ἡ λειτουργία τῶν σχολῶν αὐτῶν — περὶ ἀγροτικῶν καὶ οὐχὶ ἐπαγγελματικῶν ὁ λόγος — ὀφείλονται εἰς τὸν Ἰωάννην Μεταξᾶν, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ Νόμου 2470(1940) ἰδρυσεν κατ' ἀρχὰς 30 ἀγροτικὰς μεταβατικὰς οἰκοκυρικὰς σχολὰς. Σήμερον δὲ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα λειτουργοῦν 47, ἐποπτεύονται δὲ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας. Μία τοιαύτη σχολὴ ἐλειτούργησεν εἰς τὴν Κοινότητα Πύργου Ἀντροῦ περιφερείας Λακωνικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάξαμεν ἑμεῖς ἐπὶ ἓν καὶ ἡμισυ ἔτος, πάντα τὰ φρονιματιστικὰ μαθήματα καὶ παρη-

κολουθήσαμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὅλης ἐργασίας αὐτῆς.

Γενικὸς Σκοπὸς

Ὁ σκοπὸς τῶν σχολῶν αὐτῶν εἶναι α) ἡ κοινω- νικὴ καὶ πνευματικὴ μόρφωσις τῆς ἀγρότιδος, ἡ ἐξύ- ψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἀγροτικῆς οἰκογε- νείας, ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν κορασίδων μὲ ὅλα τὰ ἐφό- δια πού θὰ τὰς καταστήσουν νὰ εἶναι συγχρόνως κα- λυὶ νοικοκυραί, μητέρας καὶ γεωργοί.

β) Νὰ συνειδητοποιήσουν εἰς αὐτὰς τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς μας, νὰ ἐμφυσήσουν μίαν ὑπερα- τομικὴν ἀξίαν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ θερα- पेүү τὰς δυσινχίας πού παρουσιάζει ἡ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπισις τῆς ζωῆς.

Ἀντικειμενικαὶ ἐπιδιώξεις

Ὁ ἀγρὸς καὶ ἡ ἀγροτικὴ οἰκογένεια ἀποτελοῦν μίαν πραγματικὴν ἐνότητα. Τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἰσοδή- ματός της, τῆς καλῆς ἀξιοποιήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν μελῶν της. Εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς οἰκογε- νείας καὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, σπουδαῖον ρό- λον παίζει ἡ ἀγρότις, ἀμέσως διὰ τῆς προσωπικῆς της ἐργασίας καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀδελφοῦ, συζύγου, πατρὸς κ.λ.π. εἰς θέματα ἀφορῶντα τὰς μεθόδους καλλιερ- γείας κ.λ.π.

Συνεπῶς καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πλευρᾶς ἡ ἐκπ)σις τῆς ἀγρότιδος εἰς θέματα ἀφορῶντα τὴν καθημερι- νὴν ζωὴν τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Οὕτω ἡ ἐξωσχολικὴ ἐκπ)σις τῆς ἀγρότιδος νεορᾶς καὶ ἐνηλίκου εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νὰ δυνη- θῇ α) Νὰ βελτιώσῃ τὴν ἀγροτικὴν κοινωνίαν καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἀνετον καὶ εὐχάριστον, β) νὰ καλύ- ψῃ τὰς ἀνάγκας διατροφῆς τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας διὰ τῆς καλλιεργείας οἰκιακοῦ λαχανοκήπου, ἐκτρο- φῆς ὀρνίθων καὶ οἰκοσίων ζώων, διατηρήσεως καὶ καλῆς παρασκευῆς τῶν τροφῶν, καλὸν κατορισμὸν τῶν γευμάτων κ.λ.π. γ) Νὰ καταστήσῃ ὑγιεινὸν τὸ περιβάλλον τῆς ἀγροτικῆς οἰκίας, δ) νὰ περιποιηθῇ καὶ ἀναθρέψῃ ὑγιῶς καὶ ὀρθῶς τὰ βρέφη καὶ παιδιὰ, ε) Νὰ ράβῃ καὶ νὰ περιποιηθῇ τὰ ἐνδύματα τῶν με- λῶν τῆς οἰκογενείας, στ) νὰ διοικῇ ὀρθῶς τὰ τοῦ οἴ- κου καὶ ζ) νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινω- νικότητος.

Μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ

Μέσα τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησε ἡ σχολὴ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ γενικὸς σκοπὸς καὶ αἱ ἐπὶ μέρους αὐτῆς ἐπιδιώξεις, ὡς ἡμεῖς παρακολουθήσαμεν ἐκ τοῦ σύν- γγγυς ἦτο :

1) Διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων ἦτοι :

α) Θρησκευτικά, Ἑλληνικά, Πρακτικὴ Ἀριθμη- τικὴ καὶ Γεωμετρίαι, Ἑθνικὴ Ἀγωγή. (Ταῦτα ἐδί- δασκε ὁ διδ)λος).

β) Στοιχεῖα Ὑγιεινῆς καὶ Βρεφοκομίας, Οἰκια- κὴ Οἰκονομία, Οἰκιακὰ (μαγειρικὴ, διατητηκὴ, πλυν- τικὴ, σιδηρωτικὴ κ.λ.π. (Ταῦτα ἐδίδασκε ἡ Διευθύν- τρια τῆς Σχολῆς).

γ) Κοπτικὴ - Ραπτικὴ, Ὑφαντουργία, Ταπητουρ- γία. (Ταῦτα ἐδίδασκον αἱ διδασκάλισσαι τέχνης).

δ) Γεωργικά : Τρόποι καὶ μέθοδοι καλλιεργείας. (Ἐδίδασκεν ὁ Γεωπόνος).

ε) Ὡδικὴ, Γυμναστικὴ. (Ἐδίδασκεν ἡ Διευθύν- τρια).

2) Δαιτιστικὴ β βλιοθήκη μὲ διάφορα βιβλία ἐγ- κυκλοπαιδικοῦ περιεχομένου.

3) Ἐργαστήριον Κοπτικῆς - Ραπτικῆς μὲ ραπτο- μηχανὰς κ.λ., ἐξαρτήματα.

4) Ἐργαστήριον ὕφαντουργίας μὲ ἀργασιούς.

5) Μαγειρικὰ σκευὴ διὰ τὴν παρασκευὴν φαγη- τοῦ, γλυκυσμάτων, ροφημάτων κ.λ. Ὅρθαι μέθοδοι παρασκευῆς τροφῶν δι' ἐνηλίκας, παιδιὰ, βρέφη, συνδυασμὸς γευμάτων κ.λ.π.

6) Λαχανοκήπος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς λαχανο- κομίας. (Ἐγένετο ὑποδειγματικὸς κήπος ὑπὸ τῶν μαθητριῶν τῆς Σχολῆς παρὰ τὸ ἄγονον τοῦ ἐδά- φους).

7) Ὅρνιθοτροφεῖον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πτη- νοτροφίας, βελτίωσιν τῆς ποιικιλίας τῶν ὀρνίθων, οἰ- κονομικωτέρα παραγωγή ὠδῶν καὶ κρέατος.

8) Ψυχαγωγία μαθητριῶν διὰ παιδιῶν, ἐορτῶν, ἐκδρομῶν, ἐθνικῶν χορῶν κ.λ.π. ἐκδηλώσεων.

Λειτουργία

1) Ὀνομασία : Αἱ σχολαὶ αὗται ὀνομάζονται Ἀγροτικαί, Μεταβατικαὶ Οἰκοκυρικαὶ Σχολαί, κα- λοῦνται δὲ μεταβατικαί, διότι μετὰ μίαν διετίαν ἡ βετίαν δύναται ἐκάστη τούτων νὰ μεταφερθῇ κατό- πιν Β Δ)τος εἰς ἐτέραν κοινότητα. Λαμβάνουν τὸ ὄνομα τῆς κοινότητος εἰς ἣν λειτουργοῦν.

2) Διοίκησις : Διοικοῦνται ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπι- τροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Προέδρου τῆς Κοινό- τητος, τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου καὶ τριῶν ἄλ- λων εὐνυπολήπτων προσώπων τῆς κοινότητος. Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποφασίζει ἐπὶ παντὸς ζητή- ματος ἀφορῶντος τὴν λειτουργίαν αὐτῆς. Εἶναι ὑ- πεύθυνη διὰ τὸ διαχειριστικὸν μέρος αὐτῆς, προμη- θεῖαν τροφίμων καὶ λοιπῶν ὑλικῶν τῆς Σχολῆς.

3) Προσωπικόν : Εἰς ἐκάστην Α.Μ.Ο.Σ. ὑπὴ- ρετοῦν :

α') Μία Διευθύντρια, πτυχιούχος τῆς Χαροκο- πείου Οἰκ. Σχολῆς.

β') Μία διδ)σα τέχνης ραπτικῆς, ἀσπροορρούχων καὶ κεντημάτων.

γ') Μία διδ)σα τέχνης ὕφαντουργίας καὶ ταπη- τουργίας.

Αἱ διδασκαλίσσαι τέχνης εἶναι ἀπόφοιτοι τῶν ὀρ- φανοτροφείων καὶ οἰκοτροφείων θηλέων. Ἡ διευ- θύντρια καὶ αἱ διδ)σαι τέχνης ἀποτελοῦν τὸ μόνιμον προσωπικὸν αὐτῆς.

δ') Εἰς αὐτὰς διδάσκει ἐπὶ μίαν ὥραν ἡμερησίως πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος μαθή- ματα ἐπὶ ἀποζημιώσει εἰς διδ)λος τοῦ σχολείου τῆς κοινότητος.

ε') Ὁ ἱατρὸς τῆς Κοινότητος παρακολουθεῖ τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῶν κορασίδων καὶ διδάσκει κατὰ τὸ βον εἶος τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς.

στ') Ὁ Γεωπόνος τῆς περιοχῆς διδάσκει μετὰ τῶν

πον σύντομον καὶ εὐληπτον μεθόδους καλλιέργειας κ.λ.π.

4) Μαθητρίαι : Εἰς ἐκάστην Α.Μ.Ο.Σ. ἐπιτρέπεται ἡ ἐγγραφή 40 μαθητριῶν. Αἱ μαθητρίαι πρέπει νὰ εἶναι ἀπόφοιτοι ἢ τελειόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡλικίας 13 — 17 ἐτῶν διαμένουσαι εἰς τὴν κοινότητα πού λειτουργεῖ ἡ σχολή ἢ εἰς γειτοτικὰς τοιαύτας.

Εἰς τὰς μαθητρίας παρέχεται δωρεὰν πρωΐνδον ρόφημα, γεῦμα καὶ δεῖπνον. Εἰς αὐτὰς παρέχεται δις τοῦ ἔτους δωρεὰν ἱματισμὸς καὶ ὑπόδησις. Ἡ δαπάνη βαρύνει τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας. Οὕτω καὶ εἰς τὴν Α.Μ.Ο.Σ. Πύργου - Δυροῦ τῆς ὁποίας ὁ ὑποφαινόμενος ἦτο ἀντιπρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐνεγράφησαν 40 μαθητρίαι ἡλικίας 13 — 17 ἐτῶν καὶ ἐλειτούργησε κανονικῶς, συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμὸν τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας.

Ἀποτελέσματα

Ἐκ τῆς προσωπικῆς παρακολούθησews τῆς ἐν γένει λειτουργίας τῆς σχολῆς διαπιστώσ μεν τὰ ἑξῆς :

1. Ἀπὸ τὰς ποώτας ἡμέρας τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς κατέστη αὕτη πραγματικὸν ἐργαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰργάζοντο αἱ μαθητρίαι αὐτῆς ὁ ἡ μ ι ο υ γ ι κ ᾶ. Αὕτη παρῆχε ὅλα τὰ μέσα, ἐργαλεῖα καὶ ὑλικά, μὲ τὰ ὁποῖα ἤμποροῦσε ἐκάστη τῶν μαθητριῶν νὰ κατασκευάσῃ, νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ κἀνῃ προσωπικὰς ἀναζητήσεις.

2. Ἀνεπτύσσετο καὶ ἡ ἀμιλλα καὶ τὸ κοινωνικὸν πνεῦμα διὰ τῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλοβοηθείας μεταξὺ τῶν, ἀπέκτων θάρρους διὰ τῆς διαρκoῦς συναναστροφῆς τῶν καὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μὲ διαφόρους ἐπιστάτας τῆς σχολῆς. Ταύτην κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκεῖ παραμονῆς μου ἐπεσκέφθησαν ὁ Νομάρχης Λακωνίας, ὁ Διευθυντὴς τῆς Νομαρχίας, ὁ Ἐπιθ)τῆς Δημοτικῶν Σχολείων, ὁ Ἱεροκῆρυξ τῆς Μητροπολεως, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας. Πάντες ὠμίλουν πρὸς τὰς μαθητρίας τῆς Σχολῆς καὶ ἐξῆρον τὴν μεγάλην ὀποστολὴν αὐτῶν πού αὐτοὶ θὰ ἐγένοντο τὰ δημιουργικὰ κύτταρα τῆς Κοινωνίας.

3. Ἀνεπτύσσετο τὸ πνεῦμα τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, διότι εἰς ἐκάστην ἐδημιουργεῖτο ἡ αὐτοπεποίθησις ὅτι δύναται νὰ προσφέρῃ πολλὰ εἰς τὴν οἰκογένειάν της. Ἐμάνθανον εἰς αὐτὴν νὰ μὴ κάνουν σπατάλην ὑλικῶν κατὰ τὸ μαγεῖρευμα, διότι ἡ παρασκευὴ τοῦ καθημερινοῦ ροφήματος, γεύματος κλπ. ἐγένετο ὑπὸ τῶν μαθητριῶν τῇ ἐπιβλέψει μιᾶς διδασκαλίσσης. Ἐμάνθανον νὰ ράβουν τὰ ἰδικὰ τῶν ρούχα καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν, ἐπιδιόρθωνον τὰ ἐφθαρμένα κλπ.

4. Ἐμαθον νὰ κάνουν οἰκιακὰς βελτιώσεις καὶ ὑγιεινὴν ἐξυγιάνσιν τοῦ οἴκου τῶν διὰ τῶν ἐξῆς προσπαθειῶν :

α) Διάδοσις ὑγιεινοῦ ἀποχωρητηρίου, β) Ἐγκατάστασις νεροχυτῶν, γ) Κατασκευὴ ἐρμαρίων δι' ἐνδύματα, τροφὰς καὶ σκευῆς, δ) Βελτιώσεις εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ ὑπνοδομάτια (τακτοποίησις κλινῶν, στρωμάτων, κλινοσκεπασμάτων κλπ.), ε) Ἐξωραϊσμὸς τῆς οἰκίας καὶ τῆς αὐλῆς, καταπολέμησις ἐντόμων κλπ. Ταῦτα παρηκολούθησαν καὶ κατεσκευάσαν δι' ἀπλῶν μέσων εἰς τὴν σχολήν.

5. Ἡ καθαριότης καὶ ἡ καλαισθησία πού εἶναι ἀπαιτήσεις τοῦ οἴκου τῆς καλῆς νοικοκυρᾶς ἐκαλλιεργοῦντο εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς σχολῆς.

6. Εἰθίζοντο εἰς τὴν ἀνάληψιν ἰδίων εὐθυνῶν, ἐσφυρηλατεῖτο τὸ αἶσθημα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ αὐτοπεποιθήσεως διὰ τῶν διαφόρων ἐργασιῶν τὰς ὁποίας ἔφερον εἰς πέρας καὶ ἡσθάνοντο, μετὰ τὸ πέρας αὐτῶν, ἐσωτερικὴν ἱκανοποίησιν καὶ εἶχον διάχυτον τὴν δραστηριότητα πρὸς συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν.

7. Ἐκαλλιεργοῦντο τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά τῆς φυλῆς μας διὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐορτῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ σχολὴ ἐλάμβανε μέρος ὡς σύνολον, καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων μαθημάτων, ἦτοι θρησκευτικῶν, ἱστορίας, ἀγωγῆς τοῦ πολίτου κ.λ.π.

8. Ἐξησκοῦντο εἰς τὸ νὰ σκέπτονται πρὶν ὀμιλήσουν ἢ ἐνεργήσουν, ἵνα μὴ θίγουν τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς ἀπερισκέπτους λόγους, νὰ προσέχουν τὴν γνώμην τοῦ ἄλλου καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἀσκήσιν τοῦ χρόνου κανόνες : «Πάντα οὖν ὅσα θέλητε ποιῶσι ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι οὕτω καὶ ἡμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς».

9. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ μάθησις ἐντὸς τῆς σχολῆς ἐτελείτο ὑπὸ μορφὴν ὁμάδος ἦτοι ἡ γνωριμία τῶν μαθητριῶν μεταξὺ τῶν καὶ ἡ γνωριμία ἐκάστης μαθητρίας μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς. Τοῦτο ἐπετεύχθη λόγῳ τῆς συχνῆς καὶ πολυῶρου (12 ὥρας ἡμερησίως) ἐπαφῆς μαθητριῶν καὶ προσωπικοῦ. Ἡ γνωριμία καὶ ἡ ἐπαφὴ αὕτη ἐλέδρα εἰς τὴν ἀτομικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἐν γένει συμπεριφορὰν αὐτῶν.

10. Ἡ Γενικὴ Ἑλληνοχριστιανικὴ, κοινωνικὴ, οἰκοκυρικὴ, ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῶν κορασίδων μετεδίδετο διὰ τοῦ παραδείγματός τῶν, τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν μαθησανόμενων ἐν αὐτῇ εἰς τὴν οἰκογενειάν τῶν, εἰς ὅλην τὴν κοινωνίαν τῆς κοινότητος καὶ περιοχῆς ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐλειτούργει ἡ σχολὴ καὶ οὕτω ὁ ἐκπολιτιστικὸς καὶ μορφωτικὸς σκοπὸς αὐτῆς ἐντὸς ὀλίγου ἦτο καταφανής.

Διὰ τῆς συχνῆς συναναστροφῆς τῶν μαθητριῶν μεταξὺ τῶν, ἐπετεύχθη καὶ ἡ συμφιλίωσις οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ μικροδιαφορὰς καὶ τοπικιστικoὺς ἐγωῖσμοὺς εὗρισκοντο ψυχραμένοι ἀπὸ μακροῦ χρόνου. Ἡ μορφωτικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἐπίδρασις τῆς σχολῆς ἐφ' ὅλης τῆς κοινότητος ἠνάγκασε καὶ τοὺς μεροληπτικοὺς καὶ ἐξ ἀγνοίας τοῦ σκοποῦ τῆς σχολῆς νὰ ἀλλάξουν γνώμην περὶ αὐτῆς καὶ νὰ γίνουν βοηθοὶ καὶ συνεπίκουροι αὐτῆς, εἰς καθὲ ἀνάγκην καὶ ἐκδήλωσιν τῆς.

Παρατηρήσεις

1. Ἐπειδὴ ἐκτὸς τῶν Α.Μ.Ο.Σ. Σχολῶν πού λειτουργοῦν σήμερον εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι σχολαὶ ὡς ἐπαγγελματικαὶ, ἀγροτικά μεταβατικά σχολεῖα, αἱ ἀγροτολέσχαι αἱ οἰκοκυρικαὶ σχολαὶ Ἐράνου Βασιλίσσης κλπ. Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω σχολαὶ ἔχουν γενικὸν σκοπὸν τὴν πνευματικὴν, κοινωνικὴν, ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν ἀγροτῶν καὶ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ βιοτικoῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀγρότου, ἐκάστη δὲ μὲς ἐξ αὐτῶν ὑπάγεται εἰς ἴδιον Ὑπουργεῖον, ὡς Ὑπουργεῖον Γεωργίας, Ἐργασίας, Βιομηχανίας, Προνοίας κλπ. εἰς διαφόρους ὁργανώσεις καὶ ἐπιδιώκει τὸν ὡς ἀνω ἀναφερόμενον σκοπὸν τελειῶς ἀνεξάρτητα (μὲ διαφορετικὸν πρόγραμμα

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

ΘΩΜΑ ΜΠΕΡΣΙΜΗ

Δ)ντοῦ Β' Δημ. Σχολείου Αιτωλικού

Πόσα καὶ πόσα δὲν ἔχουν γραφῇ διὰ τὰ ζητήματα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν, ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ζωηρῶς κάθε Πολιτείαν. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ προέρχεται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως ὅτι οἱ παῖδες καταλλήλως διατربαγωγοῦμενοι δύνανται νὰ δημιουργήσουν τὴν αὐριανὴν κοινωνίαν ὑγιά καὶ ἀπηλλαγμένην τῶν σημερινῶν ἀντιλήψεων περὶ κόσμου καὶ ζωῆς. Καὶ ἔρχεται τώρα ἡ σκέψις: Δυνάμεθα ἄραγε νὰ δημιουργήσωμεν διὰ τοῦ σχολείου τοιαύτην κοινωνίαν; Τὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν πρόκειται νὰ τὸ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα διὰ μακρῶν, διότι ἡ εὐρεῖα ἐπελάσεις ἡμῶν καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ θὰ ἐξέφευγε τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκομεν διὰ τῆς παρούσης μελέτης μας.

Ἐντὸς καὶ τῆς μικροτάτης κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος δρᾷ καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν ρευμάτων τὰ ὁποῖα ἔχουν δημιουργήσει εἰς αὐτὸν ἡ δυνάμις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, καὶ κοινωνικαὶ συνθήκαι. Βεβαίως πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μία διάθεσις τοῦ πνεύματος πρὸς ἐξέλιξιν καὶ πρόοδον, πρέπει νὰ ὑφίστανται ἐν αὐτῇ τὰ σπέρματα τῆς ἀνησυχίας πρὸς κατὰ κτησιν μεγαλυτέρων καὶ ἀνωτέρων σφαιρῶν, αἵτινες

ὅμως δύνανται νὰ καταστοῦν ἀσύληπτοι ἐὰν παρεμβληθῇ τὸ τεῖχος τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν.

Τὸ τοιοῦτον συχνάκις συμβαίνει κυρίως εἰς τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα καίτοι θὰ ἠδύναντο ν' ἀνπτυχθῶσιν ὡς προικισμένα με ἐξαιρετικὰ πνευματικὰ χαρίσματα, ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἐμφανίζονται ἐμπόδια εἰς τὸν δρόμον τῶν, καθυστεροῦν, πνίγονται τὰ τάλαντά των, ἀποστρέφονται τὴν μόρφωσιν, ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ στάσις τῶν περισσοτέρων παιδιῶν ἐναντι τοῦ σχολείου. Καὶ ἐκεῖνα μὲν ἐξ αὐτῶν πού προτοῦ ἀκόμη ὑπάγον εἰς τὸ σχολεῖον, εἰσέρχονται εἰς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ πατρὸς των ἡ ὁποία εἶναι προσωρισμένη νὰ μαράνῃ τὴν ζωτικότητα καὶ τὸ σφρίγος τῆς νεαρῶτάτης ἡλικίας καὶ προκαλέσῃ τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὸ σχολεῖον, πρὸς τὴν μόρφωσιν, πρὸς τὸ πνεῦμα. Αἱ ἐργασίαι αὗται καὶ γενικῶς αἱ συνθήκαι ὑφ' ἃς εὐρίσκειται προκαλοῦν τὴν ἀμβλυσιν τῶν συναισθημάτων ἀκόμη καὶ εἰς παιδιὰ ὑγιέστατα καὶ γίνονται ἀναίσθητα καὶ ἀδιάφορα πρὸς πᾶν ὥραϊον καὶ εὐγενές. Καὶ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀσχολία εἰς βαρείας καὶ ἐξαντλητικὰς τοῦ πνεύματος ἐργασίας πού προκαλεῖ τὴν ἀπέχθειαν τῶν παιδιῶν

μα, διαφορορικὸ προσωπικὸ κλπ.), ἀπὸ ἄλλην σχολὴν λειτουργοῦσαν εἰς τὴν αὐτὴν περιφέρειαν καὶ πολλάκις αἱ σχολαὶ αὗται ἔνεκα τῆς ἀμίλλης πού ἀναπτύσσουσιν μεταξύ τους φέρουν ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως ὅλαι αἱ σχολαὶ ἀποτελέσουν ὁμοῦ ἴδιον ὄργανισμόν, νὰ διοικοῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου, νὰ ἔχουν κοινὸν πρόγραμμα καὶ κοινὰς ἐπιδιώξεις. Κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώμην ἐπειδὴ ἡ ἐκπ.)σις αὕτη γίνεται εἰς κορασίδας μόλις ἐξερχομένας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πιστεύομεν ὅτι αὗται πρέπει νὰ ὑπαχθῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ εἰς τὸ τμήμα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπ.)σεως ἐὰν ποτε συσταθῇ τοιοῦτον.

2. Τὸ πρόγραμμα νὰ εἶναι ἐνιαῖον δι' ὅλας τὰς σχολὰς καὶ συμπεριλαμβανή μαθήματα: α) Γενικά: (Ἡθικὴ, κοινωνικὴ ἀγωγή, οἰκικὴ οἰκονομία, μαθηματικά, γλῶσσα). Διὰ τὰ μαθήματα ταῦτα ὁ ἰσχύων κανονισμὸς τῶν σχολῶν προβλέπει δι)λλίαν μίαν ὥραν ἐβδομαδιαίως δι' ἕκαστον μάθημα. Νομίζομεν ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ, πρέπει νὰ ἀυξηθῶν αἱ ὥραι διδ)λλίας, ἰδί)ας διὰ τὸ γλωσσικὸν μάθημα καὶ τὸ τῆς κοινωνικῆς ἀγωγῆς.

β) **Εἰδικὰ μαθήματα**: Ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὸν σκοπὸν τῆς σχολῆς.

γ) **Πρακτικῆς φύσεως μαθήματα**: Διὰ τὰ μαθήματα ταῦτα πρέπει νὰ διατίθεται τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ προγράμματος. Γενικῶς τὸ πρόγραμμα πρέπει νὰ παρουσιάζῃ ἐλαστικὰ πλαίσια διὰ νὰ δύνανται ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τῆς σχολῆς νὰ τὸ προσαρμόζῃ σύμφωνα με τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ τὸ

πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν μαθητριῶν τῆς σχολῆς.

3) **Προσωπικόν**: Νὰ εἶναι μεμορφωμένον ἀπὸ παιδαγωγικῆς, ψυχολογικῆς, οἰκοκυρικῆς, ἐγκυκλοπαιδικῆς πλευρᾶς καὶ νὰ εἶναι ἀμεμπτον ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς πλευρᾶς, λόγῳ τῆς μεγάλης καὶ ὑψηλῆς ἀποστολῆς, πού καλεῖται νὰ ἐκτελέσῃ. Τὸ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς μεμορφωμένον προσωπικὸν εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θὰ οἰκοδομηθῇ τὸ ὅλον ἔργον τῆς σχολῆς. Τὸ προσωπικὸν τῶν σχολῶν αὐτῶν ἐπὶ ἕνα μῆνα ἐτησίως νὰ συγκεντροῦται καὶ νὰ ἀνταλάσῃ σκέψεις ἐπὶ τοῦ ἔργου καὶ νὰ παρέχωνται εἰς αὐτὸ νέαι κατευθύνσεις διὰ τὸ ἔργον του. Οὕτω μόνον ὅταν γίνῃ μιὰ γενικὴ ἀναδιοργάνωσις τῶν σχολῶν αὐτῶν καὶ ἰδρυθῶν τοιαῦται σχολαὶ εἰς ὅλας τὰς μεγάλας κοινότητας τοῦ κράτους, θὰ καταστοῦν αἱ κυψέλαι ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ συγκεντροῦνται, ὅλαι αἱ ἀγρότιδες αἱ ὁποῖαι θὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ἐλεύθερον χρόνον των ἐπ' ὠφελεί)ς ἀτομικῇ καὶ κοινωνικῇ. Τέλος αἱ καλῶς λειτουργοῦσαι σχολαὶ εἶναι δυνατόν νὰ σταματήσουν τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφίας καὶ μεταναστεύσεως, διότι θὰ ἀξιοποιηθῶν ὅλαι αἱ παραγωγικαὶ περιοχαὶ τοῦ κράτους, θὰ ἀνυψωθῇ τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀγρότου ὁπότε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας μας θὰ περνοῦν πολὺ καλὰ διότι τὸ κράτος μας ἡμπορεῖ νὰ θρέψῃ περισσοτέρους κατοίκους ἀπὸ ὅ,τι σήμερον ἔχει. Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν ὅτι οἱ ἀρμόδιοι λειτουργοὶ θὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν των καὶ εἰς τὸν τομέ) αὐτὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ἀγρότιδος κορασίδος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους.

πρὸς τὸ σχολεῖον ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνατροφή τῆς ὁποίας τυγχάνει ἕκαστον παιδίον. Διὰ τοῦτο βλέπομεν πολ-
λάκις παιδιά διαφόρων οἰκογενειῶν νὰ διανθρύνων-
ται διὰ τὴν αὐθιαιρεσίαν, τὴν ἀναισχυντίαν καὶ τὴν
ἀδιαντροπίαν. Βλέπομεν νὰ ἑλλείπη ἀπ' αὐτὰ τὸ
συναίσθημα τῆς ἐντροπῆς δηλ. τοῦ σεβασμοῦ καὶ
τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ἄλλα παιδιά καὶ τοὺς μεγαλυτέ-
ρους των. Καὶ αἰτία τῆς ἀδιαντροπίας καὶ τῆς βα-
ναυσότητος αὐτῆς εἶναι ἡ ἀδιάντροπος συμπεριφορὰ
τῶν γονέων πρὸς ἀλλήλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γονεῖς
ἑλλεῖπει ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ τέκνου των,
ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἑλλεῖπει τὸ κοινωνικὸν συναίσθη-
μα ποὺ εἶναι συμφυὲς μὲ τὸ ἠθικὸν συναίσθημα.
Καὶ τὰ παιδιά αὐτὰ μεταβαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον
θεωροῦσι αὐτὸ ὡς δεσποτικόν, διότι δι' αὐτοῦ ἐμ-
ποδίζεται ἡ κατὰ τὸν ἀνώμαλον καὶ ἄτακτον ἐκείνον
τρόπον — τὸν ὁποῖον ἐδίδαξαν οἱ γονεῖς νου — ἐκδή-
λωσις τῆς παιδικῆς ζωῆς.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὰ ἐργαζόμενα παιδιά ποὺ
ἀπεχθάνονται καὶ μισοῦν τὸ σχολεῖον καθὼς καὶ τὰ
ἔχοντα κακὴν ἀνατροφήν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων οἰκο-
γενειῶν τὰ τέκνα ἔξ ἴσου ἀποστρέφονται τὸ σχολεῖον.
Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν πρόκειται περὶ ἀ-
ποστρεφῆς προερχομένης οὐχὶ ἔξ ἀδιαφορίας πρὸς
τὴν μόρφωσιν — τὴν ὁποίαν ἐπιζητοῦν δι' ὑποδείξε-
ων τῶν γονέων των — ἀλλὰ ἔξ ἀλαζονείας καὶ ὑπε-
ροψίας εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν συνηθίσαι ἀπὸ τὸ οἰκο-
γενειακὸν περιβάλλον καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἀνατρο-
φήν. Μὲ βλέμμα περιφρονητικὸν βλέπουν τὰ κατή-
μένα πλησίον των πτωχόπαιδα. Ἐνθυμοίμενα τὰς
θωπείας καὶ τὰς περιποιήσεις τῶν γονέων των βλέ-
πουν ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν συμ-
μαθητῶν των, τὸν περιφρονητικὸν των — διότι ἀκρι-
βῶς ὑπάρχει ἰσότης εἰς τὸ σχολεῖον — καὶ τοῦτο ἀ-
κριβῶς τὰ ὁδηγεῖ εἰς τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸ scho-
λεῖον καὶ τὴν ἀναζητήσιν τῆς μορφώσεώς των εἰς
τὴν οἰκίαν δι' ἰδίου διδασκάλου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ἡ διαφορὰ ἡ ὁ-
ποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν μεταβαίνοντων εἰς τὸ scho-
λεῖον παιδίων, διαφορὰ ἀναγομένη εἰς τὸν ψυχικὸν
κόσμον αὐτῶν καὶ προκαλουμένη ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων
ὁρων ὑφ' οὗς ζῇ καὶ ἀνατρέφεται τὸ παιδί. Ἡ δια-
φορὰ αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ διαφόρου
περιβάλλοντος, τῆς διαφόρου ἀγωγῆς τῆς ὁποίας ἔ-
τυχε ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας του.

Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ δι' ἕκαστον
παιδίον γεννᾶται μὲ ἴδιον ψυχικὸν τύπον (— διότι
ὅλοι διανοοῦνται, ὅλοι συναισθάνονται καὶ ὅλοι ἔχουν
ἐπιθυμίας καὶ πόθους καὶ ὄνειρα, ὅλοι φαντάζονται,
ὅλοι κρίνουν, καθὼς ἐπίσης ὅλοι ἔχουν συναισθημα-
τα συμπαθητικά, καλαισθητικά κλπ. ποτὲ ὅμως δὲν
θὰ δυνηθῇ νὰ εὕρῃς δύο ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι νὰ
παρουσιάζουν τὸν ἴδιον ἀκριβῶς ψυχικὸν τύπον,
διότι ἕκαστος ἀνθρώπος ἔχει ἴδιον τρόπον καθ' ὃν
σκέπτεται, ἔχει ἴδιαν κρίσιν, ἔχει ἴδιαν φαντασίαν,
ἔχει ἴδιον τρόπον συμπαθείας, καλλιτεχνικὰς συγ-
νήσεις —) τότε ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ εἰς
ποῖον ἀδιέξοδον εἶναι δυνατόν νὰ περιέλθῃ ἕνας δι-
δάσκαλος, μάλιστα δὲ ἑλλειποῦς παιδαγωγικῆς συγ-
κροτήσεως, εἰς ποῖον λαβύρινθον δύναται νὰ εἰσέλ-
θῃ ἕνας τοιοῦτος διδάσκαλος, ἕνας διδάσκαλος ποὺ
θὰ ἀδιαφορήσῃ πρὸς τὴν πραγματικότητα ἑκάστου

παιδίου καὶ τὴν οἰκογενειακὴν αὐτοῦ ἀνατροφήν, ἡ-
τις ποικίλλει κατὰ τύπους καὶ κοινωνικὰς τάξεις καὶ
δὲν θὰ ἐφ' ὅρμῳ ἀνάλογα μέτρα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ
σκοποῦ τοῦ σχολείου, δὲν θὰ προσπαθῇ νὰ δη-
μιουργήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον σφαῖρας ἐξουδετερώσεως
τῶν κακῶν ἔξεων καὶ συνηθειῶν τῶν ὁποίων τυγχά-
ναι φορέυς ἕκαστον παιδίον. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα δὲν
εἶναι εὐκόλον πρᾶγμα διὰ κάθε διδάσκαλον. Ἀπαι-
τεῖται ὅπως ὁ διδάσκαλος, ἵνα ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν λε-
πτὴν ἀποστολὴν τοῦ ἔχει ὀξυδέρκειαν, παρατηρικό-
τητα, νὰ εἶναι μορφωμένος παιδαγωγικῶς καὶ κοινω-
νιολογικῶς, νὰ κατέχῃ δηλ. τὰς γνώσεις ἐκείνας, αἱ
ὁποῖαι θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ ἀνεύρῃ τὰ ἐκ τῆς κοι-
νωνίας προερχόμενα αἷτια τὰ συντελέσαντα εἰς τὴν
τοιαύτην ἢ τοιαύτην διαμόρφωσιν ψυχολογικὴν τοῦ
παιδός. Νὰ ἐξετάσῃ ὑπὸ ποίας συνθήκας ζῇ ἕκαστον
παιδίον ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς ὁποίας τὰς ἰδέας, τὰς ἀρ-
χὰς καὶ ἀντιλήψεις, πρέπει νὰ γνωρίζῃ πολὺ καλά.
Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου ὁ ὁποῖος πρέ-
πει νὰ ζητῇ μίαν σειρὰν ἀπὸ ψυχολογικὰς καὶ παι-
δαγωγικὰς ἀρχὰς τοιαύτης φύσεως, αἱ ὁποῖαι νὰ τὸν
παρορμοῦν καὶ νὰ τὸν ὁδηγοῦν, πῶς πρέπει νὰ ἐρευν-
νᾷ καὶ νὰ σκέπτεται διὰ νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰς ἐσχω-
ριστὰς περιπτώσεις ἑκάστου παιδίου. Ὁ Κάντ εἶπε
κάποτε : «Δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ τις φιλόσοφος, ἂν
μάθῃ μίαν οἰανδήποτε γενικὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ φι-
λόσοφος γίνεται ἕνας ἀνθρώπος μόνον εἰς σπανίας
εὐμενεῖς περιπτώσεις καὶ μόνον ἂν μάθῃ οὗτος τὸν
τρόπον νὰ φιλοσοφῇ». Κατ' ἀναλογίαν θὰ ἔπρεπε νὰ
λεχθῇ ἐδῶ : δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ τις καλὸς παιδα-
γωγός, καλὸς διδάσκαλος, ἂν μάθῃ ὅσον δήποτε παι-
δαγωγικοὺς καὶ διδακτικοὺς κανόνας τοιοῦτος ἡμπο-
ρεῖ νὰ γίνῃ ἂν ὑπάρχουν εἰς αὐτὸν εὐμενεῖς καταβο-
λαὶ καὶ ἰδιότητες καὶ ἂν παρορμηθῇ οὗτος πρὸς αὐ-
τοπρόσωπον παιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν ἐρευναν
καὶ σκέψιν (').

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ διδάσκα-
λος ἂν θέλῃ νὰ φανῇ ἀντάξιός τῆς ἀποστολῆς του
καὶ ἐπιτύχῃ πλήρως τοῦ σκοποῦ του, δὲν πρέπει νὰ
καταφεύγῃ εἰς τύπους καὶ προγράμματα ἔξωθεν ἐπι-
βαλλόμενα, δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζῃ παιδαγωγικὰ
συστήματα τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδι-
κασμένα εἰς ἀποτυχίαν, λόγῳ συνθηκῶν αἰτινες δὲν
ἐπιτρέπουσι τὴν ἐφαρμογὴν τοιούτων συστημάτων,
ἀλλὰ ὀφείλει νὰ ἐκμαιεύσῃ ἰδικόν του σύστημα ποὺ
θὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς πείρας του, βοηθουσῶν εἰς
τοῦτο καὶ τῶν ἀπαραιτήτων παιδαγωγικῶν γνώσεων,
σύστημα τὸ ὁποῖον νὰ προσαρμόζεται τελείως πρὸς
τὰς συνθήκας δεδομένης κοινωνίας ἐν ἣ ὑφίσταται
καὶ λειτουργεῖ τὸ σχολεῖον. Ἐὰν παλαιότερον ἀλλὰ
καὶ σήμερον ἀκόμη βλέπωμεν τὸ φαινόμενον τῆς
διαρροῆς τῶν μαθητῶν ἐκ τοῦ σχολείου καὶ δὴ τοῦ
δημοτικοῦ τοιοῦτον, τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέ-
ρος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν κακῶν συστημάτων, ἐκ μέ-
ρους τῶν διδασκόντων, οἵτινες δὲν ἐννοοῦν νὰ λάβουν
ὑπ' ὄψιν των τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας ὑφ' ἃς ζῇ καὶ
διαπλάσσεται ἕκαστον παιδίον καθὼς καὶ τὴν κοινω-
νίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχονται. Ἀκούοντες καὶ
ἀναγιγνώσκοντες μερικοὶ διδάσκαλοι τὴν μεγάλην ἐπι-

1. Βλ. Νικ. Γ. Καραχρίστου, Διδακτικὴν τοῦ σχολείου
Ἔργασιας, τεύχος Β' σελ. 78.

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

ΣΤΡΑΤΟΥ ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ

Σε μελέτη μας, υπό τὸν ἴδιο σχεδὸν τίτλο, ποὺ δημοσιεύτηκε σὲ πρόσφατο τεύχος ⁽¹⁾ τοῦ περιοδικοῦ «Σχολικά Χρονικά», ἀναλύσαμε πλατεῖα, τὴ θέσι ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ πάρῃ ὁ διδάσκαλος, ἀπέναντι στὴ σοβαρώτερη ἀντινομία τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ εἶναι ἡ διαμετρικὰ ἀντίθετη πορεία τοῦ ὀλικοῦ καὶ πνευματικοῦ στοιχείου, τοῦ σημερινοῦ μας πολιτισμοῦ.

Εἶδαμε, πὼς ὕστερα ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴ δυνάμει πρόοδο τῆς τεχνικῆς, ἀπότοκο τῆς ἐξελίξεως τῶν λεγομένων Θετικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ ὕλη, ἐξετόπισε ὁλοφάνερα τὸ πνεῦμα, ἔτσι, ποὺ τὸ διουπόστατο σῶμα τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ δεχτῇ μιὰ διαχωριστικὴ ἐπικίνδυνη τομῇ.

Συνοψίζουμε, ὅσο εἶναι δυνατόν, σὲ κύριες γραμμὲς τὴ μελέτη μας αὐτή, προκειμένου νὰ ἐνημερώσωμε τὸν ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς ἔκανε τὴν τιμὴ, νὰ παρακολουθῇ τὸ ἄρθρο μας τοῦτο, ποὺ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὀργανικὰ σὰν συνέχεια, ὅπου θὰ προσπαθῶμε νὰ καταγράψωμε κι ἄλλες ἀντινομίες τῆς ἐποχῆς μας, ἀπέναντι στὶς ὁποῖες ὁ σημερινὸς διδάσκαλος, ποὺ εἶναι ἐπιστήμων καὶ κοινωνικὸς ἐργάτης *sine qua non*, μένει μὲ στόμα ἀνοιχτό, γεμάτος ἐκπληξί κι ἀπορία.

(1) Βλ. Παιδαγωγικὸ Περιοδικὸ «Σχολικά Χρονικά» τ. μηνὸς Ἀπριλίου.

τυχίην ἣν ἔσχε τὸ τάδε σύστημα εἰς τὰς μενάλας πόλεις, ἢ εἰς ἕνας χώρος, προσπαθοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τοῦτο καὶ εἰς τὰ μικρότερα χωρία, θέτοντες κατὰ μέρος τὴν ἰδιαιτέραν ψυχασύνθεσιν, ἢ ὁποία χασακτηρίζει τὰ παιδιὰ τῶν μικρῶν χωρίων — ὅχι βεβαίως ὅλων, ἀλλὰ ὀρισμένων περιφερειῶν.

Τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ παρομοιάσωμε μὲ τοὺς πολιτικούς ἐκείνους οὔτινες, θέλοντες νὰ δεῖξωσι νεωτερισμὸν καὶ πρόοδον εἰς τὰς πολιτικὰς τῶν ἀρχάς, ἐφαρμόζουν ἐπὶ ἑνὸς λαοῦ πολιτικῶς ἀμορφώτου, συστήματα πολιτικὰ στηριζόμενα ἐπὶ πλήρους ἐλευθερίας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν παταγώδη ἀποτυχίαν τῶν συστημάτων αὐτῶν καὶ τὴν πρόκλησιν ἀντὶ ὀφελείας, ζημίας εἰς τὸν λαὸν αὐτόν.

Διὰ τῆς παρούσης μελέτης ἠθέλαμε νὰ τονίσωμε τοῦτο : Ὁ διδάσκαλος ἐὰν ζητῇ νὰ προσελκύσῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ σχολεῖον, ἐὰν θέλῃ νὰ κινήσῃ τὸν ζῆλον πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ ὅχι νὰ δημιουργῇ εἰς αὐτοὺς τοιαύτην ψυχολογικὴν κατάστασιν, ὥστε νὰ αἰσθάνωνται τὸ σχολεῖον ὡς φυλακὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν προσπαθοῦν νὰ ἐξέλθουν μὲ πάντα τρόπον καὶ ὅταν διέρχωνται ἔξωθεν αὐτοῦ νὰ αἰσθάνωνται τόσον μῖσος καὶ ἀπέχθειαν πρὸς αὐτό, ὅσον ὁ ἀποφυλακισθεὶς ἀπὸ τὰς φυλακάς, ὀφείλει νὰ ἐφαρμόζῃ μεθόδους καὶ συστήματα ληφθέντα οὐχὶ ἀπὸ παιδαγωγικὰ πρόχειρα βιβλία, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν

Σημειώσαμε λοιπὸν, πὼς ὁ ἄνεμος τοῦ φιλελευθερισμοῦ, γέννημα - θρέμμα τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ γεγονότος ποὺ λέγεται Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, οἱ κοινωνιολογικὲς ἀντιλήψεις ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὸ ἀνήσυχο φιλοσοφικὸ πνεῦμα κυρίως τοῦ Ζ. Ζ. Rouesseau, ἡ εἰσαγωγή τοῦ πειράματος ὡς μεθόδου ἐρεύνης στὶς ἀναζητήσεις τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, οἱ μεγαλόπνοες πρόοδοι τῆς Τεχνικῆς, ποὺ τόσα καὶ τόσα ὀλικά ἀγαθὰ ἔθεσαν στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πρακτικοῦ πεδίου τῆς ζωῆς, ἡ ἀβεβαιότητα γιὰ τὴν αἰρίαν ποὺ ἄφησε σὰν κατάλοιπον ἐντύπωσι, σὰν διδάγμα, ὁ καταστρεπτικώτατος Β' παγκόσμιος πόλεμος, γενικὰ τὸ πνεῦμα τοῦ προσφάτου παρελθόντος αἰῶνος, ποὺ συνοψίζεται σ' ἕνα σάλπισμα ἡχηρὸ γιὰ μιὰ στροφὴ πρὸς πραγματισμό, ποῖο λίγο, ποῖο πολὺ, εἶναι τὰ βασικώτερα θεωρητικὰ κίνητρα, γιὰ τὴ γένεσι τῆς φυσιοκρατίας καὶ τῶν ποικιλιωδῶν κοινωνιολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συστημάτων, ποὺ ἀκούουν σὲ ὄνομα Θετικισμοῦ, Ἀγνωστικισμοῦ, Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ, Σχετικισμοῦ, Μηδενισμοῦ κ.τ.τ., ποὺ ὤθησαν τὸ ἀνθρώπινο Γίγνεσθαι, στὴν πολιτιστικὴ πορεία τῆς σήμερον.

Τώρα πιά, εἶναι πολὺ κοινὴ αὐτὴ ἡ διαπίστωσις τῆς ἐπικίνδυνης μονομέρειας τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος εἶναι ὀλοκρατούμενος, ὅτι ἀπέμειναν πολὺ λίγοι θνη-

καὶ πείραν του, ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ τῶν συνθηκῶν, φυσικῶν καὶ πνευματικῶν, ὅφ' αἷ; τελοῦν τὰ παιδιὰ. Ἐὰν θέλῃ νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ ἐὰν ἐπιθυμῇ νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ διοχετεύσῃ τὴν ὁρμὴν ταύτην κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ δημιουργοῦνται ρεύματα, ποὺ θὰ δυνηθοῦν νὰ γονιμοποιήσουν μιάν κοινωνίαν, πρέπει νὰ υπολογίσῃ τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἱκανότητα τῶν παιδιῶν. Πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς ἀτομικὰς διαφορὰς τῶν παιδιῶν — ἀκόμη καὶ τὴν ἡλικίαν των καὶ τὸ φύλον των — τὴν κοινωνικὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν ἐπαγγελματικὸν κύκλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζοῦν οἱ γονεῖς των. Ἀκόμη ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ὑπολογίσῃ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τοῦ σχολείου του, τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους τῆς περιφερείας του καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Καὶ συμφώνως πρὸς ὅλα αὐτὰ νὰ καταρτίξῃ τὰ προγράμματα του καὶ τὰ συστήματα καὶ τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας του, τῆς ὁποίας βεβαίως σκοπὸς θὰ εἶναι ἡ δημιουργία ἀνθρώπων ἀπληλαγμένων τῶν ἀντιλήψεων ἐκείνων ποὺ εἶναι ἀποτελέσματα ἐπιδράσεως κακοῦ περιβάλλοντος καὶ δυναμένων ν' ἀναλάβουν αὐτοὺς τὴν εὐθύνην τῆς ὑπάρξεώς των καὶ δημιουργήσουν μιάν κοινωνίαν ὕγιαν καὶ ἀκαίαν ἠθικῶς.

τοί που στρέφονται μ' εκείνη την *romantisme* *eintellung* (ρομαντική διάθεση) την ύγιᾶ κι εὐγενική, μ' εκείνο τὸν ἔνθεο Πλατωνικὸ ἰδεαλισμό, ποὺ σελαγίζει στὶς καρδιές τὸ Ὁρατο καὶ τὸ Ἰδανικὸ, πρὸς θέματα ποὺ ἀνάγονται πέραν ἀπὸ τὸ ψηλαφητό, σὲ σφαῖρες ἀνώτερες, ἰδεοπνευματικές, μακριὰ ἀπὸ κάθε ὕλιστικὴ βᾶσι καὶ ὁποιαδήποτε ἀναμονὴ προκύψῃς ὕλικοῦ κέρδους, ὅτι στὸ σημερινὸ ἄνθρωπο δουλεύει πολὺ τὸ μυαλὸ καὶ χτυπᾷ λιγώτερο ἢ καρδιά, ὅτι οἱ νέοι ρέπουν πρὸς τὴν ἀναζήτησι κάθε ὕλιστικῆς ἀπολαύσεως, εἶναι ζητήματα ποὺ τὰ εἶπαν, τὰ ἔγραψαν καὶ τὰ τονίζουν ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος, μὲ σπαρακτικὰ κηρύγματα, μ' ὅλη τὴν ἔκφρασι τοῦ ἀληθινοῦ ἐκείνου πόνου, ποὺ δονεῖ τίς ψυχές των, γιὰ τὸ σημερινὸ μας κατάντημα.

Ἐν τούτοις, κάπως βέβαια παρηγορούμεθα. Γιατὶ ἂν ριξῶμε μιά ματιά στὴν ἱστορίᾳ τοῦ Πολιτισμοῦ, θὰ διαπιστώσωμε, πὼς σὲ κομμιὰ ἐποχὴ οἱ κατὰ βᾶσιν ἀντίθετες μονάδες, Ὑλὴ Πνεῦμα, ποὺ τὸν ἀπαρτίζουν, δὲν ἐβάδισαν ἀπόλυτα ὁμονοοῦσες, δὲν ἔδωσαν τὸ χέρι ἀρμονικά. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν ἀποψὶ αὐτῇ, τὸ πρᾶγμα, δὲν ἀπτελεῖ μοναδικὸ σημάδι τῶν καιρῶν μας. Ἀλλωστε, ὅταν ἡ Ἀριστοτελικὴ σκέψις, ποὺ τὴν χαρακτηρίζει ἡ ὀξύνοια καὶ ἡ πολυπραγμοσύνη, ἀκόμα σὲ κείνα τὰ χρόνια, τόσο εὐστοχα διαπιστώνει πὼς ὁ Πολιτισμὸς, σὰν καθαρὰ κοινωνιολογικὸ φαινόμενο διαδράμει ἐναλασσόμενος τὴν πορεία του, κάνει μιά διαδρομὴ «ἀνακυκλήσεως», ὅταν αὐτὸ τὸ φαινόμενο τῆς ἐναλλαγῆς τῶν μορφῶν τοῦ Πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ ἐξηλεγμένο καὶ διακριβωμένο πλέον ἱστορικοκοινωνικὸ φαινόμενο, τότε, ἀπόλυτα πρέπει νὰ πιστεύωμε, πὼς ἀργὰ ἢ γρήγορα — δὲν ξαίρουμε — ἡ Ἀνθρωπότητα, θὰ πάσῃ κάποτε νὰ ὑπερεκτιμῇ τὴν ὕλη, κι αὐτὸ θὰ εἶναι, ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἀναπότρεπτης στροφῆς πρὸς τὸ ἀτιμὸ Πνεῦμα, πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τόσο τὸν ξέχασε!

Μὲ ἀληθινὴ ἀγαλλίαση ὥστόσο, ἂν καὶ δὲν χωρεῖ σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω προφητισμός, σπεύδουμε νὰ προοιωνίσωμε, πὼς πολὺ γρήγορα ὁ ἄνθρωπος, θὰ ἀποδεσμευθῇ ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν του στὴ μηχανὴ καὶ στὴν ὕλη.

Ὅμως, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ εἴμαστε ἐμεῖς οἱ διδάσκαλοι οἱ ἐκ περάτων ἀπόστολοι, στοὺς τέσσερις ἀνέμους τῆς Ἐπικρατείας μας σκορπισμένοι, ἐπειδὴ ἔλαχε νὰ θητεύωμε, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέσα στὴν ἐλληνικωτάτῃ ζωῇ τῆς ἐπαρχίας, ὅπου τὸ γνήσιο ἐλληνικὸ ἦθος, ὅπου τὰ «πατρώϊα» — καθὼς ἓνας Ὁμηρὸς θ' ἀποκαλοῦσε τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμά μας — μακριὰ ἀπὸ κάθε κοσμοπολίτικο πνεῦμα καὶ ἀστικὸ ἐξτρεμισμό, σὰν γνήσιοι συνεπῶς Ἑλληνολάτρεις, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀσκημένα στὴν κοινωνιογνώσιᾳ, μάτια τοῦ ἔθνους μας, σὰν δημ. ὑπάλληλοι ποὺ ἐκτελοῦν ὄχι ἀπλὸ χρέος παρὰ πάλληλοι ποὺ ἐκτελοῦν ὄχι ἀπλὸ χρέος παρὰ ἀξεπλήρωτῃ εἶναι ἡ ἐθνικὴ τους προσφορά, διαπιστώνουμε ἐμεῖς οἱ φύλακες τῶν ἱερῶν καὶ δόσιων μας, ὅτι τὸ σαράκι αὐτοῦ τοῦ ὕλισμοῦ,

ποὺ καλλιεργεῖται καὶ ἐνισχύεται ἀπὸ τίς γνωστὰς παραδεισιακὰς ἐπαγγελίες καὶ κοσμοθεωρίες καὶ βιοθεωρίες, νὰ προχωρῇ ἐπικιδύμως καὶ ἀκτινοειδῶς.

Ἀλλοίμονον ὅμως σὲ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ποὺ ἀνέκαθεν ζοῦμε τὰ σκιρτήματα καὶ τίς ἀνατάσεις τῆς θεωρητικῆς ζωῆς, μέσα σὲ μιά εὐφραντικὴ ἀτμόσφαιρα ὀπτιστικῆς μέθης, καὶ ποὺ χάρις σ' αὐτὴν τὴν φετιχιστικὴ προσήλωσί μας στὴ σημαία τῆς Ἰδέας, ὄχι μόνον κατορθώσαμε ἀλώβητα νὰ διατηρήσωμε τὴ φυλετικὴ μας ὑπαρξὶ ἀνάμεσα σὲ μιάς σπιθαμῆς ἀγρονιγῇ, πλουμισμένη μὲ κακοτράχαλα βράχια ἀλλὰ ὑψώσαμε πρωτοπορειὰκὰ λάβαρα, θριάμβων σημαίες, ποὺ καλύπτουν ὅλες τίς περιοχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου Γίγνεσθαι, ἀλλοίμονό μας, τέλος πάντων, ἂν ἀφήσωμε μὲ τόση ἐθνικὴ ἀναξιοπρέπεια, καὶ ἐπιπολαιότητα, νὰ παρασυρθοῦμε ἀπὸ τὰ ὀρμητικὰ ρεύματα τῆς ὕλης!

Παιδεῖα λοιπὸν κύριοι, Παιδεῖα, ὄχι ἐνδεῇ, ἀλλ' ἐπιστημονικώτατα καὶ σύγχρονα ὀργανωμένα, Παιδεῖα ποὺ νὰ ὑπηρετῇ καὶ νὰ ἀκολουθῇ τὴ ζωὴ, μὲ δείκτη καὶ γνώμονα πάντοτε τὴν ἀδιάκοπη πορεία τῆς εἰμαρμένης τῆς φυλῆς μας. Σὰς συμπαραστέκουν, τόσοι Ἑλληνολάτρεις καὶ τόσοι ἰδεολάτρεις διδάσκαλοι, στὸ πολὺπλοκο δντος καὶ δυσκολώτοτο ἔργο τῆς ἀναδημιουργίας μας.

Αὐτὸ διακηρύξωμε σὲ κείνο τὸ ἄρθρο μας, ποὺ συνοψίζουμε τώρα, γιὰ νὰ συνεχίσωμε τὴν ἐκδίπλωσι τοῦ θέματος.

Πὼς πρέπει ὁ σημερινὸς Ἕλλην διδάσκαλος, ἀπέναντι σ' αὐτὸν τὸν ὑπερκερασμὸ τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν ὕλη, νὰ σταθῇ σὰν ὕγιως σκεπτόμενος καὶ δντως καλλιεργημένος ἐργάτης τοῦ πνεύματος, νὰ σταθῇ ἀκραιφνέστατα ἰδεαλιστὴς, ἀκοίμητος πυλωρὸς στὴ διαφύλαξι τῆς Ἑθνικῆς μας Διαθήκης.

Πολλὰς φορὰς ὅμως, πικράθηκε, στάθηκε μ' ἐκείνη τὴ βαρειά ὑποχρέωσι, ποὺ ἀναδύεται, λόγῳ θέσεως, ἀπὸ τὴν ἀπόλυτῃ συναίσθησι τῆς ἐθνικῆς του εὐθύνης κι ἐξακόντισε ἀναμέλποντας μὲ πικρὸ παράπονο, τὴν ὕψηλῃ καὶ καταπελτικῇ Παλαμικῇ (¹) ἔμπνευσε, γιὰ ὅλους ποὺ ἀδιαφόρησαν γιὰ τὴν ἀναγέννησι τῆς Παιδείας μας :

«Ἀνάξιος μέσα στοὺς πιστοὺς μας
κι ὅσων παλμὸ καὶ ἀνασασμὸ
τοὺς δίνει ὁ νοὸς μου,
ἀνάξιος ὅποιος δὲν μπορεῖ
μέσ' στὸ σεισμὸ τὸ χαλασμὸ
κάστρο τῇ γνώμῃ του νὰ στήσῃ
καὶ καρτερεῖ καὶ λέει :
νὰ ἰδῶ καὶ δὲν μπορεῖ
κι ἀργοσαλεύει τοῦ ἡ ψυχῇ,
ὡσὰν τὸ κυπαρίσσι».

Ἀλλὰ πόσον θὰ μπορέσῃ νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος τῆς ἀνυποληψίας του, τὴν ἀδιαφορίαν τῶν

1. Βλέπε «Παράκαιρα» 1919 Κ. Παλαμᾶ «Λόγος καὶ ἀντίλογος». (Μία συνομιλία τοῦ ποιητοῦ μὲ τὴ Μούσα).

Ιθύνόντων για τὸ ἔργον του, ὁ τόσο ἀκραιφνὴς λάτρης τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας περιφρονημένος διδάσκαλος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προδικάσωμεν. Ἦδη διαπιστώνομε μὴ κάμψι τῆς πίστεώς του, ἐξ αἰτίας τῆς δεινῆς οἰκονομικῆς του θέσεως, ἐξ αἰτίας τῆς καταφρονήσεως τοῦ ἔργου του. Καὶ ἡ κάμψις αὕτη, γίνεται ἀκόμῃ μεγαλύτερη, καὶ θὰ πάρῃ ἀπυροσδιόριστος διαστάσεις, ὅταν, παράλληλα, ζῇ ἔντονα τὸ περιεχόμενο τόσων ἄλλων χτυπητῶν ἀντινομιῶν. Ἄν ἡ προηγούμενη ἀντινομία τὸν βρίσκει ἀκλόνητο ἐργάτη τοῦ ἔθνους, ὅσο πολὺ λίγους ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποὺ ἀσκοῦν διάφορα ἐπαγγέλματα μέσα στὴ σφύζουσα ἀπὸ ζωὴ πολυσύνθετη Κοινωνία μας — καὶ δὲν ὑπομνήσαμε ἀπλῶς ἀλλὰ, θέσει διεκηρύξαμε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα σὲ κείνο τὸ ἄρθρο μας μὲ ὑπερφήνεια — ἐρχόμαστε σήμερα ἄλλο τόσο νὰ διαγράψωμε ἄλλες ἀντινομίες, ποὺ ὅσο τίς ζῇ, κάθε μέρα καὶ πιὸ ἔντονα, εἶναι πολὺ φυσικὸ, νὰ θεμελιώνῃ προβληματισμοὺς καὶ νὰ νοιώθῃ τὴν ψυχὴ του νὰ κατακλύζῃ πανστρατιά δολόκληρη μεγάλων ἐρωτηματικῶν.

Καὶ εἶναι αὐτὲς οἱ ἀντινομίες, κυρίως δύο : Ἡ πρώτη, ἀναφέρεται στὴ κοινωνικὴ ἀξιολόγησι τοῦ ἔργου του καὶ ἡ δεύτερη στὸ ἀντικείμενο τῆς ἀπιστήμης του, τὴν Παιδαγωγικὴν, γιὰ τίς ὁποῖες καὶ θὰ ἀκολουθήσῃ παρακάτω ἐπὶ μέρους ἐκδίπλωσις.

1. Κοινωνικὴ ἀξιολόγησις τοῦ ἔργου μας :

Μὲ βάσι, τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀγωγή εἶναι φαινόμενο κοινωνικὸ ἐξέχουσας σημασίας καὶ πρωταρχικῆς σπουδαιότητος γιὰ τὴν ἐθνικὴ προκοπὴ, ὅτι ὁ δειχτής τοῦ ἀπωτέρου σκοποῦ ποὺ θηρεύει ὁ κάθε δάσκαλος μ' ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ μέσα καὶ κυρίως μὲ τὸ ἔργο τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας ποὺ ἀσκεῖ μέσα στὸ Σχολεῖο, κατατείνει στὴ καλλιέργεια ἀτόμων, δι' ἐξελίξεως ὧν τῶν φυσικῶν προδιαθέσεων καὶ τῆς ἰδιαιτερότητος τοῦ κάθε παιδιοῦ, κατ' ἀκολουθίαν στὴ διαμόρφωσι νεαρῶν ὑπάρξεων ποὺ μεθ' αὐτοὺς ὡπλισμένοι μ' ἓνα πολὺτιμο φορτίο θρησκευτικῶν, ἐθνικῶν, ἐλληνολατρικῶν παλμῶν καὶ σκιρτημάτων, μ' ἓνα ἀπόθεμα μορφωτικῶν ἀγαθῶν καὶ πρακτικῶν δεξιοτήτων, ἀκοπα, ἀπρόσκοπτα, θὰ μπορέσουν νὰ ἐνταχθοῦν ὡς μέλη μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν ἐνεργητικὰ καὶ δημιουργικὰ τὴ πορεία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς — ὅπως πολὺ σωστὰ ὑποστηρίχθηκα τελευταῖα ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους — ὁ ἐργάτης τῆς Παιδείας, ἐγκωμιάζεται ἀνέκαθεν, ἀλλὰ μόνον θεωρητικὰ. Στὴ πράξι, ζῇ τὸ δράμα τῆς ἀνυποληψίας μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ διπλανός του τὸν περιβάλλει (στὴν ἀγνόητη μορφὴ τῆς, μεταφράζεται σὲ συμπόνια !). Μία ἀνυποληψία, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τίς περιορισμένες ἀπολαυές του, μὲ τίς ὁποῖες δὲν μπορεῖ νὰ κινηθῇ ἀνετα, στοιχειωδῶς ἀνετα, μέσα στὴν κοινωνία. Ἔτσι, ὅλα αὐτά, τὸν κάνουν νὰ νοιώθῃ σὲ ἀπόλυτο πλάτος καὶ βάθος, τὸ κωμικοτραγικὸ περιεχόμενο, αὐτῆς τῆς ἀνεκδιήγητης καὶ ἀχαρκτηρίστης ἀντινομίας.

Ἐν τοιαύτῃ ὁμῶς περιπτώσει, ἀπογοητεύεται, ὅταν βιῇ ὅτι στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείπεται. Ἀναγκάζεται νὰ παίξῃ τὸ ρόλο ἡτοποπαθοῦς καλογήρου τῆς ζωῆς ; Ἀλλ' ἔτσι μπορεῖ νὰ δουλέψῃ ; μπορεῖ νὰ μεταδώσῃ συγκίνησι στοὺς μαθητὰς του ; Τελευταίως βεβαίως, μὲ ἀγαλίαςι ψυχῆς, εἶδε νὰ λαμβάνωνται ἐξαίρετα μέτρα ὑπὲρ τῆς Παιδείας ἀλλ' ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐξισωμένη μὲ ἀμοιβὴ ναυτοπαιδός ! Καὶ δὲν ζητᾷ, παρὰ νὰ μοιράσῃ τὸ ψωμί μὲ τοὺς ἄλλους ὑπαλλήλους, ποὺ παίρνουν ὅπως πολλὰς φορὲς ἀποδείξαμε, πολὺ περισσότερα. Γιατί, εἶναι ὁ μόνος ἴσως, ποὺ μὲ στοργὴ μὲ αἰσιοδοξία καὶ πίστι εἰς τὸ μέλλον, παρακολουθεῖ τίς ἡράκλειες προσπάθειες τῶν ἰθύνόντων, ποὺ μὲ τὰ θετικώτατα ἔργα τους, ἔχουν ἐπιτύχει ἀναμφιβόλως τὴν αὐξήσει τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κι ἀκόμῃ περισσότερα θὰ ἐπιτύχουν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπομνήσκει : Στὴ σημερινὴ ἐποχὴ τῆς φθορᾶς τῶν ἀξιών, στὴν ἐποχὴ τῆς πλάνης, ὅπου οἱ συνειδήσεις ἀπέκτησαν τόση ρευσιτότητα, στὴν ἐποχὴ ποὺ διαπιστώνεται ἓνας φυγοκεντρισμὸς τῶν ἀτόμων ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ τους συνοχή, ὁ διδάσκαλος, χάριν τοῦ ρόλου του, προσλαμβάνει ἐκτάκτως ἐπιπρόσθετη ἀξιολόγησι, γιὰ τὸ ἔργο του, περισσότερο τώρα, πῆρε μορφὴν ἔργου ἐξόχως ἐθνικοῦ, ὅσο σὲ καμμιά ἄλλη ἐποχὴ. Λοιπόν, δώσετέ του πιὸ πολλὰ φτερά, ἀμείψατέ τον ! Πρέπει αὕτη ἡ ἀντινομία μεταξὺ θεωρητικῆς καὶ ἐμπραγμάτου ἀξιολογήσεως, νὰ παύσῃ ἐπὶ τέλους νὰ τὸν ἀπασχολῇ.

2. Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη

Εἶναι γνωστὸ εὐρύτερα, πῶς ἡ νεαρὴ Παιδαγωγικὴ, σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Κοινωνιολογίας, ἀπέκτησε αὐτοτέλεια καὶ τελευταῖα ἐμεγαλουργήσε. Ὅταν γνωσιολογικὴ περιοχὴ, διαπιστώνεται διόγκωσις τοῦ περιεχομένου ἐρεῦνης, τότε γίνονται οἱ τεχνητὲς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη νόησι τομῆς τοῦ Ἐπιστητοῦ (ψυχολογικὸς νόμος, στενότητος συνειδήσεως) κι ἔτσι ἔχομε ἐμφάνισι νέων ἐπιστημῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κλάδων.

Στὶς μέρες μας ἡ ἰδια Παιδαγωγικὴ, λόγῳ εὐρύτητος τοῦ περιεχομένου της, διασπᾶται σὲ κλάδους πολλοὺς. (Γενικὴ Διδακτικὴ, Παιδολογία, Ἐφαρμοσμένη Παιδαγωγικὴ, Ἱστορία Παιδαγωγικῆς, Διαγνωστικὴ κ.ά.).

Ἄν λοιπὸν χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα κάθε Ἐπιστήμης εἶναι : 1) ἡ πληρότητά της σὲ ἴδιο περιεχόμενο, σὲ δικό της ἀντικείμενο ἐρεῖνης, 2) ἡ ὑπαρξὶς ἰδίων μεθόδων ἐρεῖνης. (Ἡ Παιδαγωγικὴ, διαθέτει τὸ πείραγμα καὶ τὴν συστηματικὴ παρατήρησι) καὶ 3) ἡ ἀξιολογικὴ χρησιμοποίησις τῶν πορισμάτων της στὰ πνευματικὰ ἀλλὰ κυρίως στὰ πρακτικὰ πεδία τοῦ βίου, τότε γιὰ τὴν Ἑλλάδα θεωροῦμε αὐτὴ τὴν Ἐπιστήμην ἀνεπαρκῆ ; Εἶναι νὰ ἀπορῇ πράγματι κανεὶς, γιὰ τὸν τόπο μας, βρίσκεται ἀκόμα σὲ ἐμβρυώδη κατάστασι ! Ὅταν μάλιστα

μέ πρωτοπόρο τὸν Σεβαστό μας βάρδο τῆς Παιδαγωγικῆς, Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλο καὶ μ' ὄλο τὸ ἐκλεκτὸ ἐπιτελεῖο τῶν κατοπινῶν (1), μετὸν ἀδιάκοπο ἐκδοτικὸ ὄργανο περισπουδαστῶν συγγραμμάτων ἀπὸ τοῦ 1910 μέχρι σήμερα, ἐγκλιματίζεται ὅλη ἡ ἐξέλιξις τῆς Παιδαγωγικῆς στὴ χώρα μας, εἶναι νὰ ἀπορῇ κανεῖς, ἀκόμη περισσότερο! Διότι, παράλληλα μετὴν ἐξέλιξις τῆς ἱστορικῆς Παιδαγωγικῆς ἐρευνᾶς (ἄλλο ζήτημα ἂν στίς μέρες μας παράγινε κι ἔχει πάρει διαστάσεις φιλοσοφικοῦ Ἀλεξανδρινισμοῦ), πρὸ παντὸς τὴν τελευταία εἰκοσαετία, μεγάλος θόρυβος γίνεται γύρω ἀπὸ τὸν Μεθοδολογισμό, ἀπαραίτητα γιὰ μιὰ ὕγιᾶ καὶ τελεσφόρο διδασκαλία, θεμελιωμένη πάνω στὰ πορίσματα τῆς Γενικῆς Ψυχολογίας καὶ τὴν ἐπὶ μέρους ψυχολογικῶν κλάδων, ποὺ ἐρχονται σὲ στενοτάτη συγγένεια, μετὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρεῦνης τῆς Παιδαγωγικῆς. Διότι ὁ λειτουργισμὸς τῆς Στοιχειώδους Παιδείας, στὴν ὁποία ὁ διδάσκαλος μορφώνει (δίνει δηλονότι μορφή σὲ κάτι ποὺ τὴν στερεῖται, πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἀμέθοδο καὶ μονομερῆ γνωσιολογισμό, ὅφου ἐμεῖς οἱ διδάσκαλοι, δὲν μαθαίνουμε μόνον στὰ παιδιὰ «γράμματα», οὔτε τὰ γράμματα ἀποτελοῦν αὐτοσκοπὸ τοῦ λειτουργήματός μας, μέσα, γιὰ νὰ καλλιεργήσωμε τὰ παιδιὰ ἐθ.οπρεπῶς, ἑλληνοπρεπῶς, χριστιανικῶς, κοινωνικῶς, πνευματικῶς, πρακτικῶς.

Παρά ταῦτα, οἱ ὀλίγιστοι ἐνθερμοὶ θιασιῶτες τοῦ στείρου ἐμπειρισμοῦ, ἀποτελοῦν σήμερα, τοὺς γνωστοὺς τοξότες, ποὺ βάλλουν ἐναντίον κάθε παιδαγωγικῆς κινήσεως, ὅτι δὲν ἔνοιωσαν ποτὲ τὴν ἀνάγκη ὑπάρξεως ὀργανωμένης Ἐπιστήμης· γιὰ μιὰ «ἐπὶ μέτρῳ» καρποφόρο καὶ ἐπιστημονικὴ ἀγωγή.

Αὐτὸ τὰ βλέπει ὁ διδάσκαλος, ποὺ σὲ πλεῖστες περιπτώσεις τοῦ πνεύματος (συγγραφικῇ δρᾶσις, λαογραφικὲς ἐριυνες, διαλέξεις κ.λ.π.) ἄλλα καὶ σὲ πολλὰ ἔργα, ἐθνικὰ καὶ κοινωνικά (κατοστολὴ τοῦ συμμοριτοπολέμου, συμμετοχὴ τὴν σὲ ἔργα κοινῆς ὠφελείας, προσφορά πολλῶν ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς κυρίως καθηκόντων του) ἔχει ὑποσκελίσαι πολλοὺς ἄλλων κλάδων ἐπιστήμονες, τὰ βλέπει ἐκπλησσεῖται καὶ διερωτᾶται! Ἀντιμετωπίζει ἔτσι, μιὰ ἀντινομία ἀκόμη. Ἐνῶ δηλαδή, πιστεύουμε ἐπίσημα στὴν ἀνάγκη ὑπάρξεως μιᾶς ἀρτίως ὀργανομένης ἐκπαιδεύσεως, ἐγκολπούμεθα ἐπίσημα τὴν παιδαγωγικὴ κίνησι τῆς Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, ἀνεπίσημα τὴν ὑποδυλίζουσι καὶ τὴν εἰρωνεύονται οἱ ὀλίγιστοι «τοξότες»!

Ἀγάλλεται ὁμῶς ὁ διδάσκαλος, δταν βλέπῃ τελευταία, ὅτι οἱ γνωστοὶ διὰ τὴν δραστηριότητά τους ἰθύνοντες τῆς Χώρας μας, ἀδιαφοροῦντες γιὰ τοὺς στείρους κραυγισμοὺς καὶ τίς ἐν «κρυπτῷ καὶ παραβύσιῳ» τεκταινόμενες

ὁποδεῖξεις τῶν γνωστῶν τοξοτῶν, ἐξήγγειλαν μαζὴ μετὰ ἄλλα μέτρα ἀναδιοργανώσεως τῆς Παιδείας, καὶ τὴν ἱδρύσι Παιδαγωγικῆς Σχολῆς. Πρόκειται, ὡς ἄλλα ἔργα μεγαλόπνοα ποὺ ἔκαναν στοὺς τομεῖς τῆς Τεχνικῆς, περὶ γεγονότος ἱστορικῆς σημασίας, ποὺ θὰ σημάνη τὴν ἀπαρχὴν ἐξελίξεως τῆς Παιδαγωγικῆς στὴ Χώρα μας. Καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι πολὺ ἐνωρὶς ἀκόμα νὰ προδικάσωμε τὴν ἀποτελεσματικότητά της, ὑπερθεματίζουμε νὰ ἱδρυθῇ ἀνεξάρτητο Ἀνώτατο Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτοῦτον κι ἀντὶ νὰ πηγαίνωμε ἐμεῖς σὲ ξένα Πανεπιστήμια γιὰ τὴ σπουδὴ τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ νὰ ὑποβάλλεται τὸ Κράτος μας σὲ τόσες δαπάνες γιὰ τοὺς ὑποτρόφους, νὰ ἐρχῶνται σὲ μᾶς, στὴν πατρίδα μας οἱ ξένοι! Δὲν δηλοῖ αὐτὸ σωβινισμὸς. Δηλοῖ, ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια κύριοι ἀντιτιθέμενοι! Εἴμαστε ὡς τὸ κόκκαλο Ἑλληνολάτρες, κι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ποὺ μᾶς κάνει νὰ λυποῦμαστε γιὰ σᾶς, γιὰ τίς διαμαρτυρίες σας, γιὰ τίς κακὲς προθέσεις σας!!!

Πρέπει σύντομα ἡ Χώρα μας, νὰ ἀποκτήσῃ Ἐπιστὴμὴ Παιδαγωγικῆς.

Θίξαμε στὸ ἄρθρο μας, τοῦτο, ζητήματα εἰπωμένα ἔτσι ἢ ἄλλοιῶς ἀπὸ πολλοὺς, πολλὰς φορές. Ἐν τούτοις, διότι ἀγαπήσαμε ἰδεαλιστικὰ τὸ λειτουργήμα μας καὶ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν πρωτοπορεία τῆς φυλῆς μας, διεγράψαμε τὸν σοβαρὸ κίνδυνον ποὺ ἀπειλεῖ νὰ διαταράξῃ τὴν ἀποστολικὴ ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνου διδασκάλου, κίνδυνος ποὺ θρέφεται τὰ μέγιστα, ἀπὸ τὴ βίωση τῶν παραπάνω ἀντινομιῶν ποὺ ἀναπτύξαμε.

Εἶναι καιρὸς ὁ πρωτεργάτης τοῦ ἔθνους, ποὺ λέγεται διδάσκαλος, νὰ ἀνέλθῃ ἠθικὰ καὶ ὕλικά — διότι θέλει καὶ νὰ ζήσῃ — γιὰ νὰ κρατᾷ πάντα ψηλὰ τὴ σημαία τῶν Ἰδανικῶν μας.

Ὅσοι οἱ «πεφορτισμένοι» μετὰ τὸ καθῆκον αὐτό, ἂς τὸ πράξουν ἀπόλυτα. Διότι, πιδ γνήσιο, πιδ ἐπιτακτικὸ Ἐθνικὸ χρέος γι' αὐτοὺς, δὲν ὑπάρχει.

Ἡ συντηρητικὴ καὶ καταναγκαστικὴ ἀγωγή ἀδυνατεῖ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀναγκαίαν ἀνόρθωσιν· τὴν κάνει μάλιστα ὄλο καὶ πιδ δύσκολη. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνώμαλη καὶ παθολογικὴ.

(Robert Dottrens)

1. ΣΗΜ. — Οἱ κ. κ. Παλαιολόγος, Τσίριμπας, Καραχρίστος, Καλλιάρης, Ἀντιώπουλος, Σούβλας, Ἰσηγόνης, Μελανιτῆς, Παγιατάκης, Σκαλισιᾶνος, Κοροντζῆς, Παπανοῦτσος, Μωραΐτης, Γουβρασέας κ. ἄ.

ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΙΣ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΚΩΝ. Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐνότης. Καταληκτική ὀρθογραφία τῶν τριτοκλίτων οὐδετέρων οὐσιαστικῶν εἰς -ος.

Η ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Ἐγένετο τὴν 12ην Ἰανουαρίου 1957, ὥραν 4.50' μ.μ.

Δοκιμασθέντες εἶναι οἱ μαθηταὶ τῆς ΣΤ' τάξεως σχολικοῦ ἔτους 1956—57 τοῦ 10ου Δημ. Σχολείου Πειραιῶς Α' Περιφερείας.

Τὸ κριτήριον ἔχει οὕτω: τὸ θέρος—τὰ ἄνθη—τῷ πλάτει—τὸ ράμφος—τῷ βέλει—τὰ χεῖλη—τοῖς ὄρεσι—τῶν κρατῶν—τοῖς κτήνεσι—τῷ ὕψει—τῶν ξιφῶν—τὰ δάσκη—τοῖς ἔθνεσι—τὸ ρύγχος.

Τὰ ζητούμενα τοῦ κριτηρίου εἶναι ἀνὰ τρία δι' ἑκάστην πτώσιν ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, πλὴν τῶν πτώσεων Γενικῆς, Αἰτιατικῆς καὶ Κλητικῆς τοῦ ἑνικοῦ καὶ Αἰτιατικῆς καὶ Κλητικῆς τοῦ πληθυντικοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀποτελοῦν ὀρθογραφικὴν περιπτώσιν, ἥτοι ἐν συνόλῳ ζητούμενα 15.

Ἡ παροχὴ τοῦ κριτηρίου ἐγένετο καθ' ὑπαγὸν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δοκιμασίας εἰς ἀριθμὸν γενωμένων σφαλμάτων ἐπὶ τῆς καταλήξεως τοῦ οὐσιαστικοῦ κατὰ πτώσιν παρουσιάζουν μετὰ πάσης ἀκριβείας οἱ κατωτέρω πίνακες Α', διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ Β', διὰ τὰς μαθητρίδας.

ΠΙΝΑΞ Α'

ΜΑΘΗΤΑΙ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	Σύν.
Ὅν. Ἐνικ.			1																1	1				1							4
Δοτ. >			3	3	3		3	2	3	3		2		1	3	3	2	1	3	2	2			2	2	3	1	3	3	3	58
Ὅν. Πληθ.					1		1												1	2			1							1	7
Γεν. >			1				1								1			1	3				1						3		11
Δοτ. >			2	2	3	3				2		1		2				3	3	2	3		2	3					1	3	34
Σύνολον	—	2	7	6	7	0	5	2	3	5	0	3	0	1	5	4	2	1	9	9	6	4	0	7	5	3	1	3	7	7	113

ΠΙΝΑΞ Β'

ΜΑΘΗΤΡΙΔΕΣ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	Σύν.
Ὅν. Ἐνικ.																		1						1
Δοτ. >			3	3	3			3	2	2			3			1	1		3	2				27
Ὅν. Πληθ.			2	1	1			1	1				3							2				11
Γεν. >			1	1				1					1				3							7
Δοτ. >				2		1			3	2								2	3					18
Σύνολον	0	3	6	7	1	1	—	3	7	3	2	1	7	0	0	1	5	2	6	4	—	—	—	59

Η ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΟΣΕΩΣ

Ἡ βαθμολόγησις τῆς ἐπιδόσεως γίνεται διὰ τῆς κλίμακος 0—100.

Ὁ τύπος εὐρέσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιδόσεως ἐπὶ κλίμακος αὐτῆς εἶναι: $E = \frac{Z - \Sigma}{Z} \cdot 100$, ὅπου E = ἐπιδόσεως βαθμὸς, Z = ζητούμενα καὶ Σ = σφάλματα.

Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς δεικνυομένης ἐπιδόσεως μετὰ τῶν βαθμῶν τῆς κλίμακος αὐτῆς γίνεται ὡς ἀκολουθῶς: 1—40 μετρία, 41—70 καλή, 71—90 λίαν καλή, 91—100 ἀρίστη.

Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Βαθμὸς. Κατὰ τοὺς ἄνω πίνακας οἱ δοκιμασθέντες εἶναι ἀρρενες 29+19 θήλεις, ἐν συνόλῳ 48 μαθηταί.

Τὰ ζητούμενα δι' ἑκαστον μαθητὴν ἐπὶ ὅλων τῶν πτώσεων τοῦ οὐσιαστικοῦ εἶναι 15, ἐπομένως

δι' ὅλην τὴν τάξιν τὰ ζητούμενα εἶναι $15 \times 48 = 720$.

Συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδίους πίνακας τὰ γενόμενα σφάλματα ὑπὸ τῆς τάξεως εἶναι ὑπὸ ἀρρένων $114 + 59$ ὑπὸ θηλέων, εἶναι ἐν συνόλῳ 173.

Μὲ τὰ ἀριθμητικὰ αὐτὰ δεδομένα εὐρίσκεται διὰ τοῦ τύπου, ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως εἶναι ὁ κάτωθι:

τάξιν, ἥτοι μαθητῶν	ζητούμενα κριτηρίου	σύνολον ζητούμενων	σφάλματα	βαθμὸς ἐπιδόσεως
48	$\times 15$	720	173	$\frac{720 - 173}{720} \times 100 = 76$

Χαρακτηρισμός. Ἡ ἐπίδοσις αὐτῇ, δεικνυομένη μετὰ τῶν βαθμῶν 71—90, χαρακτηρίζεται λίαν καλή.

Ὁμοίως εὐρίσκεται ἡ ἐπίδοσις τῆς τάξεως κατὰ φύλον.

Ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἀρρένων μαθητῶν τῆς τάξεως τὰ ζητούμενα εἶναι $15 \times 29 = 435$ καὶ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν θηλέων $15 \times 19 = 285$.

Τὰ γενόμενα σφάλματα ὑπὸ τῶν ἀρρένων εἶναι 114 καὶ ὑπὸ τῶν θηλέων 59.

Μὲ τὰ ἀριθμητικὰ αὐτὰ δεδομένα εὐρίσκεται διὰ τοῦ τύπου, ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως κατὰ φύλον εἶναι ὡς κάτωθι :

μαθητῶν	ζητούμενα κρίτηριον	σύνολον ζητουμένων	σφάλματα	βαθμὸς ἐπιδόσεως
ἄρρ. 29	$\times 15$	285	114	$\frac{435-114}{435} \times 100 = 74$
θήλ. 19	$\times 15$	285	59	$\frac{285-59}{285} \times 100 = 79$

Ἡ ἐπίδοσις αὐτῇ τῆς τάξεως κατὰ φύλον δεικνυμένη μεταξὺ τῶν βαθμῶν 71—90, χαρακτηρίζεται : ἀρρένων λίαν καλή, θηλέων λίαν καλή.

Η ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΒΑΘΜΟΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΑΥΤΗΣ

Ἐκαστον δεδομένον μετρήσεως ἱκανότητος εἰς εἰδικὴν μάθησιν ἀπὸ μὲν τῆς πλευρᾶς τοῦ μαθητοῦ δεικνύει τὸν βαθμὸν ἐπιδόσεως αὐτοῦ εἰς τὴν εἰδικὴν μάθησιν, ἀπὸ δὲ τῆς πλευρᾶς τῆς διδασκαλίας ἐμφανίζει τὸν βαθμὸν ἀποδόσεως αὐτοῦ εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν μάθησιν (').

Ἐπομένως ὁ βαθμὸς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως εἰς τὴν προκειμένην εἰδίτητα εἰδικῆς μαθήσεως εἶναι καὶ βαθμὸς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας τῆς ἐνότητος αὐτῆς ἐπὶ τῆς τάξεως. Ἦτοι ὁ βαθμὸς ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας ἐπὶ τῆς τάξεως εἶναι 76, κατὰ φύλον δέ, ἐπὶ τῶν ἀρρένων 74 καὶ ἐπὶ τῶν θηλέων 79.

Ἡ ἀπόδοσις αὐτῇ, ὅση καὶ ἡ ἐπίδοσις, χαρακτηρίζεται ὁμοίως ὡς ἡ ἐπίδοσις, ἦτοι τάξεως καὶ ἀρρένων καὶ θηλέων λίαν καλή.

Η ΕΠΙΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΙΝ ΤΟΥ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ

Βαθμὸς. Τὰ ζητούμενα δι' ἕκαστον μαθητὴν κατὰ πτώσιν εἶναι 3. Ἐπομένως τὸ σύνολον τῶν ζητουμένων διὰ τοὺς ἀρρένας μαθητὰς εἶναι $3 \times 29 = 87$, διὰ τοὺς θήλεις $3 \times 19 = 57$ καὶ δὲ τὸ σύνολον τῶν μαθητῶν, ἦτοι διὰ τὴν τάξιν $3 \times 48 = 144$.

Συμφώνως πρὸς τοὺς ἄνω πίνακας τὰ γενόμενα σφάλματα κατὰ πτώσιν εἶναι ὡς κάτωθι :

μαθητῶν	πτώσεις ἐνικοῦ		πτώσεις πληθυντικοῦ		
	Ὀν.	Δοτ.	Ὀν.	Γεν.	Δοτ.
ἀρρένων	4	58	7	11	34
θηλέων	1	27	11	7	13
τάξεως	5	85	18	18	47

Μὲ τὰ ἄνω δεδομένα ζητουμένων καὶ σφαλμάτων εὐρίσκεται διὰ τοῦ τύπου, ὅτι ὁ βαθμὸς ἐπιδόσεως ὡς καὶ ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας κατὰ πτώσιν τοῦ οὐσιαστικοῦ εἶναι ὡς κάτωθι :

μαθητῶν	πτώσεις ἐνικοῦ		πτώσεις πληθυντικοῦ		
	Ὀν.	Δοτ.	Ὀν.	Γεν.	Δοτ.
ἀρρένων	95	33	92	87	61
θηλέων	98	53	81	88	77
τάξεως	97	41	87	87	67

Χαρακτηρισμός. Ἡ ἄνω ἐπίδοσις ὡς καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς διδασκαλίας κατὰ πτώσιν χαρακτηρίζονται ὡς ἀκολούθως :

μαθητῶν	πτώσεις ἐνικοῦ		πτώσεις πληθυντικοῦ		
	Ὀν.	Δοτ.	Ὀν.	Γεν.	Δοτ.
ἀρρένων	ἀρίστη	μετρία	ἀρίστη	λίαν καλή	καλή
θηλέων	ἀρίστη	καλή	λίαν καλή	λίαν καλή	καλή
τάξεως	ἀρίστη	καλή	λίαν καλή	λίαν καλή	καλή.

Σήμερα ἡ ἀλήθεια ἐκφράζεται καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐπιστήμης· αὐτοὶ εἶναι οἱ πρὸ μεγάλοι ποιηταί.

(Ρομέν Ρολλάν)

1. Βλ. ἰδίου «Ἀντικειμενικὴ μέτρησις ἐπιδόσεως μαθητοῦ καὶ τάξεως εἰς εἰδικὴν μάθησιν ὡς καὶ ἀποδόσεως τῆς διδασκαλίας εἰς αὐτήν». Ἐπ. Βῆμα τευχος 1—2 Σεπτ.—Ὀκτ. 1957. Δελτίου Ἐν. Ἐπιθ. τῶν φ. 22 Ἰαν. 1958.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

ΚΑΙ ΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὁ Ἰ. Καποδίστριας συστήσας τὴν φιλόμουσον Ἑταιρείαν ἐν Βιέννῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου 1814—1815 ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν πτωχῶν Ἑλλήνων νέων πρὸς μόρφωσιν εἰς ξένας σχολὰς καὶ Πανεπιστήμια ὡς καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Γυμνασίου τοῦ Πηλίου ὁροῦς, διὰ τὸ ὅποιον ἐνδιαφέρετο ἀμέσως ὁ ἀρχιμεινδρίτης Ἀνθίμος Γαζής, φίλος στενὸς τοῦ Καποδιστρίου καὶ ὡς καταγόμενος ἐκ τοῦ Πηλίου.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐνίσχυσεως ἢ συστάσεως σχολείων ἐζητούντο βοηθήματα παρὰ τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας διὰ σκοποὺς ξένους πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν. Τοῦτο δὲν διέλαθε τὴν ὀφείαν ἀντίληψιν τοῦ Καποδιστρίου, ὅστις ἤρχισε νὰ δυσφορῇ διὰ τὴν νοθεύαν τῶν σκοπῶν τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας καὶ δὲν παρέλειπεν εὐκαιρίας νὰ διδῇ τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν πού θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῇ ἡ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ. Καὶ μία τοιαύτη εὐκαιρία παρουσιάσθη τὸ 1820.

**

Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης μετ' ἐπιστολὴν τοῦ τῆς 1 Αὐγούστου 1819 ἀπέστειλε τὸν ἐμπιστόν του Κυριᾶκον Καμαρηνὸν πρὸς τὸν Ἰ. Καποδίστριαν εἰς Πετρούπολιν ζητῶν ἐνίσχυσιν διὰ τὴν ἔδρυσιν Γυμνασίου εἰς Μάνην.

Ὁ Καποδίστριας ἐδέχθη φιλοφρόνως τὸν Καμαρηνὸν ἀνέγνωσε τὰς ἐπιστολάς του Μαυρομιχάλη, διὰ τῶν ὁποίων περιέγραφε τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῆς πατρίδος ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν καὶ τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, τὸ ὅποιον ἐκάλυπτε αὐτὴν, ἀπηύθυνε δὲ ἐκκλησίαν πρὸς τὸν Τάρον, ὅπως παράσχῃ εἰς αὐτὸν τὰ ἀναγκαῖα χρηματικὰ μέτρα πρὸς ἔδρυσιν προκαταρκτικῆς σχολῆς ἐν Μάνῃ, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐγένοντο ἤδη πλείστα ἄλλα ἐνέργειαι.

Ὁ Καποδίστριας καίτοι διέβλεπε κάτωθεν τῆς ὁργανώσεως τῆς σχολῆς ἄλλου βαθυτέρου σκοποῦς, ὑπερῆσπισε τὸ αἶτημα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Μανιατῶν παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι καὶ ἐπέτυχε θετικὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν χρηματικὴν παροχὴν. (Ἐλ. Κούκου, Καποδίστριας καὶ Πικιδας).

Ὁ Καμαρηνὸς—γράφει ὁ Καποδίστριας εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του—ἀπεστάλη ταχέως εἰς τὰ ἴδια μετ' ἐκνοποιητικῆς ἀπαντήσεως, ἐνεχείρισε δὲ καὶ ἐπιστολὴν εἰς τὸν Καμαρηνὸν διὰ τὸν Πετρόμπεην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδεν ἐξηγήσεις εἰς αὐτὸν ὡς πρὸς τὰς ἀληθεῖς προθέσεις τοῦ Αὐτοκράτορος ἐναντι τῆς Ἑλλάδος, τὰς ὁποίας ἀνέπτυξε καὶ προφορικῶς εἰς τὸν Καμαρηνὸν κατὰ τὴν ἀνχώρησίν του.

Ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ σπουδαιότητος ἐπιστολῆς τοῦ Καποδιστρίου πρὸς τὸν Πετρόμπεην παραθέτομεν τὰς σχετικὰς πρὸς τὰς τῆς παιδείας γνώμας αὐτοῦ ὡς ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφερούσας.

Ἡ ἐπιστολὴ φέρει χρονολογίαν 20 Φεβρουαρίου 1820.

Ἀρχικῶς ὁμιλεῖ εἰς αὐτὸν διὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν Ρωσίᾳ φιλειρηνικὸν πνεῦμα καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιθυμῶν νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν Εὐρώπῃ ἀντιτάσσεται εἰς κάθε ἐνοπλον θίαν ὁποθενδήποτε προερχομένην. Ἐὰν δὲ ἐπιτρέπη καὶ εἰς τὸν ἴδιον νὰ φροντίσῃ διὰ τοὺς Ἕλληνας, νὰ βοηθῇ καὶ ὑποστηρίξῃ τὰ αἰτήματα αὐτῶν, τοῦτο οὐδὲως ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ σχηματίσαι Ρωσικὸν κόμμα ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὅπως μὴ τὸν ἀποστερήσῃ τῆς εὐχαριστήσεως τοῦ νὰ ἐκπληρῶι τιμῶς καὶ εὐσυνήθως τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν γενέθλιον χώραν αὐτοῦ.

«Ἄν λοιπὸν ὑπὸ μόνην τὴν ἐποψιν ταύτην σὰς ὠμίλησαν περὶ τῶν κόπων, τοὺς ὁποίους κατέβαλον καὶ τοὺς ὁποίους καταβάλλω, ὅπως παράσχῃ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἡθικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀγωγῆς εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ εὐρισκομένους συμπατριώτας μου καὶ ἐνθαρρύνω τὴν ἴδρυσιν προκαταρκτικῶν σχολείων ἐν Ἑλλάδι, σὰς εἶπον τὴν ἀλήθειαν οὐδὲν δὲ ἐπιθυμῶ περισσότερον τοῦ νὰ σὰς δώσω τὴν ἀποδείξιν τούτου, συντελῶν εἰς τὰς προσπάθειας, τὰς ὁποίας εὐχαριστεῖσθε νὰ ἀφιερώνετε εἰς τὸ σωτήριον τοῦτο ἔργον. Ἡ Μάνη πλέον ἢ πᾶσα ἄλλη χώρα ἔχει ἀνάγκην τούτου, ἐργαζόμενοι δὲ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πράττετε τοῦτο καὶ νῦν, θὰ ἔχετε ἀναμφιβόλως τὴν δόξαν τῆς ἐπιτυχίας ἐν τούτῳ».

Ἐν συνεχείᾳ καθιστᾷ αὐτὸν προσεκτικὸν καὶ το-νίζει τοὺς κινδύνους εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ἐποίαν θὰ συνέδεε τὴν ἔδρυσιν τοῦ σχολείου μετ' ἄλλων σκοπῶν καὶ ἰδίως ἀν' μετεχειρίζετο αὐτὸ ὡς πρόσχημα διὰ νὰ ἀποκρύψῃ ἐνοπλον ἐξέγερσιν.

«Ἄν τὰ σχολεῖα ἀκμάζουσιν ἐν πολλαῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο προέρχεται, διότι ταῦτα εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι διὰ τοῦτον μόνον τὸν λόγον τὰ σέβεται ἡ Πύλη. Τὴν ἡμέραν ὅμως, καθ' ἣν ἡ Πύλη ὑποπευθῇ ὅτι τὰ ἱδρύματα ταῦτα δύνανται νὰ καταστῶσιν ἐστὶν ἐπαναστάσεως καὶ ἀνατροπῆς, θὰ τὰ καταστρέψῃ καὶ οὐδὲν κώλυμα θὰ δυνηθῇ πλέον νὰ ἀναστείλῃ τὰς καταδιώξεις...

Ἰδρύνοντες λοιπὸν τὴν Σχολὴν ὑμῶν ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅσας τὰς σκέψεις τούτας. Ἐξορτήσατε τὴν Σχολὴν ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου. Ἀποκτήσατε καλοὺς διδασκάλους, οἱ ὅποιοι νὰ διδάσκωσιν τὴν Ἑθνικὴν γλῶσσαν, τὰ θρησκευτικά, τὰ στοιχεῖα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ὁ κ. Περραιβὸς εἶναι λίαν ἀξιοσύστατος. Τὸν εἶδα ἐκπληροῦντα τὰ καθήκοντα τοῦ διδασκάλου ἐν ταῖς δημοσίαις

ΣΗΜΕΡΟΝ ΚΡΕΜΑΤΑΙ...

ΝΙΚ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΜΟΓΙΑΝΝΗ
 Δημοδιδασκάλου Περιφέρειας Ίσων

Τὸ μεθυστικὸ ἄρωμα τῆς ἀνοίξεως δυναμώ-
 νει τώρα μὲ μιαν ἄλλη μοσχοβολιά.

Οὐράνια . . . , θεϊκὴ μοσχοβολιά, ἀπ' τὰ ἀρώ-
 ματα ποὺ ἀγόρασαν οἱ Μυροφόρες γιὰ τ' ἄχραν-
 τον τοῦ Σωτῆρος σῶμα

Ἀφίνομε γιὰ λίγο τὴν σκέψι μας νὰ φέρη
 στὸ νοῦ τὴν μορφήν Ἐκείνου ποὺ «σήμερον κρε-
 μάται . . . ».

Γιὰ λίγο ἀφοσιωνόμαστε στὸ Ναζωραῖο. Μὲ
 πόση καρτερία δέχεται τὸ μαρτύριον ! Τὸ δέχε-
 ται, ὦ θεία Δύναμις, χωρὶς κανένα μῖσος. Ἡ
 ψυχὴ του εἶναι ἀφοσιωμένη σ' ἐμᾶς. Ἀλλ' ἡ
 ψυχὴ τῶν κακουργῶν εἶναι τόσον βλοσυρή. Κοι-
 τάζουν, ἐνῶ ὁ λαὸς — τί πλάνη —, μαινεται
 «ἄρον ἄρον σταύρωσον . . . » νὰ τὸν κρεουργή-
 σουν, κι' Ἐκεῖνος δὲν δειλιάζει. Δὲν δείχνει
 καμμιὰ κακία !

Δείχνει οἶκτο στὸν δικό μας οἶκτο. Δείχνει
 καλωσύνη, μεγαλοψυχία. Τοῦτο βγαίνει ἀπ' τὰ
 βάθη τῆς ψυχῆς Του

Πάτερ ἄφες αὐτοῖς . . .

Ἀνατριχιάζει κανεὶς καὶ αἰσθάνεται μέσα

σχολαῖς Κερκύρας, δὲν ὑπολείπεται δὲ νὰ ἐπι-
 θυμήσῃ τις οὐδὲν πλέον.

Ἄν ἄνθρωποι χρηστοὶ συνεισέφερον χρήμα-
 τα πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ὠφελίμων σπουδῶν
 ἐν Ἑλλάδι, ἂν συνέστησαν τὴν Ἑταιρείαν τῶν
 Φιλομούσων, οὐδέποτε προϋτίθεντο οὗτοι νὰ ἰ-
 δρῶσιν μυστικὴν Ἑταιρείαν, σκοπὸς τῆς ὁ-
 ποίας νὰ εἶναι ἡ ἀνατροπὴ τῆς ὑφισταμένης ἐν
 Ἀνατολῇ τάξεως τῶν πραγμάτων. Ὅλως τοῦ-
 ναντίον. Παρέσχον οὗτοι καὶ παρέχουν βοηθή-
 ματά τινα, ὅπως βελτιώσουν αὐτὴν τούτην τὴν
 τάξιν τῶν πραγμάτων βελτιοῦντες διὰ τῆς Παι-
 δείας τὸν ἠθικὸν χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων».

Κατόπιν συνιστᾷ διὰ μακρῶν τὴν ἀνάθεσιν τῆς
 ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν
 καὶ τελειώνει :

«Ὁ Καμαρηνὸς θὰ συλλέξῃ ἐντοῦθα ἐρά-
 νους διὰ τὴν Σχολὴν Ὑμῶν. Ἐλπίζω δτι θὰ δυ-
 νηθῇτε νὰ ἰδρῶσετε αὐτὴν καὶ δτι αὕτη θὰ εὐ-
 δοκιμήσῃ θὰ συντελέσῃ προθύμως εἰς τοῦτο.
 Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ἰδρύματα ταῦτα δὲν δύνανται
 νὰ φθάσουν διὰ μιᾶς εἰς τὴν πλήρη αὐτῶν ἀνά-
 πtyξιν, διὰ τοῦτο τὰ τακτικὰ βοηθήματα δύ-
 νανται νὰ σὲς εἶναι ὠφελιμώτερα.

Πρὸς τοῦτο χαίρω νὰ παράσχω τὸ μέσον ὅ-
 πως διὰ τῆς ἀσφαλοῦς ὁδοῦ τῆς ἐν Κωνσταντι-
 νουπόλει Ρωσικῆς Πρεσβείας μὲ εἰδοποιεῖτε
 περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν φροντίδων ὑμῶν
 θὰ μοὶ εἶναι πάντοτε εὐχάριστον νὰ συνενώνω
 εἰς αὐτὰς τὰς ἰδίας μου φροντίδας.

Σὰς τὸ ἐπαναλαμβάνω ὅμως, δτι τοῦτο θὰ

τοῦ τὴν θείαν δύναμι Του.

Ποῖος νοῦς μπορεῖ νὰ βαστάξῃ μὲ τόση καρ-
 τερία καὶ ποιά ἀνθρώπινη ψυχὴ μπορεῖ ν' ἀν-
 θέξῃ στίς μαχαίριές τῶν Ἰουδαίων ; Ὅμως ὁ
 Ναζωραῖος ὑπομένει τὸ μαρτύριον ὡς πρόβα-
 τον ποὺ ἐπὶ σφαγὴν ἀγεται . . . ». Τὸ ὑπομένει
 γιὰ νὰ φανῇ ἀντάξιός τοῦ Πατρικοῦ θελήματος.
 Τὸ ὑπομένει γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Γιὰ ν'
 ἀποδείξῃ τὴν ἀγάπην Του.

Μεγάλῃ ἡ θυσία Του ! Ὑπέροχον τὸ ἔργον
 Του, ποὺ σήμερον σφραγίζεται μὲ τὸ « . . . διὰ
 Σταυροῦ . . . » μαρτύριόν Του. Ἀτενίζοντας
 πρὸς τὸν Σταυρὸν βλέπομε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀν-
 θρώπου νὰ μαρτυρῇ, γιὰ μᾶς. Ἄς σπεύσωμε νὰ
 ζητήσωμε συγχώρησι. Λίγο ὥς παραμερίσωμε
 ἀπ' τὰ ἐγκώσμια διὰ νὰ κοσμήσωμε ἀπ' τὴν με-
 γάλῃ Του καλωσύνη τὴν ψυχὴ μας. Ἄς τὴν ἀ-
 φίσωμε νὰ πονέσῃ στὸν πόνο Του, γιατί ὁ πό-
 νος ἐξουλώνει καὶ μετατρέπει ἁμαρτωλὰ αἰσθή-
 ματα. Ἐτσι θὰ ζήσωμε τὸ Θεῖον Δράμα ποὺ

γίνῃ μόνον ἐπὶ τῷ ὄρω δτι ἡ Σχολὴ ὑμῶν σκο-
 πὸν οὐτῆς θὰ ἔχῃ τὴν θρησκευτικὴν καὶ φιλο-
 λογικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νεορῶν ὑμῶν Σπαρτι-
 ατῶν καὶ δτι αὕτη θὰ εὐρίσκεται ἐπομένως ὑπὸ
 τὴν προστασίαν τοῦ Πατριάρχου Κων/λεως».

Ἀλλ' ὁ Κυρ. Καμαρηνὸς δὲν ἐπανέλθεν εἰς τὴν
 Μίνην. Κοῦφος καὶ ἐγώσθης διαποτισμένος δὲ καὶ
 ἀπὸ τὰς συκοφαντικὰς διαβολὰς τοῦ Θ. Νέγρη, πρὸς
 τοὺς κερυφαίους φιλικοὺς μόλις ἀπεμακρύνθη ἐκ Ρω-
 σίας ἤρchiσε σφοδρὸν κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Ὑψη-
 λάντου καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ συμμρφωθῇ πρὸς
 τὰς συστάσεις καὶ τὸ ὕψιστον Ἐθνικὸν Συμφέρον, διε-
 τάχθη ἡ δολοφονία του ὑπὸ τῶν Φιλικῶν Εὐμορφο-
 πούλου, Σφαέλου καὶ Καραβιδά.

Καὶ μόλις στὰ 1824 ὁ Καποδίστριας ἐπληροφο-
 ρήθη τὴν δολοφονίαν τοῦ Καμαρηνοῦ καὶ ἐκείνην τοῦ
 Γαλάτη. Καὶ σχετικῶς γράφει εἰς τὴν αὐτοβιογρα-
 φίαν του :

«Ὅτε τὸ 1824 ἔμαθον τὰ θλιβερά ταῦτα γε-
 γονότα, ἅτινα ἦσαν συνέπεια θέσεως ἀπελπι-
 στικῆς, ἔσχον εὐκαιρίαν νὰ πεισθῶ δτι ἡ γενο-
 μένη ἐν Βιέννῃ τὸ 1815 συλλογὴ συνδρομητῶν
 ὑπῆρξε μίᾳ τῶν τυχαίων ἀφορμῶν τοῦ σχημα-
 τισμοῦ τῆς μυστικῆς ὁργανώσεως ἧτις ἐκαλεῖτο
 Ἑταιρεία. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς προσεῖλκυνον πλῆθος
 προσκλύτων βεβαιοῦντες αὐτοὺς δτι ἡ ἐν Βιέν-
 νῃ ἐγκαινισθεῖσα συλλογὴ συνδρομητῶν ὑπὲρ
 ἰδρυμάτων δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, σκοπὸν εἶχε
 τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος μέσῳ μυστι-
 κῆς Ἑταιρείας καὶ δτι ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρω-
 σίας ἐνέκρινε καὶ ἐνεθάρρυνε τὸ ἔργον τοῦτο».

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΕΛΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ (Μία Δασκάλα του Γένους).

Μία εξαιρετική πνευματική γυναίκα που έχει προσφέρει πολλά στα ελληνικά γράμματα, η εκλεκτή ποιήτρια και πεζογράφος κ. Βαρβάρα—Θεοδωροπούλου—Λειβαδά, με μία στοχαστική βιογραφική μελέτη της που κυκλοφόρησε τελευταία με τον παραπάνω τίτλο, κάνει ένα πνευματικό μνημόσυνο, το ευγενικότερο και το καλλίτερο που μπορούσε να γίνει, για τη μεγάλη μορφή της 'Ελένης Γεωργίου Μπουκουβάλα, της ελληνίδος παιδαγωγού και αγωνίστριας με την πλούσια εκπαιδευτική και εθνική δράση.

Η 'Ελένη Μπουκουβάλα, όταν τέλειωσε το 'Αρσάκειο των 'Αθηνών παρηκολούθησε στο Γαλλικό Πανεπιστήμιο της Σορβόνης ανώτερα παιδαγωγικά μαθήματα και όλα τα ψυχολογικά συστήματα και γυρίζοντας διαπίστωσε στο 1893 Διευθύντρια του ανώτερου Παρθενιαγωγείου στον Πειραιά, για να διευθύνει ύστερα από τρία χρόνια το ανώτερο πνευματικό γυναικείο κέντρο το 'Αρσάκειο των 'Αθηνών. Η φήμη της ως παιδαγωγού έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον του εκπαιδευτικού κόσμου και ύστερα από εισήγηση των προϊσταμένων της διορίζεται αργότερα η πρώτη ελληνίδα Γενική Επιθεωρήτρια των Δημοτικών Σχολείων του Κράτους, για να μεταγγίσει όλο το πνεύμα της και την ψυχή της στην εκπαίδευση και να υπηρετήσει με ζήλο και άφωσέωση την κοινωνία και το 'Εθνος.

Η Μπουκουβάλα εφήρμοσε δικό της πρόγραμμα, ένα πρόγραμμα που στηριζόταν στις νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις που είχε διδαχθεί στα ξένα πανεπιστήμια με βάση την αγάπη και τη στοργή στο παιδί, σε έποχή που ήταν αντιψυχολογικές και αντικοινωνικές οι βάσεις του εκπαιδευτικού συστήματος, μεταδίνοντας κατασταλαγμένες γνώσεις στα παιδιά, για να' αποκτήσουν συνείδηση βαθιά και καλό χαρακτήρα. Ο πατριωτικός ένθυσιασμός της όμως ήταν τόσο μεγάλος καθώς και η αγάπη της για την 'Ελλάδα, ώστε να την παρακινήσει να αναλάβει για λόγους καθαρά εθνικούς τη διεύθυνση του 'Ελληνικού Παρθενιαγωγείου Θεσσαλονίκης στο 1900, όταν δηλαδή η Θεσσαλονίκη στέναζε από το ζυγό της δουλείας και αποτελούσε κέντρο δράσεως των ξένων προπαγανδών. Εκεί έμεινε αλησμόνητη από όλους η μεγάλη εθνική της δράση και ανεκτίμητες υπήρξαν οι υπηρεσίες που πρόσφερε στους Έλληνες, μαζί με το μορφωτικό έργο της, που συνεχίστηκε ως την απελευθέρωση της Μακεδονικής πρωτεύουσας. Για να αναλάβει αργότερα πάλι τη διεύθυνση και την αναδιοργάνωση της 'Αμπετίου Σχολής του Καΐρου, μαζί με τον άντρα της εκπαιδευτικό κι αυτών, ύστερα από κάλεσμα της εκεί παροικίας μας.

Η μορφή της θα παραμείνει πάντα σύμβολο και φωτεινό παράδειγμα σε όλους, γιατί έτιμησε το επάγγελμά της που το είχε κάμη απόστολή και λειτουργήμα, κι έμεινε σ' όλη της τη ζωή αγνή, αδόλη για να δοθεί όλο ψυχή στα ιδανικά της.

Δντ. Καναδάκης

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ, Χάρη Σακελλαρίου.

Μία σημαντική συμβολή στο έργο του δασκάλου, για τη ψυχική διάγνωση του παιδιού, προσφέρει ο συνάδ. Χάρης Σακελλαρίου στο βιβλίο του «Βιολογική Χαρακτηρολογία και 'Αγωγή».

φέρνει την λύτρωσι στις τήσες αδυναμίες. Οι ανθρώπινες αδυναμίες θα οβύσουν όπως ξεβύσε και των κακούργων η πλάνη.

"Ας γίνουμε μέτοχοι στον πόνον 'Εκείνου που «... σήμερον κρεμάται επί ξόλου» για μας... τους ενόχους, και που σήμερον... μαρτυρεί επί του Σταυρού.

Είναι γνωστό πως ο δάσκαλος για να πετύχει στην ανθρωποπλαστική του απόστολή οφείλει πρώτα να προβεί σε μία έπιμελημένη ψυχική ανατομία του παιδιού, να ανακαλύψει τα κύρια συστατικά της ψυχικής του δομής κι από εκεί και πέρα να προχωρήσει στο ψυχοπλαστικό του έργο.

Η ψυχολογία του βάθους ως εφαρμοσμένη ψυχολογία βρίσκεται ακόμα στα πρώτα της βήματα και κάθε καινούργιος ψυχολογικός προσανατολισμός θα πρέπει να είναι αξιοπρόσεκτος.

Ο κ. Χ. Σακελλαρίου στο έργο του «Βιολογική Χαρακτηρολογία και 'Αγωγή» μας φέρνει πάνω σε νέες χαρακτηριστικές βάσεις, ξεκινώντας από την πάλη του ατόμου για την επιβίωση, εξετάζοντας την κάπως διαφορετικά, δίνοντας ένα έντελως καινούργιο νόημα στην τάση για επικράτηση της 'Αντιερικής σχολής, προχωρώντας ως τις βαθύτερες ρίζες, τις ανεξερεύνητες της ανθρωπίνης συμπεριφοράς.

Διακρίνει τρεις κυρίους χαρακτηριστικούς τύπους α) τον έπιθετικό β) τον παθητικό και γ) τον άμυντικό. 'Ως φυσική ψυχική διάθεση παραδέχεται την άμυνα ή όποια αποτελεί τη χρυσή τομή ανάμεσα στην έπιθετικότητα και παθητικότητα, γι' αυτό και τον άμυντικό τύπο προβάλλει ως το άρμονικότερο ψυχικό είδος γιατί καταρθώνει ένα συγκερασμό της έπιθετικότητας και παθητικότητας.

Η γνώστη λογοτεχνική ικανότητα του συγγραφέα με τον επίδεξιο χειρισμό της καθαώς δημοτικής γλώσσας, καθιστά το έργο του εύχρηστο και συναρπαστικό.

Στάθης Γεωργίου

«ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ»

Το 'Ινστιτούτον 'Ηπειρωτικών Μελετών έθεσεν εις κυκλοφορίαν μίαν αξιόλογον και εθνικού ενδιαφέροντος εργασίαν, τα «'Ηπειρωτικά Δημοτικά Τραγούδια».

Μας συνεκίνησε και προσήλκυσε ιδιαίτερος το ενδιαφέρον μας ο ογκώδης τόμος των εξακοσίων περίπου σελίδων με τα χίλια ακριβώς δημοτικά τραγούδια, διότι το δημοτικό τραγούδι, γνήσιος έκφραστής της λαϊκής ψυχής, αποτελεί μέγα εθνικόν κεφάλαιον, μίαν θαυμάσιαν και ιερήν πνευματικήν κληρονομίαν του έθνους, μίαν πνευματικήν δημιουργίαν, την όποιαν όχι μόνον έγραψε αυτός ο 'Ισος ο ελληνικός λαός πρώτα με τους αγώνες και το αίμα που έχυσε κατά την ένδοξήν και μακραίωνα Ιστορίκην του πορείαν, αλλά και ένεπνεύσθη και έτραγοΐδησεν ο 'Ιδιος.

Αλλά δεν είναι μόνον η εθνική βράσις και ο έν γένει δημόσιος βίος του ελληνικού λαού, που περιλαμβάνεται μέσα στα άκριτικά τα κλέφτικα, τα Ιστορικά και θρησκευτικά τραγούδια της αξιολόγου ταύτης συλλογής. 'Ολόκληρος ο Ιδιωτικός βίος του ανθρώπου από της παιδικής ηλικίας μέχρι του θανάτου περιλαμβάνεται μέσα εις χωριστά κεφάλαια, με τραγούδια ποικίλα: Νανουρήματα, τής αγάπης, γαμήλια, τής ξενιτειάς, του χάους, μοιρολόγια, σατιρικά, δίστιχα, γυρίσματα κ.τ.λ., τραγούδια γεμάτα λεβεντιά και ύπερηφάνεια, γεμάτα σφόνος, παλμό και ζωή, σαν την όρμητική και άτίθασή ζωή του ελληνικού λαού με τα προτερήματα και μειονεκτήματά του.

Δέν έχει σημασία αν τιτλοφορηται «'Ηπειρωτικά». 'Η Ρούμελη, η Θεσσαλία κι η 'Ηπειρος έχουν, σχεδόν, κοινά δημοτικά τραγούδια, όπως και το Μωριά έχουν κάποια σχέση μ' αυτά. Τα ίδια τραγούδια εις διαφόρους παραλλαγάς τα συναντάμε, εις όλας αυτές τις ελληνικές περιοχάς, όπως και τους τσάμικους χορούς, με τον έλεόθερο και λεβέντικο ρυθμό τους, μολονότι αρχική τους πατρίδα ήταν η 'Ηπειρος. Τα τραγούδια αυτά είναι μία πνευματική κληρονομία του έθνους και ανήκουν στους πνευματικούς θησαυρούς αυτού.

Θά ήτο παράλειψις να μην εξάρωμεν, όλος ιδιαίτερος, την εθνικήν ταύτην προσπάθειαν του 'Ινστιτούτου 'Ηπειρωτικών Μελετών και να εύχηθώμεν όπως συνεχίση δίδοντας παρομοίας εργασίας.

Δημήτριος Σκουλίνης

ERNST AERPLI ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΘΕΡΑΠΕΥ- ΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ. Πρόλογος - Μετάφρα- σις Δουκά Μανδάλου Νευροψυχιάτρου.

Τό ἄρτι ἐκδοθὲν καὶ τεθὲν εἰς κυκλοφορίαν ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἔργον τοῦ Ἑλβετοῦ ψυχολόγου καὶ ψυχοθεραπευτοῦ κατὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ βάθους, μὲ μακρὰν καὶ εὐδόκιμον συγγραφικὴν δρᾶσιν καὶ πρακτικὴν ἐμπειρίαν Ernst Aerpli, συμπληρῶναι ὑπάρχον κενὸν παρ' ἡμῖν δι' ὃ καὶ εἶναι ἀξίος συγχαρητηρίων ὁ μεταφραστὴς αὐτοῦ διακεκριμένος Νευροψυχίατρος κ. Λουκάς Μανδάλος διὰ τὴν ἐπιλογὴν του πρὸς μετάφρασιν καὶ τὴν ἀνευ παρερμηνειῶν καὶ εἰς ὁμαλὴν γλῶσσαν ἀπόδοσιν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας, ὡς καὶ διὰ τὸν περιεκτικὸν καὶ διαφωτιστικὸν πρόλογόν του.

Τὸ ἔργον ἀπευθύνεται εἰς τοὺς ψυχικῶς ἀνησυχῶντες, ἐκείνους τῶν ὁποίων ἔχει διαταραχθῆ ἡ ψυχικὴ ὑγεία, οἵτινες ζητοῦσιν ἀπὸ τὸν δυνάμενον συμβουλὴν καὶ βοήθειαν, πρὸς λύτρωσιν τῶν ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ταραχῆς, ἀνησυχίας καὶ ἀγωνίας τῶν. Ὁ σύμβουλος οὗτος δύναται νὰ εἶναι πᾶς μορφωμένος ἄνθρωπος, ἔχων διαίτησιν καὶ πονῶν τοὺς συνανθρώπους του, ἐπιθυμῶν δὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην βοηθείας. Περαιτέρω καὶ καταλληλότερος ὁ ἱατρός τῆς οἰκογενείας, ὁ θρησκευτικὸς λειτουργός, ὁ ἐκπαιδευτικὸς, ὁ ἔχων ἰδέαν τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους, εἰς κρείσσονα μοῖραν ὁ νευρολόγος—ψυχίατρος καὶ ἰδίᾳ ὁ ψυχολόγος κατὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ βάθους, οὗτος ὁ συγγραφεὺς Aerpli, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ἀναλυτικὴν ψυχολογίαν τοῦ συμπατριώτου του Καρόλου Γιούγκ (C. G. Jung) ἀποστάτου ἀπὸ τοῦ διδασκάλου του Freud, ὁρίζει τὸ ἔργον του καὶ καθοδηγεῖ εἰς αὐτό, ὡς καὶ τὸν ἔχοντα ἀνάγκην βοηθείας ψυχικῶς ἀσθενῆ.

Εὐτόχημα θὰ ἦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἔάν καὶ παρ' ἡμῖν ἦσκον τὸ ἔργον τοῦ ψυχολόγου—Συμβούλου οἱ κατάλληλοι πρὸς τοῦτο, διὰ τὴν ἀνακοφίσιν καὶ κατὰ τὸ δυνατόν θεραπείαν τῶν ψυχικῶς ἀνησυχῶν. Εἰς τὸν καταρτισμὸν εἰς ψυχολόγους—Συμβούλους, τῶν ἐχόντων διαφέρον πρὸς τοῦτο, νευρολόγων καὶ ψυχολογικῶς μορφωμένων ἐπιστημόνων, τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα τοῦ Aerpli θὰ συνέβαλλε κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν διαφωτισμὸν καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ψυχικῶς ἀνησυχῶν ἢ ἀναγνώσας τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου συμβάλλει λίαν ὠφελίμως. Δι' ὃ καὶ ἐνδείκνυται ἡ παρ' αὐτῶν μελέτη του.

Γεώργιος Ν Παλαιολόγος

Ἐπίτιμος Γεν. Διτῆς Μαρμαρείου Παιδαγ. Ἀκαδημίας

«Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ» Δημ. Ἀ. Γερουλάνου, Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων.

Εἶναι ὁμολογουμένως ἐξαιρετος καὶ ἀξία πάσης ἐξάρσεως ἡ ἀνωτέρω μονογραφία τοῦ κ. Δ. Γερουλάνου Ἐπιθεωρητοῦ Ἀργολίδος, διότι μὲ μεγίστην ἐπιτυχίαν σκιαγραφεῖται εἰς αὐτὴν ἡ μορφή τοῦ ἀθανάτου ἥρωος τοῦ δοξασμένου εἰκοσίου διὰ νὰ προσφερθῇ ταύτῃ εἰς τὴν νεότητά ἰδικῶς καὶ γενικῶς εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει νὰ ἀποφύγῃ τὴν ξηρὰν καὶ κουραστικὴν παράθεσιν βιογραφικῶν στοιχείων.

Ἀπλᾶ, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα παραλαύνουν τὰ γεγονότα διὰ τῶν ὁποίων ἀνελέσεται φθάνουσα μέχρι τοῦ σημείου τῆς τελειότητος ἡ εὐγενὴς αὕτη προσωπικότης τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ὥστε ὁ σ. ὄχι μόνον δὲν κουράζει τὸν ἀναγνώστη, ἀλλὰ τὸν εὐχαριστεῖ μὲ τὸ ὕφος καὶ τὴν γλῶσσαν του.

Ὁ ἀναγνώστης (μικρὸς ἢ μεγάλος) ζῇ μὲ συγκίνησιν τὰ ἡρωικά ἐκεῖνα χρόνια καὶ ἡ ψυχὴ του πλημμυρίζει ἀπὸ ἀνώτερα συναισθήματα.

Εἶναι μεγίστη ἡ μορφωτικὴ καὶ ἠθοπλαστικὴ ἀξία τῆς ἀνωτέρω μονογραφίας ἥτις ἀποτελεῖ μίαν θετικὴν προσφορὰν εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν νέων τῆς Πατρίδος μας.

Διὰ τοῦτο καθίσταται ἀναγκαία ἡ ἀνάγνωσις ταύτης

παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν ἐκπαιδευτῶν καὶ μαθητῶν.

Τζαβέρας Στεφάνος

Η ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, Δημ. Ἡλιοπούλου, Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως

Κυκλοφόρησε τελευταία τὸ παιδαγωγικὸ βιβλίον τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους Β' Περιφέρειας Ἀττικῆς κ. Ἡλιοπούλου, μὲ τὸν τίτλον «Ἡ ἐνιαία διδασκαλία».

Τυπώθηκε στὰ καλλιτεχνικὰ τυπογραφεῖα τῆς «Χαρτοτυπογραφικῆς» Ἀοτῆς.

Ἐκατὸν εἰκοσι δύο πυκνοτυπωμέναι σελίδες, ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τῆς γλαφυρῆς ἐκφραστικῆς ἀνατομῆς τοῦ θέματος. Ὁ κ. Ἡλιοπούλος στοχαστικὸς παιδαγωγὸς δίνει στὸ βιβλίον του τὴν σωστὴν τοποθέτησιν τῆς Ἐνιαίας Διδασκαλίας. Προσαρμόζει τὴν πλούσια θεωρητικὴ του μόρφωσιν εἰς τὴν πραγματικὴν ἀπαιτήσιν τοῦ ἐλλήνικοῦ σχολείου καὶ τὴν πρακτικὴν ἀπαιτήσιν τῆς διδασκαλίας. Προσφέρει εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐπιστήμην μενάλην ὑπηρεσίαν καὶ ἐξυπηρετεῖ τὸ πολύμοχθον ἔργο τοῦ λειτουργοῦ τῆς Παιδείας. Τὸ ξέχωρον τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ ἐνατένισις τῆς ἐννοίας τῆς Ὀλικῆς ὁργανικῆς ὁργανικῆς ἐνότητος τῆς παιδικῆς ψυχῆς, μὲ βάσιν τὴν ἐξελισσομένην διαρκῶς ἀτομικότητά της.

Ἡ παιδαγωγικὴ, ὅπως καὶ κάθε ἐπιστήμη, τότε γίνεται κατανοητὴ, ὅταν ξεφεύγῃ ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς ξηρῆς δογματικῆς ἀφήγησιν καὶ ἀπλώνεται εἰς τὴν ἀκρίβειαν, ἀπλότητα καὶ σαφήνειαν τῆς ἐξέτασιν τοῦ θέματος.

Ὁ μεγάλος σύγχρονος φιλόσοφος Ράσελ, πραγματευόμενος τὸ θέμα τῆς κατατομῆς τῶν ἐπιστημῶν γράφει σὲ πρόσφατον ἄρθρον του. «Οἱ ἐπιστήμονες ὀφείλουν νὰ πλατύνουν τὸν πνευματικὸν τους ὁρίζοντα καὶ νὰ ὀξύνουν, νὰ πειθαρχήσουν τὴν σκέψιν τους μὲ τὴν σπουδὴ τῆς φιλοσοφίας».

Ὁ κ. Ἡλιοπούλος ἐξαντλεῖ κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὴν ἐννοίαν τῆς Ὀλότητος καὶ τοποθετεῖ τὴν Ἐνιαίαν Διδασκαλίαν στὸ πλαίσιον τῆς φυσικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐνότητος. Ὑπηρετεῖται στὰ τελευταία κεφάλαια τοῦ βιβλίου του σὲ λεπτομέρειες ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐνιαίας διδασκαλίας, πού βγῆκαν ἀπὸ τὴν πράξιν καὶ δικαιολογεῖ θεωρητικὰ κάθε διδασκαλικὴ ἐνέργεια.

Ἡ ἐκλογὴ καὶ διάταξις τῆς ὕλης, τὸ Ἀναλυτικὸ καὶ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα, ἡ ἐπεξεργασία τῆς ὕλης, μπαίνουν εἰς τὴν βάση τοῦ ψυχολογικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ παραγόντος. Ἐκκλινόμενος καὶ μὲ σύστημα καθορίζει τὴν οὐσίαν τῆς Ἐνιαίας διδασκαλίας, ἡ ὁποία «δὲν ἔγκειται εἰς τὸ πλῆθος καὶ τὸ εἶδος τῶν ἐνοτήτων, ἀλλ' εἰς τὸ ὅλον σύμπλεγμα τῶν γνώσεων, ἐν ἐκάστη ἐνότητι».

Στὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ἡλιοπούλου διακρίνεται τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς τοῦ εἰς τὴν Παιδείαν καὶ ὁ συνδιασμός τῆς θεωρητικῆς πληρότητος τοῦ συγγραφέα μὲ τὴν πεπειραμένην ἐμπειρίαν του. «Εἰς τὸ ἔργον μας αὐτό, ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς ὁλοκληρωμένης μελέτης περὶ τῆς Ἐνιαίας διδασκαλίας, περιλαμβάνεται καὶ ὅτι ἐκ τῆς πράξεως ἡμεῖς εὐρομεν ὁρθόν, ἐκθέτομεν δὲ τοῦτο ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἐγνωρίσαμεν, τὸ ἠσθάνθημεν καὶ τὸ ἐξήσαμεν ἡμεῖς, χωρὶς ἐνδοιασμοῦ καὶ προφυλάξεις, χωρὶς ἀπὸ γραφείου σχέδια καὶ ὑπερβολὰς ἀνυπαρκτοῦς εἰς τὴν πράξιν...». Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου δὲν κατορθώνει νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν τῆς φραστικῆς διατύπωσης τῶν νοημάτων.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἡλιοπούλου μὲ τὴν περίσσια λογοτεχνικὴν του ὀφὴ κάνουν τὸν ἐργάτη τῆς Παιδείας νὰ υπερηφανεύεται γιὰ τὴν εἶναι δάσκαλος. Ἐδῶ ὁ ἐπιστήμονας δάσκαλος θὰ βρῇ ὅλα τὰ ἐφόδια πού τοῦ χρειάζονται, ὅλην τὴν παιδαγωγικὴν στοχαστικότητα, μὰ καὶ ὅλην τὴν πίστην στὸ μεγαλόπνοον ἔργον του. Τὸ βιβλίον ἀπέχει ἀπὸ ἀπεραντολογικῆς θεωρίας διότι κατατοπίζει ἀπόλυτα τὸ δάσκαλον εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐνιαίας διδασκαλίας καὶ οὔτε «μετράει τὴν συνέλδησιν, διότι αὕτη εἶναι καθαρὴ ποιότης» κατὰ τὸν Μπέρζον.

Ν. Παπανικολάου

«ΑΝΩΜΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ» Δέσπως Καρβέλη

“Οποιος δὲν διδάξε ὑπεύθυνα καὶ γιὰ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα σὲ μιὰ τάξη ἢ σ’ ἓνα Σχολεῖο, μόνον αὐτὸς μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀνώμαλα παιδιὰ, ποὺ δὲν ἔχουν κανονικὴ τὴν σωματοψυχικὴ τους ἐξέλιξη. Ποιὸν δὲ μπελὰ βρίσκομε ἡμεῖς οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μὲ τὰ παιδιὰ αὐτά, εἶναι εὐκολονόητο καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ἓνα ἀνώμαλο παιδί, κατὰ κανόνα παρουσιάζει ὡς ἓνα βαθμὸ διανοητικὴ κατωτερότητα, ψυχικὴ ἀστάθεια καὶ γενικὰ ἀνικανότητα νὰ προσαρμωσθῇ πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις ποὺ παρουσιάζει τὸ Σχολικὸ περιβάλλον καὶ ἡ παιδαγωγικὴ πράξη. Τὸ θέμα τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν ἔχει ἀπὸ καιρὸ ἀπασχολήσει καὶ ἀπασχολεῖ σημαντικά καὶ σήμερα τοὺς εἰδικούς. Καὶ ἀρκετοὶ συνάδελφοι ἔχουν καταγίνει μὲ τὴν ἀγωγή τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ ἐξεδόθη τὸ βιβλίον τῆς διδύσης Κας Δέσπως Καρβέλη μὲ τίτλο : «Ἀνώμαλα παιδιὰ». Μέσα στὴν ἐργασία της, ποὺ ἔσπλώνεται στίς 112 σελίδες βιβλίου, ἡ συγγραφεὺς στὸ πρῶτο μέρος μᾶς παρουσιάζει ἀρκετὰς περιπτώσεις ἀνωμάτων παιδιῶν. Μὲ ἀρκετὸ διεξοδικὸ καὶ διαφωτιστικὸ τρόπο, περιγράφει τὰ συμπτώματα τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν καθὼς καὶ τὶς παιδαγωγικὰς τῆς ἐνέργειες ἐπάνω στὴν κάθε περίπτωση. Ἀπ’ ὅλα ὅσα διαλαμβάνει στὸ πρῶτο μέρος, διαπιστώνεται ὅτι ἡ συνάδελφος ἔχει ἐνσκήψει μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ εὐσυνειδησία στὴ διδασκαλικὴ της ἀποστολῇ, γιὰτὶ ἀντιμετώπισε τὰ προβλήματα τῶν ἀνωμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολήθηκε μὲ ὑπομονὴ καὶ ἀφοσίωση καὶ μὲ εἰδικούς τρόπους ἀπὸ παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἀποψη. Διαφαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ μεταχειρίθηκε τὰ ἀνώμαλα παιδιὰ, ὅτι κατέβαλε τὴν ὑπεράνθρωπη ἐκείνη προσπάθεια ποὺ χρειάζεται στίς εἰδικές αὐτὰς περιπτώσεις γιὰ νὰ μηχανεύεται κανένας τὰ πρὸς ποικίλα μέσα νὰ ζητήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τους, νὰ διεγείρῃ καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὴν προσοχή τους, νὰ ἀναπτύξῃ τὴ βούλησή τους, νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τους, νὰ σταθεροποιήσῃ τὸ χαρακτήρα τους. Μιὰ τέτοια προσπάθεια δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα, γιὰτὶ συχνὰ ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ χαρακτηρηρὲς δύσκολους, μὲ παρμελημένα, μὲ ἀκάθαρτα, μὲ κακοαναθρεμμένα αἰμα.

Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου της ἡ συγγραφεὺς θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, τὸ ἀφιερώνει σὲ θεωρητικὴ μᾶλλον περιγραφή γιὰ τὴν προέλευση τῶν ἀνωμάτων, ἂν καὶ δὲν λείπουν καὶ ἀπ’ αὐτὸ τὰ συγκεκριμένα περιστατικά. Ἐξηγεῖ τοὺς παράγοντες ποὺ συντελοῦν στὴν παρουσία τῶν ἀνωμάτων καὶ περιγράφει κατὰ τρόπο γενικὸ τὴν ἐπίδραση σ’ αὐτὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ σχολικοῦ περιβάλλοντος. Πολὺ σωστὰ κατὰ τὴ γνώμη μας, ἡ συγγραφεὺς προτείνει καὶ συγκεκριμένα μέτρα γιὰ τὴν θεραπεία ἢ τὸν περιορισμὸ τοῦ κακοῦ μὲ τὴν ἴδρυση Σχολείων ἀνωμάτων. “Ὅλα τὰ ἐπὶ μέ-

ρους θέματα πάνω στὰ ὁποῖα στηρίζει τὴν εὐχή της γιὰ τὴν ἴδρυση τῶν σχολείων αὐτῶν, ἔχουν βάση λογικὴ, εἶναι σοφὰ μελετημένα καὶ τεκμηριωμένα μὲ ἀτράνταχτα στοιχεῖα. Δὲν πρέπει νὰ πιστεῦθῃ κανεὶς ὅτι τὰ τέτοια σχολεῖα ἀποτελοῦν πολυτέλεια. Τὸ ἀντίθετον μάλιστα, αὐτὰ ἐξυπηρετοῦν μιὰ μεγάλη καὶ σημαντικὴ ἀναγκαιότητα στὸν τόπο μας, ἀπ’ τὴν μιὰ μεριὰ γιὰ ν’ ἀποδοθῶν στὸ κοινωνικὸ σύνολο τὰ ἀνώμαλα αἰτομα κάπως ὑγιέστερα ἀπὸ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἀποψη, ἀλλὰ καὶ ἀπ’ τὴν ἄλλη μεριὰ νὰ μὴν ἀποτελοῦν αὐτὰ ἐμπόδιο στὴν καλὴ λειτουργία τῶν Σχολείων μας, γιὰτὶ σήμερα κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ, εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι, γίνεται τὸ κακὸ. Τὸ θέμα, βέβαια αὐτὸ τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν, τὸ τόσο σπουδαῖο, δὲν εἶναι δυνατό νὰ λυθῇ ὁλοκληρωτικὰ μὲ ὅσα γράφει ἡ κ. Σαλβαρά στὸ βιβλίο της. Εἶναι τεράστιο καὶ χρειάζεται νὰ γραφοῦν ὁλόκληροι τόμοι, χωρὶς καὶ πάλι νὰ ἐξαντληθῇ. Πάντως ἡ συγγραφεὺς δίνει τόσα στοιχεῖα χτυπητὰ καὶ συγκεκριμένα καὶ μὲ τέτοιον τρόπο διατυπωμένα, ὥστε νὰ θεωροῦνται ἀρκετὰ γιὰ νὰ προβάλλουν τὸ θέμα στοὺς ἀρμοδίους. Καὶ ἡ ἴδια στὸν πρόλογό της τονίζει αὐτὸ γράφοντας : «Σκοπὸς καὶ ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ προβάλω τὸ σοβαρὸ αὐτὸ πρόβλημα, ποὺ ἀπασχολεῖ χιλιάδες οἰκογένειες, τὴν Στοιχ. Ἐκπαίδευση καὶ τὴν Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ νὰ τὸ φέρω στὸ κέντρο γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος καὶ προσοχῆς, ὥστε νὰ δοθῇ ἡ ἐνδεδειγμένη λύση καὶ θεραπευθῇ ἡ ἐπικίνδυνος αὐτὴ πληγὴ ποὺ πυροροεῖ στὸν κορμὸ τῆς Πατρίδας μας . . . »

Κατὰ τὴν προσωπικὴ μας γνώμη, ἡ συγγραφεὺς πέτυχε πληρέστερα στὸ σκοπὸ της αὐτό, γιὰτὶ ὁποῖος διαβάσει τὸ βιβλίο της, γραμμένο μ’ ἐνθουσιασμό, μὲ χάρη λογοτεχνικὴ καὶ σὲ γλῶσσα ζωντανὴ δημοτικὴ, δὲν εἶναι δυνατό νὰ μὴ συγκινηθῇ γιὰ τὰ ἄθωα αὐτὰ πλάσματα ποὺ εἴτε ἀπὸ κληρονομία, εἴτε ἀπὸ ὀργανικὰς αἰτίες καὶ ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος ἔχουν φανερά τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνώμαλου τύπου παιδιῶν καὶ νὰ μὴ συμφωνήσῃ καὶ αὐτὸς ὅτι πρέπει νὰ παρθῶν ἄμεσα καὶ ἀνάλογα μέτρα. Τὸ βιβλίο αὐτό, παρὰ τὰ ἐλάχιστα μειονεκτήματα ποὺ παρουσιάζει ἀπὸ τεχνικὴ πλευρὰ (μερικὰ ἀναπόφευκτα τυπογραφικὰ λάθη, ἐλλειπὴ πίνακα περιεχομένων) ὠφελεῖ ἀφάνταστα τοὺς ἐκπαιδευτικούς, τοὺς γονεῖς καὶ γενικὰ ὅλους ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ καλὸ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ συγχαροῦμε θερμὰ τὴν Ἡπειρώτισσα συγγραφεῖα καὶ ἐκλεκτὴ συνάδελφο καὶ νὰ εὐχηθοῦμε ὥστε νὰ γίνῃ καθὼς πρέπει εὐπρόσδεκτη ἡ προσπάθειά της αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἐκπαιδευτικὸ μας κόσμο.

Κ. Λαζαρίδης

Η ΣΕΛΙΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ

Ο οίκος μας εύρεσκειται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν ν' ἀναγγεῖλῃ ὅτι κυκλοφορεῖ πλήρεις σειρὰς βιβλίων διὰ τοὺς μαθητὰς, τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς καὶ τοὺς γονεῖς.

Α'. ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ (ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟΥΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ)

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

1	Ιω. Καμπανά	Παλ. Διαθήκη Γ' ἔγκρ. Ἱερ. Συνόδου
2	Αντ. Σούκου	Καὶνὴ Δ' ἔγκρ. Ἱερ. Συνόδου
3	Αντ. Σούκου	Παλ. Δ' ἔγκρ. Ἱερ. Συνόδου
4	Αντ. Σούκου	Καὶνὴ Δ' ἔγκρ. Ἱερ. Συνόδου
5	Ιω. Καμπανά	Ἐκκλ. Ἱστορία Ε' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
6	Αντ. Σούκου	Κατὴλ. Λειτουργικὴ ΣΤ' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
7	Αντ. Σούκου	Εὐαγ. Παρὶκ Ε'-ΣΤ' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

8	Ιω. Καμπανά	Ἑλ. Ἱστορία Γ' Φωτο-Ὀφσετ 1959
9	Αντ. Σούκου	Ἑλ. Ἱστορία Γ' ἔκδ. 1958
10	Αντ. Σούκου	Δ' ἔκδ. 1958
11	Αντ. Σούκου	ΓΔ'/Α' ἔτος
12	Αντ. Σούκου	ΓΔ'/Β' ἔτος
13	Αντ. Σούκου	Ε' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
14	Αντ. Σούκου	ΣΤ' ἔκδ. 1958

ΓΛΩΣΣΙΚΑ

15	Αθ. Γκρόζα	Λεκτικὲς Ἀσκήσεις Β' τάξ.
16	Π. Ἀντωνοπούλου	Γραμματικὴ Β' τάξ.
17	Ιω. Καμπανά	ΓΔ' ἔκδ. 1958
18	Αντ. Σούκου	Ε-ΣΤ' τάξεως
19	Ζ. Χ' Γιάνη	Παιδικὲς Ἐκθέσεις Δ'-Ε' τάξ.
20	Αντ. Σούκου	ΣΤ' ἔκδ. 1958
21	Π. Στάρα	Διδακτικὰ παραμῦθια

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

22	Ιω. Καμπανά	Ἀριθμητικὴ Α' τάξ. ἔκδ. Φωτο-Ὀφσετ
23	Αντ. Σούκου	Β' τάξ. ἔκδ. 1958
24	Αντ. Σούκου	Γ' τάξ. ἔκδ. 1958
25	Αντ. Σούκου	Δ' τάξ. ἔκδ. 1958
26	Αντ. Σούκου	Μεθοδικὴ ἀριθμητικὴ Γ' ἔκδ. 1958
27	Αντ. Σούκου	Δ' ἔκδ. 1958
28	Αντ. Σούκου	Ἀριθμητικὴ Ε' ΣΤ' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
29	Αντ. Σούκου	Γεωμετρία Ε' ΣΤ' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
30	Παπανδρέου - Ντούζου	Ἀριθμητικὴ Ε'-ΣΤ' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

31	Ιω. Καμπανά	Πατριδογνωσία Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἐκδόσεις Φωτο-Ὀφσετ.
----	-------------	---

32	Γ. Γεωργίου	Πατριδογνωσία Α' τάξ. Κατὰ τὸ Νέο Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα
33	Αντ. Σούκου	Β' τάξ. ἔκδ. 1958
34	Ιω. Καμπανά	Γεωγρ. Ἑλλάδος ΓΔ'
35	Αντ. Σούκου	Ἑπείρων Ε' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
36	Αντ. Σούκου	Εὐρώπης ΣΤ' ἔκδ. 1958
37	Α. Λιώκη	ΣΤ' ἔκδ. 1958

ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

38	Ιω. Καμπανά	Φυσικὴ Ἱστορία Γ' Κυκλοφ. ἐλευθέρως
39	Αντ. Σούκου	Δ' ἔκδ. 1958
40	Αντ. Σούκου	Ε' ἔκδ. 1958
41	Αντ. Σούκου	ΣΤ' ἔκδ. 1958
42	Αντ. Σούκου	Ε'-ΣΤ'/Α' ἔτος
43	Αντ. Σούκου	Ε'-ΣΤ'/Β' ἔτος

ΦΥΣΙΚΑ

44	Ιω. Καμπανά	Φυσ. Χημεία Ε' ἔγκρ. Ὑπ. Παιδείας
45	Α. Λιώκη	ΣΤ' ἔκδ. 1958
46	Ιω. Καμπανά	ΣΤ' ἔκδ. 1958
47	Αντ. Σούκου	Ε' ΣΤ'/Α' ἔτος
48	Αντ. Σούκου	Ε' ΣΤ'/Β' ἔτος

ΓΕΝΙΚΑ

49	Ιω. Καμπανά	Ἀπασα ὅλη Α' τόμος χρυσόδετος
50	Αντ. Σούκου	Β' τόμος χρυσόδετος
51	Αντ. Σούκου	Δελτίον Ἀτομικότητος
52	Καμπανά-Γαρυφαλᾶκη	Καλὸς Ὁδηγὸς Γ' Σειρὰ (test)
53	Αντ. Σούκου	Δ' τῶν κυκλοφο-
54	Αντ. Σούκου	Ε' ρούντων Ἀ-
55	Αντ. Σούκου	ΣΤ' νανγνωστικῶν

ΤΕΧΝΙΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

56	Ιω. Καμπανά	Ἡ Ἰχθυογραφία Δημ. Σχολείου (τ. 1-6)
57	Αντ. Σούκου	Ἡ Καλλιγραφία (τ. 1-6)
58	Α. Βλαχά κτλ.	Χαρτογραφία Ἑλλάδος (Α' τ.)
59	Αντ. Σούκου	(Β' τ.)
60	Ιω. Καμπανά	Ἡπειρώων
61	Αντ. Σούκου	Εὐρώπης

Β'. ΒΙΒΛΙΑ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Ο Ἐκδοτικὸς μας Οἶκος διαθέτει μεγάλην καὶ ἐκλεκτὴν συλλογὴν βιβλίων δι' ἐορτὰς τῶν σχολείων Στοιχειώδους καὶ Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, γραμμένα ἀπὸ διακεκριμένους ἐκπαιδευτικοὺς καὶ λογοτέχνας. Κυκλοφοροῦν:

	Δρχ.
1 Κ. Παπαπαναγιώτου	Δαβὶδ, ὁ βασιλεὺς προφήτης. Βιβλίον (Γεν. Ἐπ. Μ. Ε.) καὶ δρᾶμα 20
2 Α. Σούκου	Ὁ Ἀσώτος Υἱὸς Βιβλικὸ δρᾶμα 20
3 Α. Σούκου	Μέγας Ἀλεξάνδρος 30
4 Π. Ἀντωνοπούλου	Μετωπὸ τῆς Πίνδου 15
5 Α. Σούκου	Ἀλωση τῆς Πολης 12
6 Α. Σούκου	Παιδικὴ Φλογέρα (Ἀνθολογία ποιῶν) 31
7 Α. Κουτσουβάλα	Σχολ. Μορφωτικὸ Θέατρο 20
8 Α. Σούκου	Θρίαμβος τῆς Ἀρετῆς 10
9 Α. Σούκου	Παιδικὴ Σκηνή 15
10 Α. Σούκου	Τὸ σχολεῖο γιορτάζει 12
11 Α. Χατζηγάλλου	Κύπρος ἡ ἀλύτρωτη 10
12 Α. Σούκου	Ἀλαμάννα - Θερμοπύλεις τοῦ 21 10
13 Β. Μυλωνά	Παιδικὸ Θέατρο 10

	Δρχ.
14 Α. Δρακοπούλου	Σχολικὲς Ἐθνικὲς Παραστάσεις 20
15 Π. Μαντίλη	Ὅλα γὰρ τὴν Πατρίδα 10
16 Ιω. Τρουλλινού	Ἀρχαδὶ - Μεσολόγγι 15
17 Θ. Κονκου	Σχολικὴ Σκηνή 10
18 Γαβαλά-Ντούζου	Σχολικὲς Γιορτὲς (Α' τ.) 20
19 Χάρη Σακελλαρίου	Τριαντάφυλλα (Παιδικὰ ποιήματα ἀπὸ τὴν ὅλη τοῦ ἀν. προγ.) 12
20 Ι. Παπαδοπούλου	Ἡ δασκάλα στὸ χωριό 7

Γ'. ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1 Γ. Γρηγοριάδης	Οἱ Πόντιοι τοῦ Καυκάσου 20
2 Π. Παπαδοπούλου	Ἐθνικὴ ἀντίστασις Ἀνατ. Μακεδονίας κατὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς 20
3 Ι. Καραπαναγιώτου	Λουτρά Κυτῖφα 20

|| Χ. Σκούρη: Ἡμερήσιος ἐλεγχος φοιτήσεως, προσόδου, διανομῆς καὶ ὑγείας τῶν μαθητῶν μετὰ προσή-
τημένου Ἡμερολογίου Ἐργασίας τάξεως. (Κυκλοφορεῖ διὰ τῶν Κεντρικῶν Βιβλιοπωλείων μαθητῶν). ||

ΠΛΗΡΗΣ Η ΔΙΚΑΙΩΣΙΣ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἀποδεχθὲν προσφυγὰς μας κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 80575/17-6-58 ἀποφάσεως κ. Γεν. Γραμματέως Ὑπουργείου Παιδείας, δι' ἧς ἀπηγορεύθη ἡ κυκλοφορία τοῦ βιβλίου μας «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», ἠκύρωσε ταύτην ὡς ἀναιτιολόγητον. Ἐπίσης ἠκύρωσε τὴν ὑπ' ἀριθ. 110456/9-9-58 ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς κ.κ. Ἐπιθεωρητὰς καὶ Διευθυντὰς τῶν σχολείων, διότι ἡ Διοίκησις δὲν ἐπέτρεψε τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου, κατὰ τὸ τρέχον σχολικὸν ἔτος.

Δ. ΜΙΚΤΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

Αριθμός διπλώματος Ευρεσιτεχνίας 18165/57

Ο Έκπαιδευτικός Κόσμος της ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ και της ΜΕΣΗΣ υπερέχθη κατά το τρέχον σχολικόν έτος με ένθουσιώδη σχήλια τούς νέους ΜΙΚΤΟΥΣ ΧΑΡΤΑΣ μας οι όποιοι ανατρέπουν την έσφαλμένη παιδαγωγικώς τεχνητή διάκρισι των χαρτών σε Γεωφυσικούς και Πολιτικούς. Πρώτα γιατί ο χωρισμός που γίνεται έν συμφωνεί με την καθολική μορφή έκαστης χώρας, ή οποία είναι οργανικώς ένιαία. Δεύτερο γιατί, κατά την εξέτασι του πολιτικού μέρους, ο μαθητής αναγκάζεται να μεταφέρει νοερά την κάθε πόλι από τον Πολιτικό χάρτη στο Γεωφυσικό (ποτέ όμως με ακρίβεια) για να κατορθώσει να καθίρησι το κλίμα, την ασχολία των κατοίκων κτλ. Αντίθετα στους ΜΙΚΤΟΥΣ ΧΑΡΤΑΣ ο μαθητής εύρισκε άπ' εύσείας και με άνεσι όλα τα γεωγραφικά (γεωφυσικά-πολιτικά-ιστορικά) στοιχεία της χώρας που εξέτάζεται, για την απόκτησι γεωγραφικών γνώσεων και σχηματίζει σωστή εικόνα της χώρας. Όπως είναι στην πραγματικότητα.

Σοβαρό ακόμη πλεονέκτημα των χαρτών μας είναι ότι

καταλαμβάνουν μεγάλη έκτασι επί του χάρτου (0 70X1,00) στην ο γεωφυσικός και πολιτικός μαζί των κυκλοφορούντων υπό των άλλων έκδοτικών οίκων. Έπομένως κάθε χώρα που εικονίζεται φθίνεται μεγαλύτερη και αποκτούν οι μαθηταί ευγενέστερα γεωγραφικά έννοιαι.

Η έκδοσις ΜΙΚΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ είναι κατά γενικήν δμολογίαν σεδαρόν δγμα πρόδου και τεχνικώς άριστη. Δώδεκα υπέρρχες αποχρώσεις πρωτοτύπου συνθέσεως, χαρτί «πάπυρος» 100 γραμμαρίων, πολύχρωμο έξώφυλλο, πρακτικό δίπλωμα κτλ. κτλ.

Οί κ.κ. Δημοδιδάκταλοι και οί Καθηγηταί Φυσικών ελζάγοντες εις τά σχολεία των τούς ΜΙΚΤΟΥΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥΣ ΧΑΡΤΑΣ μας, έξασφαλίζουν μεγαλύτεραν έπιτυχίαν εις το μάθημα της Γεωγραφίας.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

1. ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
2. ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
3. ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ
4. ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
5. ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Ε. ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΑΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

	Δρ.		
1. Κ. Βουρβέρη Καθ. Παν. :	60	29. Κ. Αναγνωστοπούλου :	Μέτρησις Όρθογ. Έπιδόσεως μαθητοα και τάξεως 10
2. > > > :		30. Γεωργιάδα :	Ό κινηματογράφος 15
3. > > > :	15	31. Γ. Δάνου :	Όλική μέθοδος και ένιαία διδασκαλία 30
4. > > > :	10	32. Ε. Δευτεράλου :	Ό πρώτη ανάγνωσις και γραφή με την έλλην. μέθοδο Μαννα και παιδι 30
5. Η CAUDIG (μετ. Σ Καλ. Σύγχρονος Διδακτική (δερμα-λι φα) :	150	33. Π. Εύθυμιου :	Ό κυγράφος και το παιδι 10
6. Σ. Καλλιόφα τ.Καθ. Παν. :	10	34. Δ. Σέττα :	Ό επιν.ληψις και εξέτασεις 10
7. Βασ. Θεοφανοπούλου (τ.Γεν. Σιωπηραί Έργασια έν τω Έπιθ. Σχολείων) :	15	35. Ν. Κοητικού :	Διδακτικοί παμοί 20
8. Τσίριμπα - Κ/πούλου :	50	36. Δ. Κουτουλέλου :	Διδακτική Όχ ογ. φίας 20
9. Θ. Χαράλαμινου :	35	37. Δ. Κων/πούλου :	Ό μάχη της Πέτρας 20
10. > > > :	25	38. Ν. Λιασοπούλου :	Ό διδακτική της άσγνώσεως 20
11. > > > :	10	39. Μ. Μπίγκα :	Ό εφαρμογίς στη συνθμική γυμναστική 20
12. > > > :	10	40. Βασ. Μυλωνά :	Ό Ρυθμς - Κίνησις 12
13. Κ. Κаланτζή :	80	41. > > > :	Ό Το συγχρονον Μονοτάξιον 25
14. Κονόμου - Καψάσκη :	30	42. Άν. Παπαδρέου :	Ό Σύστημα καταμερισμού των μαθητών σε συνεργαζόμενες ομάδες και ή εφαρμογή του 15
15. Άλ. Φαλιτίς :	40	43. > > > :	Ό Η διδακτική της τέπης 20
16. Δ. Καιοή Δρος Μπλ'ών :	30	44. Π. Παπαδόγιαννη :	Ό Τά 7 θαύματα τουάρχ.κόσμου 20
17. Κ. Άλιφιεράκη :	50	45. Ν. Παπαδοπούλου :	Ό Αντιεχθεσεις 15
18. > > > :	20	46. Στ. Παλαστανάσιου :	Ό Έεγχος ουστ. ήθικ άγωγής 15
19. Β. Άμβροσίου :	25	47. Γ. Παπαφωτίου :	Ό ΈΗ Γορτυνας (Λεύκαμοι Σπύλ.γού διδ)ων Γορτυνας) 30
20. > > > :	30	48. > > > :	Ό Ό Παλαός Πινηγυριή έκδοσις περιοδ. Πορεία) 15
21. Κ. Μαλονκου :	60		
22. Κ. Ματτά :	15		
23. Χ. Στεργιοπούλου :	20		
24. > > > :	30		
25. Άν. Τακά :	30		
26. > > > :	30		
27. Δ. Τσίγκαλου :	20		
28. Σ. Όλιοπούλου :			

Τ' άνωτέρω άποστέλλονται εις τούς έμβάζοντες την αξίαν των, ένθ'οι έκδων, εις την κατωτέρω διεύθυνσιν μας. Ό Όικος έφοδιάζει τά σχολεία των έταρχών και με πινθαγωγί ά βιβλί άλλων έκδοτικών οίκων, για παρωγγείας επί τοιούτω βιβλίων θα παρωμ'άζεται πλέον της αξίας των 10% διά συσκευασίαν και έξοδα άποστολής.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ
ΟΔΟΣ ΛΕΚΚΑ 25 - ΤΗΛ. 25-370